אבן בחן

ספר מלא יראת י"י, לְהשיב רבים מעון. כתוב הדר על טהרת לשון הקדש, ופעם הביא גם מליצות חז"ל והמה כתפוחי זהב במשכיות מליצותיו היקרות.

הכינו וגם חקרו רב וחכם קדמון חכים יתקרי ורבי יתקרי גדול מרבן שמו

רבי קלונימוס בן קלונימוס זצ"ל.

נדפס בקרימונה בשנת שי"ח, ועתה יצא לאור ממני

מיכל וואלף.

ונתוספו עליו מראה מקומות על אפיקי מליצותיו מש"ס ומדרשים המְכונים בשם

אבני מלואים

מלאכת כבוד הרב הגדול החכם המפורסם

מו"ה יוסף כהן צדק נ"י.

Eben Bochen.

Kalonymus ben K

Lemberg,
Druck des J. M. Stand,
1865.

לכבוד

הרב החכם הגדול, המבקר האמתי, דורש קדמוניות, דולה עמוקות מבאר נשיה, קורא דורות מראש, הנודע לכבוד לתהלה ולתפארת

כמו"ה

יום טוב ליפמאן המכונה בשם הכבוד דאקטר צונץ

יקירהו י"ו

ליום מלאת לו שבעים שנה מיום ירדה נפשו להאיר נתיבות הולכי הליכות עולם. הוא השמיני לירח מנחם תרכ"ד. הנני מגיש את אבני מלואים אשר לקטתי ומלאתי, לו למנחה.

הכ"י

ידידו מכבדו ומוקירו כערכו הרם

יוסף כהן צדק.

ביום טובה היה בטוב

אֶבֶן בּוֹ־חֵן חַקּוֹתִיהָ בְּעֵט עוֹפֶרֶת,
מִשְׁנוֹת קְדוּמִים קְרָאתִיהָ הִפַּחְתִּי בָהּ חַיִּים;
עַתָּה שִׁמְךָ קָרָאתִי עָלֶיהָ לְמַזְכֶּרֶת,
וּבְרֹאשׁ סֵפֶר תַּעֲלֶה לְנֵזֶר וַעֲטֶרֶת,
שִׁמְךָ עָלֶיהָ יִנּוֹן כִּימֵי שָׁמַיִם.—

הָאֶבֶן הַזֹּאת הִיא מַצֶּבֶת עוֹלָם,
מִימוֹת שָׁנִים רַבִּים עַד הֵנָּה עָבָרוּ,
גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל גַּם הֵמָּה נָתְנוּ קוֹלָם
עַל בַּעֲרֵי־עָם, אַךְ חֹמֶר וְגוֹלָם,
עַל אִוַּלְתָּם כִּי רָבוּ וְסִכְלוּתָם יִתְגַּבָּרוּ.—

כָּכָה אֲדוֹנִי הֵן עִתּוֹתֶיךָ הִקְדַּשְׁתָּ,
לְהוֹצִיא תַּעֲלֻמָּה מִשָּׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת
עָמַלְתָּ בְּרָב־כֹּחַ וַעֲדֶן לֹא נוֹאַשְׁתָּ,
כָּל כְּלֵי קֶדֶם בְּרוֹב עֹז מִשַּׁשְׁתָּ
לִבְנוֹת בִּנְיַן עוֹלָמִים לְהֵיכַל תַּלְפִּיּוֹת.

עַתָּה עַל רֹאשׁ סֵפֶר זֶה שִׁמְךָ חַקּוֹתִי
אֲקַוֶּה בְּצֶדֶק כִּי יִהְיֶה לְךָ לְרָצוֹן;
כִּי דוֹרְשֵׁי תַּעֲלֻמָּה אֲכַבֵּד כָּל יְמֵי הֱיוֹתִי,
יִהְיֶה גַּם לִי לְמַזְכֶּרֶת אַף אַחֲרֵי מוֹתִי,
כִּי מִלֵּב תָּמִים אֲדַבֵּר לֹא מִזָּדוֹן וְלָצוֹן.

מיכל וואלף.

אבן הראשה

מסנאה דרב מכרעי לא בעינא

(קידושין מ״ט ח׳)

אוצר כל כלי חמדה, ספר מלא ברכת י״י, ראשיתו, אמצעותו, וסופו מלא מוסר השכל, השאיר אחריו ברכה האדם הגדול בענקי המליצה והשיר רבי קלונימוס בן קלונימוס ז״ל, בספרו אבן בחן אשר לפניכם היום בית ישראל. ספר כלו-נימוס וכל אמרותיו צרופות לשמור אמרות י״י אמרות טהורות,״ מי כמוהו מורה!— אשרי שומע לו!—

אם מעט הכמות הוא, רב האיכות הנהו, והוא ספוג שסופג את הכל. לפושעים יפגיע, ובמקל נועם ולא במקל חובלים ישיב רבים מעון. בחבלי אדם ימשוך אחריו לבות הקוראים, ומי יתן ואחריו כל אדם ימשוך סלה!—

יערוף כמטר מוסרו, תטל כטל מליצתו, והוא כטל לבית ישראל. לשונו עט סופר מהיר, מוסרו תער מלוטש, אך לא חרב הוחדה לטבוח. בקנאו קנאת י״י צבאות ויוכיח רבים בשער, שמר פיו ולשונו. חסרוני בני האדם פגע; וכבודם לא נגע. לא יאמר „לך ספרי אל פלוני אלמוני לגלות עונו בשוליו, כי אליו הנך שלוח״ לא לאדם דרכו ולא לאיש ריבו, אף לחוטא ולפושע לא יגיד „בוז לך גאה! לעג לך איש „תהפוכות! דרכיך לא יתכנו בעיני אלהים ואדם. שובה בן אדם „תולעה עד אלהיך פן תספה בעונך הגדול כסדום ובחטאתך כי כבדה „כעמורה. ודע כי ישה אלהי מעמך, בארץ ישלם גמולך בראשך, „ובשוב עפרך לעפרו יקלע נפשך בכף הקלע״ חלילה לו מאלה. אך את נפשו בקרבו הוכח הוכיח, ולא נשא על רעהו חטא. מה נאמנה רוחו, מה עמקו מחשבותיו, ומה טובו מליצותיו. הספר הזה

הוא פלג מלא מים טהורים מנהר היוצא מעדן, כל שותי מימיו ימצאו לכל בשרם מרפא, וכל הרוחצים בו ירפאו מצרעתם אשר תזרח במצחם...

את ספרו הפריד לשני ראשים: הראש האחד יוכיח את נפשו על רוע מעלליה ועל השחיתה את דרכה על הארץ; והראש השני יספר מעשי יה ברנה, חסדי ה' יזכיר ותהלתו על לשונו, כח מעשי עליון יגיד לבני אדם גם לבני איש, להודות לה' חסדו וליראה אותו כל הימים „מי חכם וישמר אלה—ויתבוננו חסדי ה'" יאמר בצדק על כל הדברים הכתובים בו מהחלו עד תומו.

וזה דרכו בקדש „דרך בקדש" ענו לו: בראש דבריו התדפס לפני כל קורא על כתבו בספרו מלים דמשתמעי לתרי אפי — וביסרו את נפשו בקהל רב, יוסרו גם רבים על עשותם כמוהו — ולהורות נתן כי על הנאה דורש להיות נאה מקיים, ובאמרו לרעהו „הסר הכפים מעין מבין עיניך" לא יענהו„ מי שמך לאיש שר ושופט כל הארץ? הסירה ראשונה את קורת העץ מבין עיניך" (עירוכין ט"ז ב')

לזקוניו בהיותו זקן ושבע ימים ולא בנעוריו, הוציא את ספרו מתחת ידו: וכל קורא בו יבין כי הדברים הכתובים בו שמר לעשות מעודו, את אשר הביאו רוב ימיו ושנותיו שמר לכתוב בספר זכרון לו ולבניו אחריו.

בו יוכיח את נפשו על מעלליה מיום רדתה משמים ארץ. ישא קינים הגה והי על מצב זמנו הרע, למען יסור לבו מאלה. על זמנו העוין אותו, המעבירו על דעת קונו קונה שמים וארץ, יתאונן- -ועל מכמורות היצר, ללכדו לסור מדרכי היוצר, יקונן—למען חיילים תגבר נפשו ללחום את כל המונעים אותה מסביב, ותלך מסלה ישרה העולה בית אל לעבוד את ה' בכל לבב נפש ומאד. סוף דבר, כל פועלו בספרו למענהו, להציל נפשו מידי היצר המארב היושב בחדרי לבבו. לפניה אך לפניה יערוך את מערכת מצב העולם השפל לעומת מצב העולם העליון, מחזה מול מחזה.

תוכן הספר היקר ההוא: אדם לעמל יולד, בחטא החמיתו אמו ועליו לטהר נפשו מכל חלאה. העולם הזה איננו התכלית הנרצה, והוא רק האולם אשר לפני ההיכל, וכפרוזדור לפני הטרקלין— אשרי האיש יתקין עצמו בפרוזדור ויכנס לטרקלין לאור באור החיים (אבות פ"ד מ"ג) הגיד לך אדם מה תעודת אנוש עלי ארץ: לפקות עין מיום הולדו על כל דרכיו וצעדיו, כי בכל מדרך כף רגלו רשת היצר פרושה ללכדהו ברשתו, ולפתח חטאת רובץ—פעם יסיתהו לעשוק איש, ופעם להלאות אלהים ואדם. פעם לאכול ולשתות ולהתענג בתענוגי בשר, עד ישמן ויעש פימה עלי כסל וישכח צור מחוללו, ופעם לחבק חיק נכריה

לסור מאחרי י״י. פעם לצבור כעפר שאר ולאסוף כל שכיות החמדה ואין קצה לאוצרותיו, ופעם לרדוף צל כבוד הבורח כצל הרים. כי זה דרכו: היום יאמר „שמעני! עשה כזאת!" ומחר יאמר לו „כזה וכזה תעשה!" עד ידיחהו למדחפות מארח חיים. ואף ברגע יעשה האדם את מצות אלהיו, אז גם אז יצרו אם לכת אמיץ הנה, ובתחבולות יעשה עמו מלחמה—ויוכל לו. וגם ברכת י״י יהפוך לקללה, ורב אדם יחשוב כי רק לאכול ולשתות הרבה, צוה י״י לשמור את יום השבת וימי מועד. ובין אשר חננם אלהים בהון ועושר, יש החושבים כי רק להשתרר גם השתרר ולפסוע על ראשי עם קדש—ברכם בכל; ובין אלה אשר חננם בלב מבין להבין תורה וחכמה, ימצאון המתגאים על אחיהם. והחושב אלה ישכח כי אך אנוש ימות הוא, רגעיו מנו לו, ולא לעולם חסנו. על כן נטל על האדם להתגבר כארי על אויבו עז היושב בלבבו, עד יבטלו הטוחנות ויחשכו הרואות בארובות, ישוב אל אלהיו וירצהו. ולא יוחיל עד יומו האחרון, פן לפתע פתאום ירתק חבל הכסף ותרץ גלת הזהב (שם פ״ב ט״ו) ומה יעשה ליום פקודה? כי הנה יום לי״י לפקוד כל בשר ורוח, ולפני כס משפטו יעמוד כל אשר נשמה באפו— ומי לא יפחד מפחד מלך יושב על כסא דין, מזרה בעיניו כל רע!—

ובהראש השני: תהלת י״י ידבר פיו, ויספר חסדו וצדקתו ליצורי כפיו. הוא ראשון והוא אחרון, תבל ומלאה קרא פיו מתהו, ורגע באפו ישובו ברוח פיו לבהו — והיו כלא היו. ומי יאמר לפני כס משפטו „זכיתי לבי טהרתי מחטאתי!"—

מה נמרצו אמרי יושר האלה, יוצאים מפי זקן ושבע ימים בן אחד ושמונים שנה, ולבו ראה דרכי בני האדם השונים, האומר לנפשו „טומאתך בשוליכי, מהרי והסירי בדיליכי, אולי יעתר לך הסולח לכל עוניכי!" ומה הוכח יוכיח מהם לב הקורא היודע מרת נפשו כי עד נפש הכותב הנכבד לא תדמה ולא תשוה!!—

על כן בין ספרי בעלי אסופות מימי קדם, אשר על פני כל העדה יכבדו, ימנה הספר הקטן אשר לפניכם היום. ואולם יותר משלש מאות שנה עברו מיום נדפס ראשונה, ויקר היה בדורנו. רבים בקשוהו ככסף, וחפשוהו כמטמונים, ואת שאהבה נפשם—לא מצאו.

ורוח לבשה את ידידי המשכיל היקר השלם חכם לבב ונבון דבר הר״ר מיכל וואלף נ״י מורה הדת והאמונה בבית הספר אשר בעירנו, להוציאו שנית לאור עולם, בין שאר הספרים היקרים מאת גדולי משוררי ומליצי עמנו בדורות ראשונים, אשר יוציאם ואשר יביאם לבית הדפוס זה אחר זה, ולכלם בשם יקרא „זמירות ישראל" אשר תהלת מעשהו בזה, הללתי זה שבע שנים במכתב עתי אשר הוצאתי אז המכונה

מגד ירחים (מחברת רביעית צד 72). כי האיש היקר הזה, מיום בואו הלום מאשכנז, כל ישעו וכל חפצו להרים קרן שפת קדשנו, בהדפיסו כפעם בפעם ספרי חכמי ומשוררי עמנו שכבר מתו. וכבר הוציא איזה ספרים הנחוצים לאוהבי שפת קדשנו, אף כי מעקשים רבים היו לרגליו —

וכאשר נועץ להדפיסו שנית, הביטה עינו בו, וירא כי אם אמנם כתוב הדר הוא על טהרת לשון קדשנו, ימצאון בו גם מליצות רבות אשר פלט עטו מפי זכרונו, הלקוחות משני התלמודים ומדרשי חז"ל. כי מחברו ז"ל, האומר „הבל הבלים מעשי אנוש ותחבלותיו, הכל הבל!" יותר שהיה חכם וסופר מהיר בשפת קדשנו, עוד למד דעת את העם מליצות לשון חכמים מרפא. כי היה איש אשכולות, איש שהכל בו: מקושט בארבעה ועשרים ספרי קדשנו ורוחם דובר בו וידיו רב לו בש"ס ומדרשים ומלתם על לשונו. ספרי התורה שבכתב היו נצורים על דל שפתיו, וספרי התורה שבעל פה היו גלוים וידועים לפניו בכל עת, ואין מליצה אחת בשתיהן נסתרת מנגד עיניו בכתבו דבריו על ספר. ולאשר אין עיניו כיונים על אפיקי הש"ס והמדרשים, הוא כספר החתום. גם מלות רבות הנחשבות לזרות ונכריות בדורנו, ילידי בית היו בעיניו. וצריכות פתרון לקצה הקוראים בימנו אלה. ועוד לזאת נוספת, נפלו שגיאות רבות בהדפוס הראשון, המשחיתות את הכונה. ובראותו אלה, כמעט נחם על עצתו הטובה, כי נפל פחד אבדן כספו עליו.

ויביאהו אלי, ויחל פני כי אקח לי מועד לקרוא בו מהחלו ועד תומו, להציב ציוני מקומות המאמרים האלה מתלמודא דר' יוחנן ומתלמודא דרבינא ורב אשי ומדרשי חז"ל; לבאר המלות הזרות; ולהסיר בדילי השגיאות. למען יהיה זהב מזוקק, להקל על הקוראים.

ואם אמנם הקשה לשאול ממני, כי עתותי לא בידי, ונמכרתי אני עטי ועתי אתי לעבודות שיש אחריהן עבודות מאין הפוגות. בהיותי מוציא שלשה מכתבי עתים מתחת ידי, אשר שם האחד המבשר, ושם השני הנשר, ושם השלישי אוצר הכמה — שנים הראשונים יצאו ת"ל זה ארבעה שנים מדי שבוע בשבוע, והשלישי מדי שנה בשנה — זה בא במאמרו וזה בשירו, זה בהערתו וזה בבקרתו, זה בחדשות וזה בישנות, זה בדבר מדיני וזה בדבר הנוגע לכבוד עמינו, זה בספרו להוציא עליו משפט וזה במחברתו לתת מבוא בראשה, ואין מתחזק עמי על אלה זולתי בני יקירי המשכיל הנבון כמר דוד כהן צדק נ"י. ורבים אותי יום יום ידרושון לכלות את מלאכת שני ספרי הגדולים אשר שם האחד קורות פולין ושם השני דברי הימים לבני ישראל בגלות החל הזה מימי עזרא הסופר עד היום הזה. גם נדר

גדול גדרתי להוציא ספר נוה תהלה לכבוד השר וגדול ליהודים אשר לו נאוה תהלה סיר משה מונטיפיורי הי"ו על צאתו כפעם בפעם בצבאותנו, ללחום את מלחמתנו.—כרמי שלי לפני לנטרו ולשמרו, ואיגע בו מהגשף ועד הנשף, וגם בלילה לא יכבה נרי, ואיככה אוכל להאציל עוד מרגעי אשר מנו לי על ספרים ישנים? בכל זאת למען עשות חסד של אמת את האדם הגדול המחבר ז"ל, נעתרתי למשאלות לבו. אך תנאי התניתי עמו קודם למעשה: כי הספר היקר ההוא עם הוספותי יהיה מוקטר ומוגש מנחה לכבוד ידידי הרב החכם הגדול המבקר הנשגב דורש קדמוניות ישרון מו"ה יום טוב ליפמאן צונץ נ"י ליום מלאת לו שבעים שנה. י"י יאריך ימיו ושנותיו בנעימים. והסכים לזה, ואקרב אל המלאכה.

ועתה אחי הקורא! הנה אנכי נותן לפניך היום את הציונים אשר ציינתי בשולי יריעת הספר „אבן בחן" וקראתי את שמם „אבני מלואים" למלאות את משבצותיו. אם יועילו לקצה הקוראים, והיה זה שכרי. ואולם חלילה לי להתברך בלבבי לאמר „מלאכה גדולה עשיתי בזה" הן איננה לא חכמה ולא מלאכה, חלקי י"י לא אמרה נפשי הפעם, ורק מקור דברי רב וחכם קדמון העירותי. ולו הורע. וחלילה לי להונות אותך לאמר לך „רק בישע זכרוני ציינתי כל אלה על רגל אחת מדי קראי בספר הזה ותבט עיני במליצותיו" אם בקצה המקומות לא נלחצתי לחפש בספרים למצוא מקום מוצא, נלהצתי בקצתם לעשות זאת. יגעתי, ומצאתי. והדבר אשר מלתא מני אזדא, כ"ש מזכרוני ועתי לא נתנתני לחפש אחריו, לא בושתי ושאלתי את פי ידידי אשר עיניהם כיונים על אפיקי הש"ס והמדרשים, ועהם אתם לחפש יותר ממני— ולהם התודה קבל עם על לקחם הבל במצות הכד של אמת. שמם לא נשאתי על המקומות המעטות אשר העירוני והזכירוני, אף כי דרכי ת"ל מעודי לאמר דבר בשם אומרו, כי דברים פשוטים וקלים כאלה איננם כדאי לדון עליהם בדיני שלי ושלך.—ולולא הפציר בי ידידי השלם המשכיל היקר הר"ר מיכל וואלף נ"י לתת לו הרשיום לכתוב את שמי על השער, בתקותו כי על ידי זה ירביון לוקחי הספר כי יקנוהו אוהבי ומכירי מרחוק ומקרוב, הלא עתה לא הרשיתי אותו לזה וכסיתי עבודתי הקטנה הזאת מעיני העדה, כי מה בצע מבקיאות בדורנו? דור רבו ספרי המפתחות עד כי הדל לספור, עד אשר גם פחותים מערכנו אשר באמת לא ימצאו ידיהם ורגליהם בבית המדרש, יצברו מראה מקומות כעמיר גורנה על אבן אחת שבעה מאות עינים— לנקר עיני הקוראים. ובצדק המליץ מליץ אחד על איש ואיש מהם וכהמונם „אלהים הבין דרכה— והוא ידע (רק) מקומה!" וגבר שחקתי גם אני עליהם— הוי גם בשחוק בזה יכאב לב— במאמרי נועם וחובלים

אשר אפס קצהו הדפסתי במגד ירחים מחברת שלישית. בסודם אל תבוא נפשי, אם ת"ל על ברכי הורים ומורים רבנים גאונים המלאים תורה גדלתי, וכל ימי גדלתי בין החכמים, והתורה מחזרת אל אכסניא שלה; - בכל זאת חלילה לי לשאת עטרת תהלת שוא, ומסנאה דרב מכרעי לא בעינא.

במקומות אשר הביא המחבר ז"ל דברי חז"ל כצורתם, ציינתי רק מקום מוצא דבריו. וכן עשיתי במקומות היוצאות מגדר המוסר— ובמקומות אשר שנה את טעם מליצתם, פעם מלה אחת ופעם איזה מלים, העתקתי את לשון חכמים מרפא כצורתם, בשולי היריעה. להראות כי לשון חכמים לחוד, ולשון המחבר לחוד. ובהמקומות אשר הרכיב מלים אחדים ממליצות שונות ויעש מהן מליצות אחת מנחה בלולה, לא ציינתי מקום מוצא כל אחת ואחת, הלא אז תרבינה אבני המלואים שבעתים מהאבן בחן פנת יקרת, ולא הפצתי לעשות מהעיקר טפל ומהטפל עיקר. ואני ידעתי גם ידעתי כי אילו הרשני זמני, היתה גם המלאכה הקטנה הזאת יותר מתוקנת ורצויה, ולא השארתי אף מקום אחד החסר אבן למלאות; אך כאשר מראש מלתי אמורה: עשיתי כל אלה בעת עתותי לא בידי. עד אשר גם על ההגהה לא יכולתי להשגיח ובפנים ובהציונים נפלו איזה שגיאות. וכבד עלי לעשות אף לוח הטעות. ואקוה כי על כל אלה יסלח לי הקורא המבין. ואם ימצאו קצה מבקרי זמנינו אשר כשמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו טעיות ושגיאות זולתם, מקום להתגדר בו, מי יתן להם ולדבריהם לב. כל רואיהם יכירום כי המה זרע לא ברך י"י— הטוב אני מכל רבני והכמי דורנו אשר ישאו בעדתם טרחם ומשאם וריבם!

ברוב המקומות הסרתי חרולי השגיאות, והנוסחא הראשונה לא ציינתי, ורק בקצתן במקום אשר גם בעיני לא היה ברור הדבר כשמלה, השארתי את הראשונה בפנים, ואת השניה רשמתי בשולי היריעה. והבוחר יבחר. ואם קצתן השארתי, גם אנכי אדם ולא אל, ושגיאות מי יבין.

פתרון רוב המלות הזרות הנמצאות בהספר הזה, לקחתי מדברי רש"י אבי התעודה, ומהערוך דפוס פראג. כי זה הדבר איננו מעין מלאכתי מקדם ומאז, ועל דל שפתי נצור „אני מחבר וחבירי מחבר, כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך לא אתגדר במלאכתו" ואם איזה פחותים מערכי יעפילו להתגדר במלאכתי—הלמענם תעזב אמת? הבעבורם יעזוב גם הכהן צדק מלאכתו וישלח את ידו למלאכה אחרת הצריכה שקידה גדולה ועיון גדול זמן רב! מסנאה דרב מכרעי לא בעינא—

אקוה כי כל קורא ישר הולך לצדק ישפטני, על שגיאותי יכפר בידעו כי כמוני כמוהו בני אדם אנחנו, לפתח חטאת רובץ והשגיאה כנחש על ארחנו, והשלמות האמיתית לא יראה האדם בשגם הוא בשר וחי. ואם י"י לא ישמור איש, שוא שקד שומר נפשו.

זעירא דמן חבריא יוסף כהן צדק.

סגנון אחד לשני מליצים

בראשית המאה הראשונה לאלף הנוכחי היו שני מליצים, אשר אחד שרפי יה נגע על פיהם ברצפת אש קדושה מנהר די נור. ויתן להם לשון למודים ומליצה חידות: האחד ר׳ ידעיה הפניני הבדרשי, והשני ר׳ קלונימוס הזקן; גם שניהם היו מנאמים נאמנים בשפה נובעת כמעין המתגבר, פיהם חרב חדה בעלת פיפיות חודרת קרב איש ולב עמוק. ולשונם חץ שחוט יורד חדרי בטן, שניהם דרכו לשונם קשתם להכות בשבט פיהם הבלי הזמן ותעתועיו, וברוח שפתם הלמו ומחצו חבלי הגשם ושגיונו; שניהם חפרו במחוקק במשענותם כור מצרף ועליל מזקק לצרף וללבן את הבלי העולם העובר. ולהוציא מזולל יקר העולם הקים; הראשון קרא את ספרו בשם „בְּחִינַת עוֹלָם" והשני קרא לו גם הוא „אֶבֶן בּוֹחַן" הראשון הציב לו למטרה ביחוד תעתועי הזמן ושגיאות החומר לירות עליהם בחץ פילוסופי מעמיק בעבי גבי החקירה הפילוסופית, והשני ירה קול מחצצים גם באנשי דורו המתעתעים *). בסגנון מתלוצץ מפוצץ שביבי שחוק מכאיב לב וכידודי צחוק מרגיז כליות והיה רק זועה. אכן במליצותיהם על הנפש וסגולתה ומעלתה על הגוף היו כמעט לאחדים ונתנבאו בסגנון אחד, כי מלבד הליכות רעיוניהם מראש הספר עד סופו המתאימות אחד גם פרטי מליצותיהם ומבטאיהם בהרבה מקומות נשתוו ד״מ:

---

*) מדברי הללו נלמוד, לדעת כמה מנהגי המון העם בימיו, ד״מ היו ליצני הדור נוהגים לברך איש את רעהו בליל ראש השנה לאמר, תבלה ותאדם זבובים ויתושים, ותשני משינו, תאדם ותבלה כנים ופרעושים. ובעשרת ימי תשובה הרבו במשתה היין, ואומר עליהם: אלה טרדות היהודים מפרשנדתא ועד ויזתא, עשרת בני המן בן המדתא. ובפורים היה כבר גם אז המנהג, כי לכבוד מרדכי ואסתר, שחיף דיקולא ארישיה וכופף עליו בכתר, זה ילבוש שמלת אשה ולגרגרותיו ענקים, וזה יתקקה כאחד הריקים וכו׳. ובערב פסח בני זמננו אדירי הלב וחזקי האמונה, ראיתים ביותר מדקדקין וזהירין לעשות שריקין המצויירין, ומצה עשירה לחולים ונשברים וכו׳. ובשבועות יאפו לחם משונה ונעשה רשת כעבין ולאמניות, ועליהן דבש והדב רבכיות, פת הבאה בכסנין רקיע פחים, מעשה עבות ושלמות שאינן של עליה, שלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה לשאול תחתיה וטעמם בזה שסלם כמו סיני בגימטריא, גם אמרו בעלי משל וחידה, כי מספר תרי״ג רמז אל דבש חלב קמח דשמידא, והאחד העודף יפתר, לאכול מהן שבוע והותר, כן היום מנהג בני אומתנו, ביום מתן תורתנו וכו׳, כן דרך כל היהודים מועד ושבת בכל מושבותיהם, רובם מנהגים חדשים מקרוב באו לא שערום אבותיהם וכו׳, כמדומה לי לא נאמר על זה מנהגן של ישראל תורה היא וכו׳.

בחינת עולם

פרק ג׳: איך יושב בשבת תחכמוני ישב בדד וידום וגו׳.
שם למקרה ופגע כמטרה לחץ וגו׳.
בכלל דומה כל ענין הפרק הזה אל.
פרק ז׳: אם לוקחת נפשי שונן מנתיבות כאלה למה לי קיים.
פרק ח׳: העולם ים זועף רב מלוכה רחב ידים וגו׳.
פרק ט׳: נשיאים וגשם ורוח אין.
שם: ועתה על מי בטחת וגו׳.
שם: ואיך על אלה לא פקחת עיניך
פרק י׳: בזאת תכריזי על נבלותך אשת לפידות בהשתדלך כל היום ברוב רשעתך הסר המלכים איש ממקומו וגו׳.
פרק י״ב: כי ארצה כדורים יקרים וגו׳ ארץ נתנה באמלטותם מערה שפלה אליה ישפכו כל המותרות הטבעים ועפושיהם וגו׳.
שם: כי מה יגיע לי אם הבאים אחרי ירעו בהמות בהררי אלף או מעט הלאן הנה במדבר? ומי גבר חכם יקום לבאים העתידים עורר לויתן למועד שמור אם שלום ואמת יהיה בימיו וגו׳.
פרק ט״ז עד סוף הספר: תוכחה מליצית אל הלב.

אבן בחן

סי׳ ע״ו: ויושב תהלות ישב בדד וידום וגו׳.
סי׳ ע״ז: לפגעי הימים כמטרה לחץ
סי׳ ס״ז: ומליצתו ע״ש.
סי׳ ס״ו: אם נבראתי לקלון וגו׳. שנאתי את החיים.
סי׳ פ״ו: העולם ים הגדול ורחב ידים וגו׳, וכן סי׳ ס״ד: העולם בנין ישן וגו׳.
סי׳ ע״ב: ביום שתכלה הרוח וגשם אין.
סי׳ ע״ב: על מי בטחת אדם בליעל וגו׳.
סי׳ ס״ת: האף על זה לא תפקח עיניך וגו׳.
סי׳ פ״ט: מעלליה כמעללי אשה אהובת ריע ומנאפת תחליף תמיד איש באיש ואיש ברעהו וגו׳.
סי׳ נ״ט: תקנת מאורות וגו׳ יקבלו האלילות משלחן אשר לפני ה׳ ויאכלו ויותירו לכלכל אדמה שוקקה מפסולת וגו׳. ככלבים מלקטים תחת השלחן וגו׳.
סי׳ ס״ט: איך אדאג במה שיבא אחרי, יכבדו בני או יצערו? למה אצטער במה שיהיה בהם. בלכתי אל בית עולמי, אם יעלו שמים או ירדו תהומות וגו׳.
סי׳ ט׳: עד סי׳ כ״ב התוכחות עם הלב.

ועוד כאלה וכאלה מליצות דומות ורעיונים שוים כמעט מלה במלה והיה כי תקראינה באלה בין סופרי זמננו, הלא אז אל חכם שופר ומר יצוחו אל גנבת דברים ופלאגיאטי—ומה יענו סופרי דורנו, אם נמצא כי המליצים ההם גם שניהם שאבו מקור בחינותיהם בכלל וראשית מליצותיהם בפרט (הוא מליצת העולם ים זועף וגו׳— הנ״ל) ממליצה אחת אשר נכתבה כשלש מאות שנה לפניהם היא התוכחה להחסיד בעל חובות הלבבות ז״ל. והיא המליצה התיכונה המשובצת בקרבה לאמר: והחיים והמות אחים, שבתם יחד איש באחיהו ידבקו, יתלכדו ולא יתפרדו, אחוזים בשתי קצות, גשר רעוע. וכל ברואי תבל עוברים לפניו וגו׳!״—

שלמה ראבין.

אבן בחן

החרשים שמעו רגע אדבר, והעורים הביטו תוכחות אחבר, התמהו ותמהו לרעם גבורותי ארזים אשבר, בהלחמי ביום קרב בצאתי נדודים וחיילים אגבר. ארץ ושמים האזינו קולי, מעשה בראשית שיתו לבכם לחילי. כי מלאתי עברה כאשה עוברה 1) תבער כמו אש קנאתי בעצמותי עצורה, תפיק מזן אל זן עד שאראה גויתי כלה כמדורה. מנפש ועד בשר דולקת והולכת בסביבי נתחי תצת ותתלקח, לסלף בוגדים נבהלתי מראות כי אעצום עיני וכי אפקח, גלאתי כלכל חמס ושוד אין לאל ידי שאסיח מדעתי או אשכח, עלה באשם וצחנתם לא יעבירוה עפרות תבלין וכל אבקת רוכל אשר ירקח. לאלה תחלק מליצתי ריב אריב עמהם ועם מעשיהם אתוכח.

לזרע יעקב תהו בקשו, לבני ישראל הישרה יעקשו, לעברים העורים המטים עקלקלותם, ליהודים האמללים ונלוזים במעגלותם, חזון הרביתי משא צור חזות קשה וכמה פורעניות, במליצה דמיא לססא 2) במאמרים מרים והמה פתיחות הדים כחרב פיות. ירדו חדרי

אבני מלואים

1) אפילו בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשה עוברת וכו' (ברכות כ"ט ב').

2) ססא (Zweig) דאיתא לסאסאה מאי (חולין י"ז ב') מאי וכראש שבולת ימלו (אי' וב' כ"ד כ"ד) חד אמר כססא דשיבלתא (סוטה ה' א').

בטן ישפוני טמוני לבות וכליות. כלי זיני עלי 3) חרב וחנית קשת נחושה וקרני ברזל, על עם עברתי אצום לנתוש ולנתוץ לשלח אותו לעזאזל.

אני טרם אחל התחלות קשות, קודם אספר קדמוניות עד שאגיד חדשות. מפריחי נשמות משיבי הרוח מצודדות נפשות. אתנצל לכל חכם לב בלבבו יבין במשקולת דעתו. אוהב יושר ודן דין אמת לאמתו. פן יחסדני שומע לפתח אמרי. פן יתן תפלה על חלומותי ועל דברי. פן בהכשלי אויבי עלי יגילו ובפידי ישמחו משנאי ומצרי. ידעתי אם ארשע לא יזכוני ילדות ושחרות לא יצדיקוני נעורי. שמא יטעה בדברי המעמיק סרה והמומים חוקר, שמא מתוכם ילמדו קנאים לשקר 4) אולי משגה טעם נבון יקח בהצעתי ולתומו יבא כדוקר. אפשר ידינני לחובה מעול והומץ הרגיל אחר סתרים לבקר. ונהם עלי ביום ההוא לאמר ראיתם פלוני בכמה גדולות החל בגאוה בצע אמרתו. כאלו גבה מדרגתו או מעלתו. הרחיבו פיו לבלי חק ומרחוק מלחמה להריח, כאלו הוא מהראוים להוכיח. פושעים וחטאים יחדו הממית והמריח להמית ולהשמיד בן או תלמיד תבשילו מקדיח 5) או מימיו נאמנים לרחוץ צואת האשמים ואת דמיהם ידיח. או מפני שהשעה משחקת לו 6) וכל אשר יעשה יצליח. מה היום מה נשתנה, שהושיב עצמו בראש מרומים וראש פנה. מימינו כלי משחיתו ועל שמאלו מגן וצנה. מה כחו ומה גבורתו. אי זה דרך עבר רוח אלהים לדבר אותו. מי הוא זה שבא לרדות 7) או להוכיח בשער. בדבריו יתנשא כמלך בגדוד

אבני מלואים

3) אמר רב חידי אשה כלי זיינה עליה (ע"ז כ"ה ב' ויבמות קט"ו א').

4) הוי מרבה לחקור את העדים והוי זהיר בדבריך שמא מתוכם ילמדו לשקר (אבות פ"א מ"ט).

5) אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותנו (תהלים קמ"ד י"ד) שלא יהא ממנו בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים (ברכות י"ז ב')

6) רשע שהשעה משחקת לו (שם ז' ב' ומגילה ו' ב').

7) מי הוא זה שבא לרדותנו בתוך ביתנו (ירושלמי ביצה פ"ה ה"א).

כאריה בבהמות יער .. מה טיבו ומה מעשיו כי יהרהר אחר בני הזמן, כאלו בעיניו הדור יתום וישראל אלמן . ובעצמו שער לתקן עוו תם שהוא רופא אומן . לא יעדר תבלין ולא חסר מכל סמן וסמן כאלו משתו אלהיו שמן ששון מחבריו בינה יתירה ככלכל והימן .

הן כל אלה ראתה עיני כי כפי הנראה . כל שומע ישום וישתאה . חסר משוגעים יחשבני או גם הרוח וגאה . זחלתי ואירא פן תקראנה אותי לזות שפתים , דבת עם לא יגורו מפני איש ואם יעלה שיאו לשמים . לתת מום באדם לעות אותו בריבו , ואם יגביה בגשר או ישים עבים רכובו . ואולם בעבור זאת , להסיר מעלי תלונות עזות . אצטרך להתנצלות . לבל אשים אשם נפשי ולא ייחסו לי גורל הסכלות .. השומע ישמע הולך נכוחו הבוחן האמת והשקר החיוב והשוללות . אהה חדל יחדל לעברת זדון או מפני הוללות . לא אקריב משפחות לגברים בקהל אשוע דרך כללות .

רודפי צדק אתם רעי מנעורי עד הלום ברחתי מהגאוה ובחרתי השפלות ואף כי היום אראה אומתנו היורדת היא עד עפר ספות גלות על גלות לא עדיתי גאון וגובה בתחילת דברי . ליתרוני על זולתי או דעדיפנא מחבירי 8) לא עוררני ולא היתה נסבה . לכבודי ולכבוד בית אבא 9) לא לתורה למדתי ולמעשים טובים שבידי . לא הוחזקתי כן בשכני ולא כן אנכי עמדי . לא מפני כסף וזהב לבבי בקרבי ירהב . אללי לי אללי . כי אזל מכלי . גם לא באתי ליטול עטרה לעצמי . ולמען ספר שמי . והנה מארץ שפל מקומי . חלילה לי מחטוא להוכיח משחית ומחבל . או צור ישועתי מנבל . ומי יתן והייתי מהראויים תוכחת לקבל . לא לבשתי מלבוש יארך ממני ומדים לא כמדתי . פן בצעדי יפילוני אכשל בהליכתי . לא בעינא מסאנא דרב מכרעי 10) פן

אבני מלואים

8) אר״ח האי דעדיפנא מחבראי וכו׳ (קידושין כ״ט ב׳) . ואולס רבי אמר (עירובין י״ג ב׳) הא דחדדנא מחבראי .

9) גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי ולא לכבוד בית אבא (מגילה ג׳ א׳) .

10) מסאנא דרב מכרעי לא בעינא (קידושין מ״ט א׳) .

יתקלסו בי אחוזת מרעי. כללו של דבר לא נתכונתי להרבות תוכחות בדברי צחות ואמרי שפר, רק להכלים עצמי ואת רעי עמי בלהג וזעון ועיפה ועפר. אתי בדומים לי שואפי הרוח ורועי אפר. לי ולהם אשים דברתי ורוע מעללנו אומר עם הספר. אנחנו היודעים בדברי הבאי המצפצפים והמהגים. המבלים ימיהם אכול ושתה בתענוגים ועושים כל ימיהם כחגים 11) ואחרי שהבדילנו משאר עממין. חונן הדעת יהב חכמתא לחכימין. במה שחלק לנו בינה מענוה. לו הואלנו ונשב בהדר משכיות ספון בארז שטה. בקרן זויות בירכתי האהל בפאת מטה. לדרוש ולתור בהכמה. הצלנו והצגנו אלמה. וגם בין העמרים ערמה. ואולי כרי גבוה ותלול. ועתה למנות ימינו כן נודע בחשך ילכו אחד לאחד ימסו כמו מים כמו שבלול. זה העם נבל ולא חכם אני והם היינו לעם אחד עם הדומים לחמור. 12) אליהם מלאתי מלין תטופנה שפתי לענה וידי נטפו מר. כי בהם החלותי מראש בי ובהם אגמור. לכן סעיפי ישיבוני לבלתי אשוה בנזק זרים, יסרוני כליותי לבל אצר צרת אחרים. טוב כי תיקר נפשי בעיני היא לבדה כסותי ושמלתי. בחייה חיי במותה מיתתי. עתה היכול אוכל לתקן עותתי. אעשה אך אני לביתי. ומה לי ולהם צמתו בבור חיי וכל אחד יגירני בהרמו. הנני פורש מהם אם הימין וישמאילו כל אחד יחוש לעצמו. אינהו בדידהו 13) כנוח עליהם רוח בער. ושאג ויכהו בשלי אני דואג ומצטער. כי נותרתי ערום לבי יסער או לנפשי גמלה לי הרעה. אבוי ללב כסיל ימין ושמאל שמני רק זועה. לכן ריב אל לבי אריב. שמני שומם ואותי החריב. על קלקולו לערב אלין בכי אאנח בבקרים. אעשה לי מספד תמרורים. לאמר ישמעו העורים.

אבני מלואים

11) אלו בני אדם שמניחין דברי תורה ועוסין כל ימיהם כחגים (שבת קנ״א ב׳).

12) שבו לכם פה עם החמור (ברכות כ״ג ה׳) עם הדומה לחמור (כתובות קי״א א׳).

13) אנן בדידן ואינהו בדידהו (ברכות ס׳ א׳).

שברנרי ברורי בכסי חורי 14) במשתה היין כי כן יעשו הבחורים. משום ונוסרו ממני יראו הנצנים נושבים עלי תלם. אשר חננם השם הבנה זיכולת לעלות במדרגות הסולם. בטרם יעלה ענן מנוחתם וסר צלם. ולאט הזמן ימה לארץ מגלם. יבינו לאחריתם לבל יקרם כמו לי מקרה הכסיל ואני מוסר לכלם. אולי בריבי יכנע לבבי הערל בן נעוה. או יבטל עבודה זרה שלו יקוץ ויגער בהבלי התאוה. אולי ישוב ונחם מלכת ארחות עקלקלות אולי יש תקוה.

אקונן על זמני איליל על ימי אשא בכי ונהי. אחבירה עליהם במלין חרטה לחולף מוסר להווה תוכחת לבא לכל עובר לו יהי. הנפשות היבשות. במחץ מכתי אנושות. שמעו זאת השכילו ובינוה, קינה היא זקוננוה ולמדוה אוררי יום יבכיון עמה כל מרירי לבא. העתידים עורר לויתן על אבוד ימיהם חרון אל כל המונם וקצף קצף רבה. המוכנים לפתוח בחרטה 15) כי יתנו כקטר ואסר לענות נפש ולהט אותם היום הבא. החושבים בלע המות לנצח או לימים רבים החזון ולעתות רחוקות הוא נבא. אדברה וירוח לי מקוצר רוח ורוח עועים מבעטי זיקא דשמיא טבוח 16) סביבי ינוח. נופח באש פחם בקרבי יחם עד נחר מפוח. הציקתני ותאלצני אל דודי לשוחח יצר מחשבות מחבלים כרמים קוטפים מלוח. ומתוכה הקול מדבר ואותי צוה עתה בא כתבה על לוח. הגא תוגתי יכלכל מחלי. דאגה בלבי לאבדן עתותי כל ראש להולי אשיחנה לאחר 17) קצץ בנטיעות 18) לבי המר הרבה

אבני מלואים

14) שברירי, ברירי, רירי, רי, לחייא מיא בכסא חיורי (פסחים קי"ב א'). והוא לחש ידוע.

15) אמר רב נחמן הלכתא פותחין בחרטה וכו' (נדרים כ"ב ב').

16) ל"ל דשמיה. זיקא דשמיה טבוח (שבת קכ"ט ב').

17) דאגה בלב ישחנה (משלי י"ב כ"ה) רב אמי ורב אסי, ח"א ישיחנה מדעתו, וחד אמר ישיחנה לאחרים (יומא ע"ה וסוטה מ"ב) ומזה לקח לו המחבר מליצתו „ישיחנה לאחר".

18) אחר קיצץ בנטיעות (חגיגה י"ד ב').

אשמה עמי להפליא . ובכל זאת אברך הגומל לחייבים רעות 19) אתן צדק לפועלי .

אח ואחות עזר כנגדי המציאני יוצרי מבטן לבל אשב בדד ולא אהיה לבדי . אחות קטנה פקחת נפשי המדברת נתנה בי טהורה ותהי לצדי . ושדים יש לה למען ארוה בכל עת משוד תנחומיה מזיו כבודה אמיץ לשדי . מרתה באלהיה חללה יפעתה . ותעד נזמה וחליתה . נאפופיה בין שדיה ילינו ותזנותיה באשר היא שם על מכונתה . זאת היא הנשמה החכמה הרוח המושלת . שידובר בה נכבדות מעשיה בקו מפעליה במשקלת הזאת היא שיאמרו הנפש המשכלת . היתה בעוכרי גרמה לי מות ומשכלת . ואחיה אח קטן בכור שטן נצב לקראתי . לב טהור חף בלי פשע בתחילת בריאתי . למען הראותי . הובא לנחותי . הדרך אור לנתיבתי . נוטע אזן נטעהו שורק מראש . ויוצא אשכלות מרורות ענבי רוש . לעשוק אהב בערבי זרע און בבקרים יחרוש . ויזן גם הוא זנות יין ותירוש . וגם שאול באובות חדשים לדרוש . כסוי חטאה אדוק בה קשה לפרוש . אוי לאח ולאחות האח יבעירו ישרפוה בגחל . בגדו כמו נחל . בן בליעל והבת השובבה הסיעו עצמן מן האחוה 20) .

אחי ואחותי ! אותי שכלתם עכרתם אותי , אם פרי מאויי . תאכילוני בחיי . צר לי מאד ואף כי אחרי מותי . מר לי מאד מכם להשתגע עזרתוני . ולא להתחכם. עד מתי אתם מאנים . סרבים וסלונים . ולהעציב אביכם שבשמים תעשו כונים . הטרם תדעו כי אבדה תקוה ואפס תוחלת בהמלא סאתכם . נקם יבא גמול אלהים תשאו את עון כלימתכם . נשמתי גדרה פרצה הסירה משוכתה . נפשי יצאה ממחיצתה . כי הניא אחיה אותה . לב רע יועץ ובליעל הוא הרש ומסגר משפיל ומרים אחר כונת הלב הן הן הדברים 21) לכן אתוכח עמו לבדו .

אבני מלואים

19) מברכין על הרעה מעין הטובה (ברכות נ״ד ה׳ במשנה) .
20) ב״ר ותנחומא פ׳ ויסב .
21) ברכות ט״ו א׳ ומגילה י״ט ב׳ .

עפעפי יישירו נגדו. ואולי אספן מרמים כמוני התגלים עמדם יסבו עמדי במסבי. ואגידה להם כמה מנעורי ועד הלום לבי רמני התל בי. לזר חשבני בחרשת און ועמל חרש על גבי. אשיחה איככה מצאתיו לב האבן קשה ורע מעללים והוא כלבי. על פניו אוכיחנו לעושק ונלוז בנפש ובמאד. תרא יחידתי ותירא נפשי ותחיל מאד. אולי לבי רוח חדשה. יחדש כבער הרע עוות עד יסוד. כמו נגיד אקרבנו אענדנו עטרות לי לצבי ולכבוד. ואם מאן ימאן בחבב לשגני אצא לקראתו והכחדתיו אולי אוכל נכה בו ברוח שפתי והכתיו והמתיו. אולי אוכל להלחם בו וגרשתיו.

לבי גשה נא. הסכת ושמע הגיני בינה. תדע ותשכיל מוצא דברי אמרי האזינה הלעד ברית לא תצור. ותהי כשמיר חזק מצור. ולא תקח צר תעודה לכרות ערלתך. ולאסוף חרפתך. אם בימי עדנה ועת רצון נעו מעגלותיך. מה יהיה בבא הקץ אליך? ימי הרעה עומדים עליך לכלותיך. מגו תגורש בדד תשב משלה ונעזב מה יהיו חלומותיך? תדאג לימים הראשונים היו טובים ונהמת באחריתך.

לבי בינה שמעה זאת הלא ידעת לא לנצח עלמות סוף אדם למות 22) אח לא פדה יפדה אין שלטון לא יועיל הון זהב שבא ותועפות הרים. אם אסק שמים ואציעה שאול. לא אוכל לגאול משחת חיי דור דורים. הנה יום בא נקם ושנת שלומים ישביעני ממרורים. אין מנוס כי ישיגוני מוקשי מות בין המצרים. ובוחן לבבות עפעפיו יבחנו מעשי ידי אדם ביום ההוא נגלים ונסתרים.

לבי חזור בך ויירש אלהים בקרבך רב לך הגלות נגלות כאחד הרקים סוב אל אחריך ועתה יש מקוה. תשוב ותשב באהלים כימי מועד שתול בנוה האלהים ירא מצותיו שמור את אשר תצוה. אם תדרשנו אלהים יחנך ממנו פריך נמצא פרי ישוה. עשה בעוד שאתה מוצא 23) הטבע שאנן. והגוף רענן. ואל יחסר המזג שנוי בצל הבריאות יתלונן. הרשות הנו בידיך לסלק המסך וכלה ענן. ראה נא

אבני מלואים

22) ברכות י״ז ח׳.

23) עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך (שבת קנ״א ב׳).

הכלים אשר בם מלאכתך . תליך וקשתך . כמו דם הגוף שבטך ומשענתך בהמה אמונת עתך . תמצאם כאשר תבקש . אין בהם נפתל ועקש .

לבי חזק ואמץ בעוד לחלוחות הבחרות קיימת. עץ הדעת עודנו באבו לא נפרצו עליו ולא נחלקה התיומת 24) קודם שיפשיטוני זקונים . כתנת עדנים והציגוני ערום ועריה . בטרם תלקח ממני הדא דאזלא ולא אתיא . 25) עד אשר לא ירתק חבל נפל לי בנעימים . ותרוץ גלת הזהב וישנו הכתמים . ונרוץ גלגל שחוזר בעולם 26) במצות שדי ממרומים . יאתיו ימי מגורים לא ימות מת להם נשבר חדש וימים והיה יום אחד נראה בהקיץ אשר היינו כחולמים .

לבי אם לא עכשיו אימתי27) אבקש לי מנוחה ? הבימי השיבה בכלות הכח ? לכל בני חלוף ימל קצירה . גם רך גם ענוג כי יזקין ימולל ויבש צפד עורם . היברא בי השם חדשה ואחרי בלותי תהיה לי עדנה ? הן אני מחומר קורצתי כונני הטבע כאריח בלבנה 28) פני פני אדם ולא פני נשר שיתחדשו נעורים לעת זקנה ! אף כי אני נכה רוח נשתניתי מחברי הבחורים ולא לטובה . בנעורי בלא זקנה ושיבה . כמעט זקנתי ושבתי תשש כחי כנקבה . חלשו חושי . נתקו מורשי ולא באתי בימים . פני קמטו בלא עת קורמי קורמי 29) ונעשו תלמים ,

אבני מלואים

24) תיו מת Doppelblatt , נחלקה התיומת פסול (סוכה ג׳ א׳ ושם ל״ב ב׳) .

25) רומז לדבריהם : שבין תרין מתלא , ווי לה להדא דאזלא ולא אתיא (שבת קנ״ב א׳) .

26) תני דבי ר״י גלגל הוא שחוזר בעולם (שם קנ״א ב׳) .

27) אבות פ״א משנה י״ד .

28) כל השירות כולן נכתבות אריח על גבי לבינה ולבינה ע״ג אריח וכו׳ (מגילה ט״ז ב׳) . והאריח חצי לבינה , רש״י .

29) מלשון : ולא סררה על גבי גמל יש אלא כדי שיקרמו פניה וכו׳ (שבת י״ט) .

ראשי שהיה כתם פז בהיותו. באבו שער צהוב צמח בו . הלבינו שריגיו בפרש שיבה עליו תשלג בקרבו . בימי צבאי כעצם תומי שערי ממושך ומורט ויתר ממקומו . קומתי דמתה לתמר וגוי ישר מסוכה הלכוף כאגמון ואין מקימו . קווצותי תלתלים מעשה עבות תשרגה ותפוצנה . מחלפות ראשי חמודות כזהב ודלתם כארגמן נדלדלו ופרצים תצאנה . מה אעשה כי יקים אל לבקש עוני והנני ואת חטאתי הלא תמצאנה ,

לבי למה המיתני במשאות שוא במקסם כזב . הן גרשת אותי מחוץ למחנה שכינה כצרוע וכזב . שם נטיתי אהל רשעים בתי אכזיב לאכול למען בחש ברות שקר ומדוחים דחה דחיתני . בלך ושוב ומתר אעשה כדבר המלך . ״ עד הלום הביאותני . כאשר ישא האומן את היונק עביד דגזים (30 בקליות ואגוזים (31 עד כה נשאתני ומיורדי בור לא חייתני . ואם בתנחומי הבל חלושים . ולקראת נחשים . אלך כפעם בפעם . וכמבקש תאנה בנותן טעם . אנחם את עצמי כתר לי זעיר עד יעבור זעם . הנה ימים באים נחליף כח ונתעודד . בצל החכמה נתעלסה באהבים נשכון בטח בדד , כבוצר על סלסלות כדורך בגת בזמירות נריע הידד , אמרתי גם זה הבל בין כך ובין כך ויהי ערב ויהי בקר שמש באה זרחה ונודד . עד כה ועד כה המקרים ליום רע נוגשים לקשה יום ראו תלאותי לימי הרע הגעתי לזמן אעגן חזו דאתאי חזו דאתאי (32 ואם בתוחלת ממושכה יכלו ימותי . ובשהי פהי (33 יעברו חדשי ויתמו שנותי איככה נעשית תורתי ואימתי . ומסורת בידי וכך מקובלני מרבותי אל תאמר לכשאפנה אשנה (34 . שמא לא תפנה

אבני מלואים

30) האי מאן דנקיט מגלא ותיכליא בידיה ואמר איזיל ואקטליה לדיקלא דפלניא , ואשתכח דקטיל ושדי , לא אמרינן דאיסור קטליה , מ״ט ? עביד איניש דגזים ולא עביד (שבועות מ״ו א׳) .

31) מחלקין קליות ואגוזים וכו׳ (פסחים ק״ט א׳) .

32) כתובות ג׳ א׳ .

33) דמפקי לה לשתי בשהי פהי (מגילה י״ג א׳) .

34) אבות פ״ה מ״ס .

ולבי לב כסיל לא יאמין כבא המתעים בחנות על מחנה . ילדיים בו נלחמים מקולם לא יחת מהמונם לא יענה .

לבי פתיתני ואפת בפתותי להם אבירים גלוסקא יפיפיה 35) פת הדראה 36) מחמד מנית ופגג סלת נקיה . ביין הטוב לוקח נפשות בלא צדיה . ממית בנשיקת פי צלוחית כמשחל ביניתא 37) יין חלבון חמרא דפרוגיתא 38) מראהו כלפיד בברק יוצץ בגביע ינוצץ בכסא דהניתא 39) יין ישן . המבעיר כפיח כבשן מסיר שפה לנאמנים ומשחית הודם . יין לבן המלבין פני שותיו בהכנסו בם ויוציא סודם 40) . ולפעמים בשנוי יין מפנינים אדום . ירום ונשא בראש כל אדם המתעמי . למעצבה ישכב וירדם . ובמיני מטעמים משחת בשרי כל הימים . חותי יער ועוף כנף אסיקי בפומי 41) העליתי בדמים . מוקיר שבי הייתי 42) לצבות בטן ולא בראשי שולים . אדיא וגוזלא ירבין 43) שמנים ומפוטמים הרבה רבה . לא תחסר כל בה . כותח ומוריס עם כל ראשי בשמים .

אבני מלואים

35) פתא יתגלא בשקקתא יפה (פסחים ו' ב') .

36) סלת נקיה הדראה (שם ל"ו ב') ופירש"י שניטל כל הדרה , דהיינו פת קיבר .

37) כמשחל ביניתא מחלבא (כריתות כ' א') .

38) אמר רב פפא : חמרא דפרוגייתא וכו' (שבת קמ"ז ב') ופירש"י שם מדינה שיינה משובח .

39) עירובין ס"ה א' .

40) ארז"ל כל המתיישב בייננו יש בו דעת ע' זקנים , יין ניתן בע' אותיות (כך תמצא בגימטריא , כפ"י) וסוד ניתן בע' אותיות , נכנס יין יצא סוד (עירובין ס"ה א') ועי' תוס' (סנהדרין ל"ח א') ד"ה נכנס .

41) בכימי (ווערמס , פריין) שניהם בלועי אמת ונפיצי אסא (ב"ר פ"ג) מסיק לה בכימי (שם פ' י"א) .

42) יוסף מוקיר שבי הוי וכו' (שבת קי"ט א' ב') .

43) אדיא לי וגוזליא לאנא (פסחים קי"ד ב') . נתליא רביכן וכו' (סנהדרין י"א א') .

לבי השיאתני ואפת בגדי מעדי חמודות שני עם עדנים . בוץ וארגמן מתהפך לכמה גונים 44) מילת צבע זהורי וצבעונים . פאורי פשתים אשר בו תלבשנה בנות המלך הבתולות . ובגדי חפש סלסלה ומלמעלה חליפות שמלות . לבוש מלכות להראות שורה וממשלת . תכריך בוץ שהכל פונים בו 45) חור כרפס ותכלת בשמלה ברורה ובנעימה . כתונת פסים אשר לו הוקמה . מלבד כסות לילה ערש רעננה מטה כבודה . סביב לה יריעה עודפת וריחה נודפת 46) . קנה וקדה כפתוריה ופרחיה משוקדים יוצאים מצדה .

לבי חזקתני ותוכל באהבת נשים . נלכדתי כצפרים בשחיתותם האחוזים בפח מוקשים . בחמודיהן בל יועילו כסף וזהב עליהן תכשיטים משונים מעשה חרשים . אלה אלהי אשר עשיתי ואת פסל הקנאה המקנה בביאה . זד יהיר אתה ועיני סרסורי דחטאה 47) עוללו לנפשי השאת והשבר . במראות הצובאות נשים באות לפניהן ילך דבר . ברגליהן תעכסנה מרקדות בפסיעות להמית נפשות . מסקרות עינים חרבות לטושות . לירות במו אופל חצי אהבים לדעות החלושות . כמעט נטיו רגלים בצבאות או כאילות מדהרות דהרות עלמות תופפות ונשים יפות ומצהלות בחפות חתנים אחת בתוך אתתא לבתרי 48) בתפים ובמחולות . כאין שופכו אשורי בשירי שרים ושרות בבי הלולא . את זה לעומת זה ישאו קולם ירונו קול ענות ללא עם בינות ישים תהלה . זמרן נשי ועניין גברי זמיר עריצים לבסומי קלא כאש בנעורת 49) למען ספות חטאת להרבות ניאופים כבלה שרים אחר נוגנים בעוגב

אבני מלואים

44) מה כרום זה מתהפך לכמה גוונין (ברכות ו׳ ב׳) .

45) מאי תלפיות ? תל שהכל פונין אליו (שם ל״ח ב׳) .

46) נודפת (Duften) והיא מלה ארמית , על וריח שמניך מכל בשמים (שה״ש ד׳ יו״ד) תרגם וסוס טב דלדיקיך כדיף מכל בוסמין .

47) ירושלמי ברכות פ״א .

48) נ״ל לבי תרי . ורומז למאמרם (קידושין ז׳ א׳) .

49) זמרי נשי ועני גברי כאש בנעורת (סוטה מ״ח א׳) .

ומינים בחור עם בתולה . המן הפלא אם אשר מדעת נבער . יצרו לא יבער . כלפיד אש בעמיר ואם יחזק לבו מצור ומשמיר . האתמה איך ולמה כבודו בקלון ימיר .

לבי מה עכרתני בשומי מגמת פני . וכל מחמד עיני . לכנוס הון עתק ורבוי הממונות . עושר וכבוד וסגלת מלכים והמדינות כסף צרוף מזוקק שבעתים . דינרי זהב טוב אלפי רבותים כלי יקר וחמדת שכיות . אבנים טובות ומרגליות כסף נבחר משא צמד פרדים נדניא חורתא50) ובבית האוצר דהבא פריכא במטרתא 51) כונתי באלה לבנות . או לקנות בתי מדות ומיטב משכנותי . היכלי עונג וארמונות . אנוח בהמה ליום צרה במנוחות שאננות . לעשות אשנבים בין השלבים ואקרע חלונות. צהר והרכים . להאיר מחשכים . הדרים מפותחים . ועליות מרוחים . מגדלי עופל ובירניות 52) בורות חצובים וגלות עליות . ומסביב גן ירק וגנת ביתן לצאת ולבוא אליהם ומהם אל נוה איתן . גם להכין בחוץ מלאכה נתכונתי כל כחי להשים ארנוניות ומסים . מנדה בלו ומכסים . גנות ופרדסים . כרמים ושדות ויער צומח עצים . כהגה וכהגה השגתי וירשתי . ואת יי׳ אלהי ישראל לא דרשתי .

לבי אם אמרתי אספרה כמו רבות רעות ומעשים אשר לא יעשו עשית עמדי , תועבות גדולות מאלה תלאה לשוני ותיעף ידי . הן על פיך בקיץ ובחורף לאלהי עויתי ופשעתי הפכתי ערף . ראיתי עמל הכטתי און הסתכלתי במקום התרף 53) יום ולילה . אחריך נרוצה למלאות העולה על רוחי ברשת הדמיון בשבכת המוח . כל מחשבותי לאכול ולשתות ולשמות סעודה מאין תמצא ואי זה מקום צלי וקלי ברבורים ושור ושה אים איפה חברים שמחים . והרבות מחים . ואי זה הוא מקומן של זבחים . בקיץ בארבע שעות הוכנה המנחה והמנה . אל תחת גפן ואל תחת תאנה . מעדני מלך תקון המאכלים . והשתיה כדת יין מלכות רב .

אבני מלואים

50) לית לך בר מיזל גווני (סנהדרין ל״ח א׳) ופירש״י מאה גוונים .

51) שלא ליה דהבא פריכא במטרתא (ע״ז יו״ד ב׳) .

52) (פאלעסטע) , כמו בירה בעברי .

53) שבת ק״ד ב׳ .

מזוג מפני השרב . בצל דליותיו יין של צהרים את ילדי ואת נשי שגלתא ולחנתא . וכל מלבושי דקים ונאין . הכלך והשיראין 54) שש ומשי מפני החום ותקופתו . ולהסתר מחמתו . ובחרף ביום סגריר לקרח הנורא . אכול ושתה עד לשכרה . לחם רב בבית המוקד האח מבוערת כנגד המדורה לבוש לחום מפיש בכסו 55) מחלצות סרבלא בסתוא 56) יהי עליו לסתרה .

לבי כאלה רבות הכשלתני לתענוגות בני האדם להבעיר את נפשי בעבור הרעימה . כה מנהגיך כן משפטיך מראשית ועד אחרית שנה תמימה . מהם לצורך העת עת גשמים ומהם בחמה מפני החמה 57) . כרחיצה במיא דדמסי 58) וסיכי בשמן המור משחא דאפרסמא . כמה תרופות בעת נכון לקחתי לקיים את תקף הבריאה לעשות לו אשרתא . כמה רפאות תעלה בעדניה 59) ככל אשר יורו הרופאים מפיהם או מפי כתבם פתשגן אגרתא. כמה שקייני שתיתי מדבהא ועד עצרתא 60) . וכל זה להוסיף ימים או שעות אפילו חיי פורתא . כמה זרזתני לשמור גופי הנתעב ונאלה ואם דעתי יבלה כבגד . ולא שויתי בנזק דבר ברשות להשאירו לנצח ואשליך את נפשי מנגד .

ומכל אלה רע ומר כי הטעיתני לחדש שנאות . לבקש שררות וקנאות . ללכת בגדולות ונפלאות . לאלפים ולמאות . הן הנה היו לי למוקש הדיהו עלי כמה תלאות . גם כי הרגזתני ותשם בפי חטר גאוה .

אבני מלואים

54) שם כ' ב' .

55) א"ל אנטונינוס לרבי צלי עלי , א"ל רחמנא ישיזבך מצינתא , א"ל דא צלותא הוא ? יהיב קד כסוי וצינתא אזלא ? וכו' (ב"ר פ' ט"ו) ועי' תוס' (כתובות ל' א') ד"ה הכל .

56) סדינא בקייטא סרבלא בסיתוא (מנחות מ"א א') .

57) שבת מ"ו ב' .

58) נ"ל במיא דיומסית . א"ר חמרא דפלוגייתא ומיא דיומסית (שבת קמ"ז ב') .

59) תעלא בעידניה סגיד ליה (מגילה ט"ז ב') .

60) אמר שמואל כולהו שקייני מדיבהא ועד עצרתא מעלי (שבת קמ"ז ב').

ובידי מקל חובלים להפר את שכני ברית אהבה . להריב ריב את רעי .
להוליד מאין תחרות עם מיודעי אם ידידי חטאו לי לשלם ארבעתים בלי
חמלה . השגגות כזדונות ינקמו בדבור ובמעשה מכנה גמלא 61) ותסיתני
להתנשא ולהשתרר . לחרחר ריב מדינים לעורר . במקום גדולים לדבר
גבוהות ולהתהלל . ומלין לצד עילאה למלל . כל הימים הדחתני מאחרי
י"י כמעט הבאתני להתיאש . אתה לקנות העצים ורעיוני מבערים אש .
ותצוני יום ביומו הוי שקוד . לחתות אש מיקוד . לא תדקדק אם
הכתב רבה על הנקוד 62) ולא תחוש לשבת ודינים במרה אפקוד .
63) רוץ מצא החצים והקשת . והשבכה והרשת . וצוד ציד שלל הזמן
מפתרום ומכוש מאנשי קיר חרשת . אל תירא מעשות כונים לגד
תערוך לפניו שלחן תמלא למסך למני . ביום טובה היה בטוב ואכלת
ושבעת בהאי עלמא זיל ואתהני 64) ובלילה וערבה שנתך מוך שקיך
וגני 65) והיית כגן רוה . שתול על מים ואבי שקיא רוי 66) תטיב
גהה והיית דשן ושמן ומראך נאוה . הבלים וחלומות ודברי הצומות אל
תשמע ואל תאבה .

אלה דברי הברית והחסד שעשה עמי לבי חבר רע ועמית להתיותי

אבני מלואים

61) רומז לדברי חז"ל "האי מאן דסנאי שומעניה שרי ליה לבזויי בגימ"ל ושי"ן" (מגילה כ"ה א') ופירש"י שם "בר גיורתא" והיינו מכנה גמלא , שם גנאי המתחיל באות גימ"ל .

62) ב"ר פ' ויצא , והובא גם בתוס' (ב"ת פ"ז ב') ד"ה למה .

63) סנהדרין כ"ו ב'.

64) אמר הואיל ואיטריד ההוא גברא מההוא עלמא ליפוק ליתהני בהאי עלמא (חגיגה ט"ו א') .

65) ברכות כ"ט א' ותענית ו' ב' . ופרש"י אם כשמפתח דלתיך בבקר ירד לך מטר לך אני אומר חמור ההולך ממקום למקום להביא תבואה : מוך שקך וגני כפול שקך תחתיך ותישן עליו ולא תלך הנה והנה להביא תבואה , לפי שיהיו החטים בזול בשביל הגשם .

66) אודה ולא אבוש כי נשעה נעלם ממני מקומו .

שולח בי ונתכון להמית. בעקבה בערמה ובתרמית ולכן קראתי בריתו ברית מלח סדומית מסמא עינים 67) מחרשת אזנים מקהה שנים. ממנה תופנה ידים וכל ברכים תלכנה מים,

אוי לי אמי ילדתני בן זכר הפסדתי 68) הפסד מרובה ויצא כל שכר שתום העין אטום הלב נוסדתי. ערל לב וערל בשר נולדתי. לשלשת ימים כרת שרי ולשמנה ערלת בשרי. אך אמנה שתי אזני ולבי ורעיוני. לא קדמו לבא בברית יי'. לא גלו חרפה מעליהם ולא הסירוה מקרבם. ערלתם בהם מום בם. לשקר שמרו עד הלום ולריק עמלו. כי מיום צאתם לאויר העולם שכלו חשך לא מלו.

ארור האיש בשר את אבי. יולד לך בן חכם ועדיף מנביא 69) עבדת הקדש עליו כישמעאל בן פאבי 70) על הרי בשמים ירוץ למהר כאיל וכצבי לא יטמא בהם בגלולי עמו להחלו. יבנה היכל המדע על תלוי. נר דלוק על ראשו 71) ההולכים בחשך לאורו ילכו בהלו, דם יחשב לאיש ההוא המבשר קללה תחשב לו. כמה נתעותו נתיבות גלגלו. וכמה טעה באצטגנינות שלו 72) לשון שקר פי כסיל מחתה לו. כי הפך לראש משפט ושטה. שנה הדין והחליף השטה. 73)

אוי למי שבניו זכרים 74). הוטל עליהם עול כבד סיגים וגדרים. מהן בצינעא מהם בפרהסיא מהן במראית העין מהן בחדרי חדרים. חקים חזקים ומצות נוראות. שלשה עשר ושש מאות. ומי האיש הלזה.

אבני מלואים

67) חולין ק"ח ב'.

68) הפך את מליצתם: וכי בשביל שאני זכר הפסדתי? (כתובות ק"ח ב')

69) ב"ב יו"ד א'.

70) שאו שערים ראשיכם ויכנס ישמעאל בן פיאבי (פסחים כ"ז א')

71) נדה ל' ב'.

72) שבת קנ"ו א'.

73) מוחלפת השטה (ביצה ג' א')

74) לכתוב מליצתו שינה את טעם מליצת חז"ל (קידושין פ"ב ב' וסנהדרין ק' א') אשרי מי שבניו זכרים ואוי למי שבניו נקבות.

שיקיים מה שכתוב בזה 75) והיך יוכל להנצל . זריז או עצל . שלא יכשל ויחת . או לא יפול באחת . ואף גם זאת לא יצא ידי חובתו הרשומה . כי יצר תושיה ומזמה . אם לא יעסוק בתורה ויפלפל בחכמה 76) פירושי תורה ותעודה . ספרא וספרי תוספתא וכלא תלמודא . והחכמה עמודיה שבעה . אל על ינשאו מהר ונבעה . הנה ההגיון . עמק עיון וגיא חזיון . וחדוד חכמת המספר . לא יאמינו כי יסופר וחכמת המדות . לא ישיגוה ענוגי העם בשדה ושדות . בה ידע החוקר אם יהום . גבהי שמים וחקר תהום . ולא ימצאו יושבי במלונה . קצה לתכונה . ואם גלגל חוזר ומזלות קבועים 77) אם הם נדים ונעים . ובחכמת הטבע . מעלות בסלם שבע . ובחכמות האלהות . והצורות המהורות . והמה עשרה שהן עשר ספירות . מי ימלל גבורות .

כמה לקה באצבע . וכמה בחרפה ישבע . אשר במטבע הזכרים נטבע . נסתחפה שדהו 78) טוב ישאהו עושהו . אלו בראני אומן שעשאני . אשה הגונה . היום הייתי חכמת לב ובעלת בינה . בידיה טוו אני ורעותי מחזיקות בפלך 79) מוזרות בלבנה . מספרות זו עם זו פעם באור פעם באפילות . דברי הימים והבלי הטפלות ואולי כי חכמתי ביותר מהטויה ואמרתי אשרי . לדעת מעשה פשתים שריקות ואורגים חורי שפת כוס ופטורי ציצים כרובים ותימורות וכל הני מילי מעליתא 80) צבע רקמתים ומחטא דתלמיותא 81) ולעתים מזומנות .

אבני מלואים

75) אלא שהכיתו ש"ת על מטתו ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה (ב"ק י"ז א').

76) סנה' ל"א א'.

77) וחכמי או"ה אומרים גלגל חוזר ומזלות קבועין (פסחים צ"ד ב').

78) פעמים רבות בתלמוד, ומהם (כתובות י"ב ב').

79) אין חכמה לאשה אלא בפלך (יומא ס"ו ב').

80) פעמים רבות בש"ס.

81) (Stückkunst) אומנות נקיה מאי היא א"ר מחטא דתלמיותא (קידושין פ"ב סע"א) ופירש"י מחט תלמיית... שהתפירות עשויות תלמים

כדרך נשים כמשפט הבנות . בתוך האפר אשכבה בין שפתים . מקום שפיתת הקדרות בין תנור וכירים . חוטבה עצים וחותה בגחלים . וטועמת מיני תבשילים . ולמועדים ורגלים . הגזם על אפי והעגילים . את התוף בידי מנענעים וצלצלים . ולקץ ימים בהגיע פרקי ומזלי . בחור וטוב יעלה בגורלי . יאהבני אישי יושיבני בקתדרא 82) יעדה עדי זהב על מעילי הנטיפות והשירות וגם כל חלי . וביום מועד בעדן חדוא והכנסת כלה ובשבוע הבן תרבה שמחתי וגילי והיה כי ארעב יאכילני פת עמלה 83) ולצמאי ישקני יין גדלי או יין חרדלי 84) הק ומוסר לא יפרע , ועונתי לא יגרע . שבת בשבתו וחדש בחדשו . עלי יניח צדיק ראשו . שלש אלה יעשה לי כמצות שוכן מעונה . שאר כסות ועונה . גם אני שלש כנגד שלש אשמור ואקים . שלשה המה לא נפלאו ממני ולא רחוקים . דם ואש וחלת לחם מה נמרצו שלשתן מנפת ערבו מדבש מתוקים . עליהם אין להוסיף מספר ומנין . אין לשאול אחריהן הני נשי במאי זכיין . 85)

אבינו שבשמים . שעשית נסים לאבותינו באש ובמים . הפכת אור כשדים לבל תשרף בחימה . והפכת דינה במעי אמה 86) והפכת המטה נחש לעיני אלפי רבבן . והפכת היד הטהורה לבן . והפכת ים סוף ליבשה . וקרקע הירדן ארץ נגובה וקשה . ההופכי הצור אגם

אבני מלואים

תלמים שורות שתלמים של מחרישה . וז"ל הרב בעל הערוך : מחט של סידקית שאינה של תפירה אלא שמאחין בה את הקרעים ודקה היא ביותר , ונקב שלה צר והיא מחטא דתלמיותא , ולמה ילמוד אותה , שהיא נקיה וקלה , נקיה מגזל וקלה דאין בה חסרון כיס .

82) Stuhl , Katheder , ארבע יושבת בקתדרא (כתובות נ"ט ב') ופירש"י לא תטרח בשבילו לילך בשליחות להביא לו חפץ מבית לעלייה .

83) אם אמרו בפת עמלה יאמרו בפת שאינה עמילה (פסחים ל"ז א') .

84) ביין גרדלי או ביין חרדלי (שבת מ"ג ב') .

85) ברכות י"ז א' .

86) מיד נהפכה לבת (שם ס' א') ע"ש גבי דינה .

סים . חלמיש למעינו מים . מי יתן ותהפכני מזכר לנקבה . אלו זכיתי לכך כמה חננתני טובה . גברת הבית הייתי וחניתי לביתי מצבא . ומה אדבר ומה אומר למה אבכה ולמה אתמרמר . אם אבי שבשמים גזר עלי 87) ונתן בי מום קבוע אי אפשי להסירו מעלי . והדאגה במה שאי אפשר כאב אנוש וחבל ולא יועילו בה תנחומין של הבל . אמרתי אשא ואסבול עד אגוע ואבול . ואחר שכך למדתי מפי השמועה . שמברכין על הטובה ועל הרעה 88) אברך בקול נמוך בשפה חלושה ברוך אתה יי׳ שלא עשני אשה .

אוי להם לבריות 89) מעלבון שכלם הזר והדעות הלא נכריות . לכל זכר ישמחו לכל נקבה יצוחו . כאלו כל הבן הילוד . כרבי יהודה בנציבין 90) כרבי אליעזר בן עזריה בלוד 91) וכל הבת , תנחיל במשפחה עמל וכעס אלפים בת . ואנחנו פעמים רבות בכמה יצורים . מצאנו ראינו הפך הדברים. כמה בנים כחשים חללו קדש חמסו תורה . על יום טוב באו יום בשורה . ביום הולדם כוננו זבח ומנחה וכל זני זמרא . ונתמלא הבית כלו אורה . 92) וכמה נשים צדקניות בגיחם מרחם אל עולם התמורה רעמו פנים אבות והיום יום צרה . השיגה המשפחה יגון ואנחה נארו במארה והבית ימלא עשן מקרקע הצפון עד עלית המקרה. כי יהיה לאיש בן סורר ומורה בן דרוסאי 93) ושבתאי אוצר פירי . 94) בצאתו לאויר העולם שמחו בו אביו ואמו . אף גילת ורנן

אבני מלואים

87) אל יאמר אדם אפשי בבשר חזיר. ספרא ומובא ברש״י (ויקרא כ׳ כ״ו)

88) עיין לעיל הערה 19 .

89) אבות פ״ו מ״ב .

90) שלחו ליה לריב״ב שלם לך ריב״ב דאת בנציבין ומצודתך פרוסה בירושלים (פסחים ג׳ ב׳) .

91) ת״ר צדק צדק תרדף הלך אחר בית דין יפה אחר ר׳ אליעזר ללוד וכו׳ (סנהדרין ל״ב ב׳) .

92) ונתמלא הבית כלו אור (סוטה י״ב א׳) .

93) כמאכל בן דרוסאי (שבת כ׳ א׳)ליסטים היה ומבשל בישולו שליש. רש״י.

94) כפיק מיניה שבתאי אוצר פירי (יומא פ״ג ב׳) .

לאמר בן יולד לנו תהי המשרה אל שכמו . בננו זה ירום מאברהם וגבה ממשה 95) יגדל מרבן שמו 96) וכמה נשים הגונות עת באנה . אב ואם הקלו בם יניעו ראשם אנה ואנה . ואמרו מפני חטאינו חלה בנו אשם זאת המחלה . רביה נולדה לנו ושמה מחלה . אליה יאנת זהמר עליה תמרור . ופניהם קבצו פארור . אני ראיתי אויל ביום התונות דמיו רבו שמחות . בישרה שבתי וראיתי גברת ממלכות . יולדיה עגמים זהמה הומים . בלדתה הוי אריאל אריאל .

ומה לעשות לעם סכל ואין לב . וגוי אובד עצות . יחד אדם זבהמה גוף אחד ודו פרצופין ולא נעשו כגויי הארצות . ספו תמו אבני חמלואים ונותרו אבני גיר מנופצות . אבד קרן הפוך וקרון עור פנים וישארו יושבי קרנות וחוצות . מאין גמר חסיד וישר באדם הנצבים למעוז ביום צרת העולים בפרצות . כלו כעשן כלו השכל והבינה הלכו מעמנו המצרף והבחינה . בנפול ארזי אל ונחליף שקמים אשר בשפלה כפשתה כבו נרות כד הוו מבהיקין 97) לכל בני ישראל היה אור דועכו ונותרנו באפלה . כהתהפך כחומר עולם שכלו טוב התפוצצו הררי עד ונפלו המדרגות . בקטוף הזמן ראש יונקות עצי עדן החפיר קמל כל עץ מבחר ויבשו הערוגות מעת נהרסו ערים . למהפכת זרים . קריה בצורה למפלה . מן הוא והלאה חן ושכל טוב תחתיהן שחחו במחילות עפר מערת המכפלה . מאז כרם יי׳ צבאות נטעו נטעי נאמנים . עלה כלו קמשונים באו בוצרים לא השאירו עוללות . בגבול עלה מנפן ובטלו האשכולות 98) קפדה בא פסו שלמי המדות . ובאו עושי עול במדות . ובמשקלות קול דמיהם בם צועקים מן האדמה וכל העם רואים את הקולות. והיה כל הנותר בדור והנשאר בזמן עד סדום יאהל חרוץ לצבור חרוץ ולהון נבהל . הגדול מחברו ינעה על בלילו ועל צידו יצהל .

אבני מלואים

95) ילקוט ישעיה .

96) לשון הרמב״ם בהקדמתו : גדול מרב רבי וכו׳ .

97) ובשעה שהיו מבהיקין (ירושלמי, פסחים פ״ה ה״א) .

98) סוף סוטה .

מאז והלום דעת ותבונה גדדו הלכו ויאבדו מתוך הקהל.

כמה קשים אלו היעודים. בהסתרת בינת נבונינו להיות היהודים עתידים. לא ידעו ולא יבינו כסוס כפרד כיונה פותה כאילות השדה כיענים במדבר כעזי בריתא 99) אבל על דאבדין 100) שלמים וכן רבים חכמים מחוכמים יודעי דת ודין. דור טהור בעיני אלהים ואדם אנשי אמת ליראה את השם למדין דור הלך לדרכו אל מקדשי אל נתנו לה מהלכים בין העומדים. ודור בא רשע וגם רוח הלואי יהיו שוגגין ואל יהו מזידים. 101) דור בדרך לבו הולך שובב דור מה רמו עיניו גבה עינים ורחב לבב דור טפש לבו כהלב. ופניו כפני 102) הכלב. דור עקש ופתלתול. וכל הרוצה ליטול את השם יטול. 103) דור תהפוכות מבקש גדולות ורמות. יתפארו במה שאין בם קראו בשמותם עלי אדמות. דור דורש לדמים ומרמות. דור 104) חופשי חדרי התורה ודורשי רשומות. דור מבקשי עמל ואון רק רע כל היום כל המחלה. ירים ראש מאד נעלה ודורו מבקש י״י ולמצא דברי חפץ כלתה נפשו חלף ועבר נסע ונגלה.

מי האמין לשמועות דור נהפכו על ארצו שמיו. אבדה חכמת חכמיו. אפס מוסרי סף. הצדק נאסף. הכבוד אל עמיו. כמעט כמהו לא היה לפניו דור שכך עלה בימיו. כי עושה שלום במרומיו שלח ידו בשלומיו. י״י איש מלחמה הוא נלחם בם במלחמות תנופה. י״י וכלי זעמו חצי שדי גירי דידיה וחרבו שלופה. במות בשרושי בשבי ובביזה בחרבה וגדופה. בסערה יחילהו ישופהו בסופה. ואף גם זאת לא ימיש מעשות נאצות ולא ימנע. ומגאותו וגאונו לא יכנע. לגלות כי יארך ובהיותו לרגלי צר ומצוק מדרך לא ירפה קשיו ולבב לא ירך. אי

אבני מלואים

99) דכולהו חיוי בריתי קולי אכלן (חולין מ״ג ב׳).

100) סנהדרין קי״א ב׳.

101) מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין (ביצה ל׳ א׳ ב״ב ס׳ ב׳).

102) סוטה מ״ט ב׳ סנהדרין צ״ז א׳.

103) לא כל הרוצה ליטול את השם יטול (ברכות ט״ז ב׳ במשנה).

104) נ״ל דור תמו.

שמים כמה עזים פני דור שכלו חייב 105) אין איש שם על לב בראותו חמת המציק ירמוס לארץ חייו . אם בשרירות לבו ילך למלאת מאוייו . בבא עליהם צרות חוברות תחת שואה התגלגלו . ולא ייראו ולא יחלו . מכת אכזרי הוכו ולא חלו . ולא שתו לבם גם לזאת איש לבצעו מקצהו . והעם לא שב עד המכהו .

בהנתן דת בפמליא של מעלה 106) מפי עליון . לשלח ישראל על רשעו ועל חטאתו לכלה וחרץ להכנעה ובזיון . לקעקע הגלות מפנה לפנה יחד עשיר ואביון . וימכרנו ביד אדונים קשה ומלך עז בר מריון 107) אשמדאי וסיעתו ארי נוהם ודוב שוקק לביא וליש מהם ובר גוריון 108) ושם אשתו לילית . תהפך ידה זוטו של ים והשלולית . 109) בת מטרד בן טמיון 110) ושם שני בניו מחלון וכליון צבאו ופקודיו ממדבר באו מארץ גזרה הרי חול נהר סבטיון 111) ראשים עליהם גבורי כח לעקור את הכל יוסף בן שודא 112)

אבני מלואים

105) סנהדרין צ"ח א'.

106) Familie כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה (שם צ"ט ב') .

107) ב"ב י"ב ב'

108) בערוך ערך אריה .

109) זוטו (גרונד) והשלילות (גראבען , ואסערלייטונג) בזוטו של ים ובשלילותו של נהר (ב"מ כ"א ב') מאי שלילות ? אר"י אמר שמואל מקום שמימי גשמים שוללים [והוא מלשון כי ישל זיתך (דברים כ"ח מ') שול תשולו לה (רות ב' ט"ז)] ור"י אמר אמת המים המחלקת שלל לאגפיה .

110) בערוך כסף ההולך לטמיון .

111) הנהר הזה מובא (סנהדרין ס"ה ב' , ב"ר פי"א , שאילתות ותנחומא פ' בראשית) וראה אודותו מאמר יקר אשר כשמו כן הוא „אמרי בינה" שנדפס (פרחי צפון ח"ב צד 133) אשר כתב מעריכו הוא ידידי הרב החכם הגדול מו"ה שמואל יוסף פין נ"י .

112) פסחים קי"ב ב'.

ובן תמליון 113) ויכתוב את כל תוקף ספר המקנה בגליון . בצפורן שמיר די פרזלא מרעע בעט ברזל פרזלא הנדואה ויורד גללא בזע 114) ונעשה המכר על תנאי . שיקיפו הארץ בכל גבול ישראל עיר בלהבות כתנורו של עכנאי 115) וכן קימו וקבלו למלאת . ככל הנמצא כתוב בספר החמורות והקלות . פשט גדוד וישטחו להם שטוח בבית ובשדה . לא ימעט הבית מהיות סיפיו שני משחיתים זה יעט אל השלל וזה הנפש צודה . וכל מתא לא פחיתא משיתין שידי 116) והנשארים בהם אין מהם חולק מהרה תשובה עוזב ומודה . אלה מפה להרג ואבדן שתין תיכלי 117) מרי נפש ונוגי ואלה מפה בהך גיסא הלולי וחינגי 118) אלה מפה נודדים ללחם איה לחרפות . ואלה מפה כסעודת שלמה 119) שפות הסיר הגדולה שפות אלה מפה נצרפו בחרב ובלהבה על אשר לא פשעו ועוו . ואלה מפה לא נבעתו מן החרב ומגחלתם לא יכוו120) חזקו פניהם מסלע כאלו תו תחיה על מצחם התוו . ישומו ישרים על זאת מקנאים לי״י ועל דבר זה כל הדווים ידוו 121)

כן ארוזות הדור הזה רבו משובותיו ומעליו . עצמו הרוגיו קטולי 122) ורבו חלליו . בלתי יחידים סגולות מתי מספר כמעט

אבני מלואים

113) מעילה י״ז ב׳.

114) גללא (מארמאר) בזע (ספאלטע) מכתבא גללא בזע ורגליה בחבריה ידע (ע״ז כ״ב א׳) כסס סטע ברזל הנגר נוקב ובוקע באבן והוא אבן גלל , כך רגלא בחבריה ידע . פי׳ אדם ממונה על המכס ומחזיר על הכנכסים ויודאין מרגים בגונבי המכס , ערוך .

115) ב״מ נ״ט ב׳ .

116) לא פחתא משיתין שידי (פסחים קי״א ב׳) .

117) ב״ק ל״ב ב׳ .

118) גיטין ס׳ ב׳ .

119) ב״מ פ״ו ב׳.

120) אבות ב׳ מ״י .

121) על דבר זה ידוו הדווים (נזיר כ״ג א׳) .

122) כפיפי קטילי קדר מכפיפי כפן (סבת ל״ג א׳) .

למיעוטם בטלים . כחטה בכרי אחד בתוך עשרת אלפים סכלים אולי ימצאון ביניעה רבה זער שם זער שם כמלקט שבלים . כביכול מן ערכם נבזים ושפלים . נותרו נדחים שוממים ונאנחים . כשושנה בין החוחים . המת מהם מת ועמו תמות חכמתו ירד אחריו כבודו יקח הכל במותו . ויצא חטר מגזעו ונצר משרשיו שוא תהיה תמורתו . עוד מעט ונשאר הדור נעור ורק שליח וערטיל 123) מעט מעט מתנונה והולך 124) קמא קמא בטיל 125) ואחריהם ראיתי את הארץ והנה תהו ובהו חשך ומשואה . יראה הרואה אותה לא תחטיא הנה באה . אראנו ולא רחוק . יום חשך ואפלה יום ההוא ירחק חק . העולם שומם והדור יתום . יפשה הנגע מראשו ועד רגליו אין בו מתום . בהרתו תתפשט וצרעתו תפרח וחכמת סופריו תסרח . 126) והמשתכר משתכר לשאוב מים ועצים לחטוב . לא ללמד ולא לכתוב . וכי ימצא הלל רשע באדמה ימלא רוח חכמה . בהנהגת המדינה ובמילי דעלמא. ואשר כח בו לעשות חיל בכל מאמצי כח ביד רמה . יהיה להם לראש יעשוהו במה . האיש הזה קדוש יאמר לו . אליו יכרעו אומיא ולישניא . יעבדוהו עמים יהון פלחין ליה דריא . והחכם כי ידבר נפלאות אתיא ותמהיא מוכיח בשער על עובדיהן בישיא . סנו ליה בני מתיה משום דמוכח להו במילי דשמיא 127) כאלו חס ושלום בימים ההמה תאבד חכמה תפוג תורה ותשתכח מישראל 128) אוי מי יחיה משומו אל .

אספרה אל חוק יי . כמה הוא שמור בידי בני ישראל כמו

אבני מלואים

123) שליח ערטלאי וקיים מסאני (סוטה מ' ב') .

124) מתנוונא והולכת (שם ו' א') מכחשת והולכת , רש"י .

125) פעמים אין ספורות בש"ס .

126) סוטה מ"ט ב' .

127) כוונתו לדברי אביי : האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא לאו משום דמעלי טפי אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא (כתובות ק"ה ב') מכלל לאו שמע מן . ועי' (אדר"נ פ"ג כ"ט) והארכתי בזה בדרוש ואכ"מ .

128) עתידה תורה שתשתכח מישראל (שבת קל"ח ב')

שמקובל מסיני זריזות גדולה נמצאת בם בקיום המצות בדקרוק ופנאי 129) חדשיהם ומועדיהם לכבדם כראוי אינו עליהם לטורח. רגליהם ירוצו להיות בטוב ביום טובה כגבור לרוץ אורח. מועד ושבת לעדות בכוסף להכין זבח ומנחה. איש כמתנת ידו חיה ועוף בקר וצאן לטבחה. מה נפלאו פניהם פני להבים בערבי שבתות וימים טובים בשחרם לטרף בהיותם כואפים. לתור להם כל נתח טוב בבית הטבח. והכינו את אשר יביאו הפוחת לא יפחות משני תבשילים והמוסיף הרי זה משובח. מעדני מלך ביום ובלילה הקהל חקה אחת התעודה. ובמלאת כרסם ספקו מיני מגדים בקנות סעודה 130) ולמען דעת צדקות עמינו וכשרון מעשיהם. אגיד מנהגם בחגיהם ובמועדיהם. האך הם נוהגים ורגילים. בכל מועדי השנה הקטנים עם הגדולים להסיר מעליהם חרפה ועלבון. אחד לאחד למצוא חשבון.

בריש שתא בריות בו יפקדו לטוב ולמוטב ביום הזכרון. בצאת השם ממקומו לדין עמים בנסוע הארון. יום הכסה עתיק יומין יתיב וספרין פתיחו לרצון או לחרון. כל יושבי תבל אבב חוטרי מלי 131) תחת השבט עוברים כבני מרון 132) ומלאך מליץ בקול גדול קורא בגרון שובה ישראל מי בכם המיחלים אסירי התקוה. שובו לבצרון. הירא את דבר השם יזמין עצמו לתפלה ולמלחמת היצר ולדורון 133) מנחה היא חלבו ודמו שיתמעטו בצום ובכי ולב נשבר משנה שברון ראוי שיתאונן אדם מרשעו גבר על חטאיו מיראת חרב לי״י נוקמת ומלא יגון ושברון. אז ראיתי העם יוסיפו לחטוא חרבם לטושה. ומצחם נחושה לא יצעקו לאל לא צוחי למיכאל ולא לגבריאל. ולא

אבני מלואים

129) ל״ל ותכלי׳.

130) פסחים כ״ז א׳

131) שבת ל״ב א׳. ופירש״י: כשהיא [הלאן] באה לפני גדרות לאן, שם הוא מדבר עמה להלקותה על פשעה.

132) ר״ה ט״ז א׳ במשנה.

133) כוונתו לדרש המובא גם ברש״י (ברכות ל״ב ט׳) התקין עצמו לשלשה דברים לדורון ולתפלה ולמלחמה.

למטטרון . העם לא נזהר למגדול ועד קטן . בתקוע שופר לערבב השטן . לשלח בו מגערת גירא בעיניה 134) להעתיק מעשיהם אל הכשרון . או ירקד בין קרניהם 135) לגאוה ובוז לבשו וילבשם יעטו במעיל קנאה וחסרון . נהגו כל ישראל . בלילות האל . לחלות פני אל . לקדם אשמורות בשפרפרא בנגהא . ישחרונהו בזמירות ורון והיום הזה עול ימים . וזקן משכימי קום אל הכרמים . להביא אל היקב פורה בספינה או בקרון . גדולה מזו הרבה ראיתי העת עת שרב זמנין דמשכא תקופת תמוז 136) עד התם מיבשת חבצלת השרון , וקטב מרירי ישרק לזבוב ושרץ העוף עיני האנשים ינקרו יכום בעורון . ובאו ונחו בקערה ובכוס הרך והענוג יאמר כמלעיג מה נכבד היום מה רב טוב ליום טרחתי בסעודה והפסדתיה 137) מה יתחן . שמני ושקויי לזבוב זלדבורה לברות למו גם בלילה בני פרעוש יגלגלוני על יצועי כאלו נפלתי במורד בית חורין 138) שמעתי כאלה רבות מלינים על יי . ברחובות קריה איש אל רעהו והאנשים ינחשו לפרש בזה פירוש ופתרון . והמתברך בזה מתברך באלהי עקרון והשיבו אותו תעתועים ותנחומי נשים . תבלה ותחדש זבובים ויתושים . תחדש ותבלה כנים ופרעושים . כעת חיה יחדיו יחזו פניך . כתות יפות . כצפרים עפות כעב תעופנה סביב לשלחניך לתשובת השנה תרבה זרע וקציר . ותשיג דיש ובציר . הקשואים והבצלים והחציר .

ובעשרת הימים הספורים בין ראש השנה ויום הכפורים . שיביש

אבני מלואים

134) מריש הוה אמינא כי כונתו למאמרם „הוה אמינא לשטן גירא בעיניה" (קידושין ל' א') ואחר כן ראיתי כי כוון למאמרם „דין גירא בעיניה דשטנא" (סוכה ל"ח א') ולדברי פלימו דהוה רגיל למימר כל יומא גירא בעיני דשטן (קידושין פ"א א') .

135) מפני שהשטן מרקד בין קרניו (פסחים קי"ב ב') .

136) ע"ז ג' ב' .

137) חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה (כתובות י"ד א') .

138) ר"ה י"א א' . לפי גירסת האלפסי והרא"ש , ע' הגרי"ב שם .

(4

האדם אל עושיו ומעבירות שבידו יפשפש במעשיו . 139) מיראת עושי המלאכה אשר למלך הכבוד מפני נוגשיו החפץ חיים מאן דבעי חיי יחזק הבדק פן כי ישקלוהו במאזני צדק . ישתכח חסר טובו כחדק . אז איש את אחיו עשר פעמים יכלימו. ואגרוף רשע ירימו , יחרפו זה את זה במאוס וסחי . ועשר מכות על הלחי זה את זה יונו יחד אבות ובנים במקח ובממכר עשרת מונים . הצד השוה שבהם מה שיתעסקו בישובו של עולם בימים ההם . יאספו כתות . יכינו להם לשתות . כי הימים ימי בכורי ענבים נעוה ארתחו 140) ודורכים גתות . עשרת צמדי כרם בקרן בן שמן בנקיקי הסלעים בנחלי הבתות . ינקו את בית האוצר בחורין ובסדקין יביטו את גנו ואת קירותיו ואושיא יחיטו . שתי שורות על פני כל המרתף 141) כלים רקים אל ימעיטו . יינות חזקים וחדים . מראיהם כגחלי אש כלפידים בתוך הכדים . ומלאו קנקנים יין הרקח בשמים ראש והשיקו היקבים תירוש . אלה טרדות היהודים מפרשנדתא ועד ויזתא . עשרת בני המן בן המדתא . אהה יי׳ הלזה מראש מקדמי נתינת התורה התמימה . יסדת יום הדין ויום חתימה . ואם למען זאת מושיע וגואל . תקנת בתוכה ימים עשרה לבית ישראל .

ביום הכפורים יום גדול וקדוש לשבות בו ולנות מהבלים ודברים יום ענות אדם נפשו . יתיפח יפרוש כפיו מי שעיניו בראשו פן מיד יי׳ יקח בחטאתו כפלים . ומשלם לשונאיו אל פניו ישלם שבעתים . יום אל רשע ואל תום . בטבעת המלך בעד משפטיהם יחתום . אשר חטא לו ימחנו מספרו ותפלתו יסתום . יום בו נהגו החולפים בשמן כמי שרוחו זרה מחברו לבקש שלום זה מזה . או מן המהדרין אשר רוח רעה עליהן יערה . במעלי יומא דכפורי . יובדלו לעורר ריב ומדון משפחות ומשפחות . דקי הנפש גסי הרוח בעיניהם המה האחשדרפנים והפחות . אז יקרצו עינים . יחרקו שינים . ולז ללז ילהשו אל אזנים .

אבני מלואים

139) ברכות ה׳ א׳ .

140) דרש רבא נעוה ארתחו (ע״ז ע״ד ב׳) .

141) משנה ריש פסחים [illegible]

אז יחלק העם לשנים . זה יתרומם ויתנשא . שהוא יקום על הכסא . וזה יתפאר ויתהלל . שהוא יעמוד ויפלל . וזה יאמר אם לשוני לא תמך ואשורי לא תמעד . בקרובי אקדש ופלוני קרובי יכפר בעד . וזה יאמר בעד המשחיתים . אלו למפתים ומסיתים . לא כי אריוך רב טבחיא . נקמיה רבא דמן חבריא . בין כך ובין כך ירבה החרום והתגר יגדל . השלוה תסור והשלום ידל . יבטל התמיד והעבודה תחדל . מעשה היה לריב ולמצה בתפלת היוצר . נשתברו כמה כלי קדש כשבר נבל ככלי יוצר . ובתפלת המוסף . שמחה וגיל נאסף . ובמנחה וערבה כל שמחה . ובנעילה . השחיתו התעיבו עלילה . ובתפלת ערבית . יאחזמו רעד אחזתם עוית . וביום מחר איש לעברו תעו על ימין או על שמאל . לא זכרו קדושת יום שעבר ולא יחושו ליום אתמול . לא ועד ולא וידוי לא תודה ולא תשובה ההולכת למאכל כאלו יום הכפורים כחנוכה ופורים . ביומו תתן בפרסום הנס ובקריאת מגלה . ומחרתו אין חשש בזכירתו לגנות או לתהלה . עד יעמוד לגורלו לקץ הימין יחזרו חלילה .

ובחג הסכות . ראיתי קודחי אש מאזרי זיקות . בשבעה דרכים יבצעו בצע מעשקות . תכלית כל זריז ומאמין לעטור הסוכה בקרמין . ובסדינים מצויירין ומרוקמין . 142) שלחן ערוך ועליו מכל מין ומין . הבאים אל תוכה יסבו בכרים ובכסתות אף שמיה יערפו יינות שמנים וסלתות 143) מקלעת פקעים מזוזות פתחיה וקלעי שש יציבו בדלתות . אכן אם חס ושלום ירדו גשמים אפילו טפה שלא כנגד טפה 144) עוקרין את השלחן וכורכים הכל עם המפה . ולא ימתינו שיפסד התבשיל או שתסרח המקפה . 145) ונענוע הלולב יערב להם מדבש וחלב .

אבני מלואים

142) סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמין ובסדינין המצויירין (סוכה י׳ א׳)
143) שם ל״ט ב׳ .
144) עי׳ רש״י (תענית ו׳ ב׳) ד״ה חתן . (ועי׳ פסחים מ׳ ב׳) אר״פ והוא דעביד טיף להדי טיף . וכן (שם קי״א ב׳) מאן דשתי טיף טיף .
145) מאימתי מותר לפנות ? משתסרח המקפה (משנה סוכה כ״ט ב׳) כל תבשיל קפוי לא רך ולא עב קרוי מקפה , רש״י.

שמים וארץ וארבע רוחות 146) ככל הצריך. חביט חביט ולא בריך.
147) בבוון הלב ולב לתורה ותעודה. אבל מצות אנשים מלומדה.
והלכות החג בחג אין קורא בהם. אם לא אחד מעיר ושנים ממשפחותיהם
ובחול המועד הזריז בהם והעבד. יתעסק במלאכת האבד. מלאכה
נמבזה ובזויה. כלי מפציה הקלפים והקוביא. כנקלה כנכבד הכל
בערבוביא. למקצועות כל משכן בירכתים. ערך השלחן את כל
לוחותים. שם יתנו הטיילים בכל יום אם דל ואם עשיר. דבר גבורות
קסניאתא ונרדשיר 149) זה ילך צרור כספו בשקו. וזה לחרדה נשף
חשקו. זה יקנה עולמו בשעה אחת כשאול בן קיש. וזה ילך אסתירא
בלגינא קישקיש. 150) ואולי ירגנו באהליהם. עד קרוע מעיליהם.
ועד שפך דם עליהם.

ובחדש התשיעי בכסלו. קול המון שלו. לכבוד מתתיה בן יוחנן
לא לגנאי. ולכבוד בן חשמונאי. יאספו הנשים החשובות. בקיאות
לעשות הבריה וללבב הלביבות. עגלות גדולות בהקף המרחשת.
ומראיהן טוב ייני וארגמני כמראה הקשת. יאפו את הבצק ומינים יעשו
מטעמים מהעיסה. חבוץ קדרה וכן דייסא 151) ועל הכל יקחו סלת
חיטין. ויעשו ממנו הסופגנין והאסקריטין. 152) והשתיה כדת

אבני מלואים

146) אר"י מוליך ומביא למי שארבע רוחות שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו (שם ל"ז ב').

147) שם מ"ד ב'.

148) סוף מגילה.

149) איכא ביניהו דמיטללא בגורייתא קוטנייתא ונדרשיר (כתובות ס"א ב') משחקת בקלפים דקים ושחוק איסקוקי"ם, רש"י. ודע כי לפני הרב בעל הערוך היתה הגירסא קסנייתא ונרדשיר כלפני המחבר הזה. והוא שחוק השאך.

150) איסתרי בלגינא קיש קיש קריא (ב"מ פ"ה ב').

151) ברכות ל"ו ב'.

152) מיתבי הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין (פסחים ל"ז א').

בשמחות וגיל על כל כוס וכוס . להעביר רעת ניקנור ובגרים 153)
וצרת אנטיוכס .

ובארבעה עשר לחדש אדר . בחורי ישראל לכבוד ולהדר .
יתפארו ויתהללו . כי ישתגעו וכי יתהוללו . זה זכר יעשה לנפלאות
ופרסום לנסים . כי יעטו כמעיל תפארת העכסים . וזה לכבוד מרדכי
ואסתר . סחיף דיקולא ארישיה 154) וכופה עליו פסכתר . 155) זה
ילבש שמלת אשה . ולגרגרותיו ענקים . וזה יתחקה כאחד הרקים תוף
ומחול שמחה ושלישים . אלו עם אלו אנשים . ולעת ערב סעודת
פורים . איל וצבי ויחמור וברבורים . משלוח מנות איש לרעהו משבעת
המינים . אבל מתנות לאביונים מתמעטות בכל השנים . בלילה ההוא
יתנד רוזנים לאין , הבאים לחקור ממסך השותים במזרקי יין . או יתנו
אוהבי אשישי ענבים . יזהירו כזוהר הרקיע וככבבים . ונכרת את זכר
ביה בלילא יחופש בית היין בנרות . ונשתו מים מן הבתים ומן החצרות .
גזרה היא מלפני חמת אלהי ספרוים . בלילה ההוא אל תאמרו מים
מים . 156) השותה היין חי אור כשלמה עוטה . ואשר אחר המים
נוטה . כמדקרות חרב בוטה . ראוי לברוח מהן כמי שנשכו כלב שוטה
157) הקרב אליה דמו בראשו , הנוגע בם זה מתחייב כנפשו . לכן
התקינו הקדמונים . ויועצו חכמים הראשונים שמי שהניח לו אביו
מעות . ורוצה להרויח בם יותר מכל עסק וקרקעות . וקנה מהם יין

אבני מלואים

153) ע׳ יוצר לחנוכה .

154) סקל דיקולא רבה (סל גדול) מפייה כופרא (טח אותו בזפת) ומפפיה על רישיה (הפכה על ראשה , ר״ן) וכו׳ (נדרים כ״א א׳) .

155) טריכקגעסיער . כופין עליו פסקטר (עירובין ק״ד ב׳) ולפי דברי הרב בעל הערוך בערך פסכתר , הוא כמו פסקתר או פסקטר .

156) אמר להם ר״ע כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים (חגיגה י״ד ב׳) .

157) כותו : למשכה (יומא פ״ג או) ולגנת׳ (שם פ״ו א׳) איכא בינייהו למיקטליה בדבר הנזרק , ועי׳ רש״י שם .

חשוב ומופלא . באדר יעשה והצליח דבריא מזליה . 158) כל אותם מספרים כבוד יין ושכר . ודורשים בהם דרוש וקבל שכר 159) בעדנא ההיא קרבו פקדות כל חמת וקנקן . מלא וריקן . והרק לחרפות מנוה ינורש . והמלא יסיעו וגם דמו הנה נדרש ישתו וימצו . אין אונס ומעכב אבל לכשירצו . אדומים שרוקים ולבנים . חדשים גם ישנים זה ישתה עד די זיו אפוהי ישתנה . וזה עד דנפיק קיוהא מאוניה 160) זה ישתה בגביע גדול יין חי ומלא . עד שתחסר הצפחת והכד יכלה . וזה למדת בטנו עד דקפי שחליה 161) כל פתי וכל הכר מוח . שורה מעיו ביין 162) עד אם יהיה ברזל ירך ואם אבן הוא נמוח 163) ואליהם ילוו בשרים וזנים משובחים . ומגדלות מרקחים . כללו של דבר . הגבור גבור לשתות יין ודאלים גבר . המשתכר משתכר עד שלא יכיר בין גבל לנבר . ובין עתיד לעבר . עד דלא ידע בין המן למהומן . ובין ברוך מרדכי לארור המן 164) . ואשר ישתכר בתוך אהלו עד שלא ידע בין ימינו לשמאלו . מה טוב חלקו נעים גורלו חק לישראל הוא להשתכר מאדום כשנים ומלבן כצמר צחר . ליל ארבעה עשר באדר עד שיעלה עמוד השחר . ולהפיק רצון נורא ואיום ינתן גם מחר ליהודים לעשות כדת היום . כי כדאי הוא החדש . להוסיף מחול על הקדש . אף כי טוב ביום ההוא לזנק כאריה מן הבשן . לכבוד היהודים אשר בשושן . אשריך ישראל מי כמוך ומי לך דומה . לקיים מצות מחייב איניש לבסומי . ובערב הפסח . בני זמניו אבירי הלב וחזקי המצח . ראיתם ביותר מדקדקים וזהירים . לעשות סריקין המצוירין 165) ומצה

אבני מלואים

158) ולימלי נפשיה באדר דבריא מזליה (תענית כ"ט ב') .
159) זבחים מ"ה ב'
160) הפסתי מקום המאמר הזה ולא מצאתיו .
161) סווינמטען כמו דמא דכבדא קפי (חולין קי"א ב') .
162) ברכות מ"ג ב' .
163) סוכה כ"ג ב' וקידושין ל' ב' .
164) מגילה ז' ב' .
165) ת"ר יוצאין בפת נקיה ובסדראה ובסריקין המצויירין (פסחים ל"ז א') ופירש"י מצות המצויירות .

עשירה לחולים ונשברים . וכדי שישאר כאב ויחבש . כעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש 166) ואין איש מהם יתחזק ויתאמץ . אם האשה שוהה עליהם עד שתחמיץ . 166) ומצות הגעלה . מדלדלת יורדת ואינה עולה . והלכות פסח בפסח . כמעט נשכחו נצח .

ובארבעה עשר בין הערבים . מועד צאתנו ממצרים נערי בני ישראל מערכה מול מערכה . טחנו ברחים או דכו במדוכה לעשות חרוסת מקובץ מכמה מינים . זכר לטיט רעמסס ולחומר ולבנים . כל אחד מצפה והוכה מתי ישלם תקונו לקהויי ולסמוכיה 167) יזרו עליו בשמים ראש כדי שיהיה נערך ותבלין שיקנו מתגרי חרך . 168) ואחר אשר מזה נחו ושקטו שטו העם ולקטו . אל הגנות קרובות ורחוקות העשבים וירקות . זה יבקש אחזרת ועולשין יחפש . 169) וזה יתור אחר הכרפס זה יחפוץ קרא מעליותא . וזה מהדר אמירתא 170) וזה יסתפק אם יחסר כתקון רבינא . בתמכא ובחרחבינא . 171) ביום ההוא כל איש שורר בביתו . יתן קולו ממעונתו ואמר אל אשתו . זריזותך הרב כיום הראיני . לבקש טלה חלב ומריא וצאן השמאילי הימני ז"ל לעזי טבחי דשמיני 172) ואתה בני שמע בקולי בנפש חפצה וברצון .

אבני מלואים

166) א"כ מה ת"ל לחם עוני פרט לעיסה שנילושה ביין שמן ודבש (שם)

166) אמרו לו מפני מה שהאשה שוהה עליה ומחמיצתה (שם).

167) אמר אביי הילכך צריך לקהויי וצריך לסמוכיה (שם קט"ז א').

168) אר"א בר צדוק כך היו אומרים תגרי חרך שבירושלים באו וטלו לכם תבלין למצוה (שם) וז"ל רש"י שם: תגרי חרך חנוונים היושבים אצל חלונותיהם ומוכרים, כמו מציץ מן החרכים.

169) לשון המשנה (שם ל"ט א') ואלו ירקות שאדם יוצא בהן י"ח בפסח בחזרת וכו' ובעולשין.

170) רבינא אשכחיה לר"א בריה דרבא דהוה מהדר אמירתא (שם בגמ').

171) שם.

172) ואי לא לימא הכי עיזא דבי טבחי שמינה מינאי (מגילה ג' א').

לך נא אל הצאן . ובראת לנו שה לבית הכבשים . וגדיי עזים טובים ועשה לנו מטעמים. צלי קדר 173)שה ובשל מבושל שתין צעי 174)כתקון חכמים . ולעת ערב קורין את ההלל בנגינה ונעימה . אחר שקיעת חמה . ליל שמורים הוא משומר ובא מרעב וצמא . ובני ישראל מחזיקים בבשר ובלחם ביד רמה . איש על תרנגולים ויוני שובך לא יחמול אוכלים למעדנים ושותים בהסבת שמאל . כלם מסבין לאכול ולשבוע שמחים ומתענגים . אוכלים ושותים וחוגגים יאכלו את הפסח עצמותיו יגרמו עד שישלחו במשמניו רזון בשובה ונחת מתון מתון לא בבהילו ולא בחפזון . ארבע כוסות גדולים שותיחם ירוה וישבע . ארבעה המה חובה לבד כל מתנדב ארבע דהוא עשרין וארבע 175) ואנומלין יין דבש ופלפלין . 176) אחר סעודה חקה ארושה . להטיב עמל לחם עוני ונהמא אקושא 177) ובעה״ב כטוב לבו בסעודתו . ידבר נחומים אל הכבודה צלעתי לאמר את הגבירה. כמה יגעת היום נפשי ירעה לי בראותי כמה תהמי ותהג ועתה אחותי רני ושמחי חגיך הגי קומי אכולי בשר סגיא . מהר לבשי בגדי תפארתך עד כה אדרכמונים ריבוא . זה היום עשה יי׳ נגילה ונשמחה בו .

בחדש השלישי לצאת בני ישראל מעבודה קשה לחפשי בהגלות מלכנו המלך יי׳ . באותות ובמופתים על הורב וסיני . מיום ברוא אלהים עולם ויישר בעיניו עשהו . ויט צפון על תהו לא היה כיום ההוא . ולא יתאחר כמוהו . יום המטיר השם עלינו הטובות והברכות . נתנה

אבני מלואים

173) הילכה דיכייהו גלי קדר (פסחים מ״ה ה׳)

174) סהאלע׳, סיססעל , קריבו לי סתין לפי דסיתין היכי קדירה וכו׳ (מגילה ז׳ ב׳)

175) סנת קכ״ט ב׳ .

176) ועוסין הנומלין בסנת (סנת קל״ט ב׳) ומפרס הגמ׳ (סס קי״ה ה׳) הנומלין : יין דבש ופילפלין .

177) כי נהמה הקוסי בהיכלי (כתובות ל״ט ב׳) כלמס קסה סגורר הת הסיך . ר״ם . והולם כונת המהבר פה לענין לחם עוני .

תורה ונתחדשו הלכות 178) משפטים צדיקים למכיריהם . אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולמתקם הרב המשילום 179) לחלב ונפת צופים . ולזה בני ישראל הנמצאים. יהמו ערב עצרת כדובים ולבאים. יהגו אך נכאים איש בחזקת היד לאסוף דבש וחלב . ואשר אין לו ממשכן את כליו . בעד חריצי חלב . וקמח סולת . ולבנון אין די בער לשרפה מאכלת . עד אשר יאפו לחם משונה מעשה רשת כעבין ולחמניות . 180) ועליהן דבש והדבדבניות. 181) פת הבאה . בכסכין 182) רקועי פחים מעשה עבות וסלמות שאינן של עליה 183) סלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה לשאול תחתיה . וטעמם בזה שסלם כמו סיני בגימטריא . גם אמרו בעלי משל וחידה . שמספר תרי"ג רמז אל דבש חלב קמחא דסמידא . והאחד העודף יפרר לאכול מהן שבוע והותר כן היום מנהג בני אומתינו ביום מתן תורתנו . מלבד שאר מעדנים ומגדים . המנהג כמנהג שאר המועדים ההיתה כזאת אומה נאין מעשיה כקטורת 184) מדקדקים כשיש אם למקרא ולמסורת. דקדוקים דלא להתענאה בהון . שמחים בקיימם המצות העוברות דרך הפה כעל כל הון . ולזה החליפו דברות אש וזיקוקין דנור . כמנחת מרחשת מעשה חביתין מאפה תנור . הפכו דברי אלהים חיים . בעד זבחי זוללים מאכל לעם לציים . והלכות עצרת בעצרת 185) אחת מהנה אינה נזכרת . זולתי קריאת האזהרות בבית התפלה. כשנגמרו עמדו קוראיהן נעור ורק

אבני מלואים

178) שבת קל"ה א'. ב"ב ק"ם ב'.

179) פירושו: הנביאים הנקראים צופים (מגילה ב') המשילום לנפת צופים.

180) לחמניות מערבין בהן (פסחים מ"ב א') וע"ש ברשב"י ותוס' שנחלקו בבאור מלת לחמניות.

181) נ"ל והדבדבניות (ע"ז ל"ט ב' במשנה).

182) הייתו לקמייהו פת הבאה בכוסמין (פסחים מ"ב א').

183) א"ל שטוי סולם של עליה בא לידנו והתלוהו (ביצה ט' ב').

184) ב"ר פ' ק"א.

185) סוף מגילה.

כאשר בתחלה. נפלאתי מאד אם לצוות על אלה כוון אלהינו בששה לחדש. מדוע הופיע מהר פארן ואתא מרבבות קדש. אם להזהירנו לאכול ממתוק ומשמן. נראה יי׳ באותו הפרק ובאותו הזמן. מאי בעי בשעיר ומאי בעי בתימן. 186) אלה מועדי יי׳ בני ישראל הם החמירו על עצמם לעבדם ולשמרם. הרבה מדקדקין יותר ממה שנצטוו בתורת משה בן עמרם. מלבד שבתות יי׳ כל האזרח בישראל יודע ותיק. יכבדם כראוי לאכול לשבעה ולמכסה עתיק. מצות וקלי עד בלי די. עוף כנף וחיתו שדי ופל כבודה בנשים לאשפר ואשישה. מוכרת מפה של ראשה. כי יחסר לה חמרא לקדושא 187) אכולא סעודתא בליל התקדש חג והיה כיום זה מחר. אכולא שירותא מצוה מן המובחר. 188) לשמח לב להצהיל פנים. לתת עורם מעליהם צח אדום שש בגוונים 189) ואולם מצות עונה שום בה בין בחול בין בשבת. כדי שלא יבטל הדמות ולא ישבת 190) גם ביום ואפילו בטלית בעד אור הצהר 191) גם ביום אפלה מנודה לא ערפלי טהר. זה הכלל קבלו עליהם ישראל כל חומרי טיילים במצות עונה 192) וקולי תלמידי חכמים בקרוא בתורה בתשעה באב וכל השנה. כן דרך כל היהודים מועד ושבת בכל מושבותיהם. רובם מנהגים חדשים מקרוב באו לא שערום אבותיהם ככה יאכלו בני ישראל את לחמם בחגים ובמועדים. לחם עוני יבש נקודים. על הר ציון ששמם ממעטין בשמחה ולזכרו חרדים. כמדומה לי לא נאמר על זה מנהגן של ישראל תורה היא ומשנת חסידים 193)

אבני מלואים

186) מאי בעי בשעיר ומאי הופיע בפארן (ע״ז ב׳ ב׳).

187) אמא זקנה היתה לי פעם אחת מכרה כפה שבראשה והביאה לי קידוש היום (מגילה כ״ז ב׳).

188) ר׳ זירא הוה בלע אכולא שירותיה (ברכות ל״ט ב׳, שבת קי״ז ב׳)

189) היינו דמתרגמינן ססגונא ששש בגוונין הרבה (שבת כ״ח א׳).

190) רומז לדברי ר׳ יעקב האומר כאלו ממעט הדמות (יבמות ס״ג ב׳).

191) שבת פ״ז א׳ נדה י״ז ב׳.

192) כתובות פ״א ב׳ במשנה

193) ירושלמי פ״ח דתרומות.

כמה מעלות טובות מצאו בני זמננו אחרי האבות כמה יתרונות מחוגנים . חדשו האחרונים . לא שמעום שכבר לא נודעו לפנים . כתות כתות חלוקות במנהג ובמדה . מדרגות מתחלפות שנין דא מן דא . יש יתן קולו לפני חילו כי יקום חילו . בבלי דעת מלין יכביר . כי מצאה ידו כביר . ראשו לעב יגיע חוג שמים יתהלך . וכל היום תדיר בחשבונות שלמה לך . 194) וכי ייטב לבו בשבתו עם שכניו . יספר להם את כבוד עשרו וקנינו . קול שאון מעיר על נכסיו שהם מצליחים קרובים לעיר ואתו בבית כסף וזהב וכלי חמודות בתי מדות מגדלי עופל ומצודות . נחלה בלא מצרים ושדות . והיה האיש ההוא עני בדעת ובמרמה . ידוש שכניו וידוק באף ובחמה . בהתאסף ראשי עם יענה עזות במקהלות ורבבות יטיח דברים כנגד גברים . ישיח רגזות . יתחכם לבלע צדיק ממנו ולבזות . ואמר אני ואפסי עוד ההן והלאו אקבענו חובה . בכה ידי עשיתי זאת העיר שנתישבה אני שמרתי שלא נתקעקעה ורבה העזובה אנא עבדי לה למתא דלא חרבה . 195) בשעת הסכנה בעת צר דאזילנא ופלהנא בי קכר 196) כאבן חן בכסף אשקול . והכסף יענה את הכל . ומי זה בלעדי את לבו ערב . פניו ילכו בקרב . האשר אין לו כסף ידחה את הגזרה . ואם אשר אין ידו משגת יכנס בעובי הקורה 197) על כן יאמרו קדמונינו המפוארים . פני הארץ אלו העשירים . 198) משתבחים בכשרון המעשים . אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים 199) הקשבתי ואשמע גוזמות ידברו . ואם עיני עניים אליהם ישברו . תכלינה ומנוס אבד מנהם . יתום לא יעזרו וסעד אלמנה לא יבא אליהם . המה ישבעו שובע שמחות · והעניים

אבני מלואים

194) צ"ל חשבונות של מה בכך (שבת ק"נ א') .

195) אנא עבדי למתא מחסיא דלא חרבה (שם י"א א') .

196) דאי אית ליה לפלוחי בי קיסר אף הוא אזיל ופלח (ברכות כ"ז ב').

197) מכאן לבעל הקורה שיכנס בעוביה של קורה (ברכות ס"ד א') .

198) ב"ר פ' ל"א .

199) ב"מ פ"ז א' .

והאביונים יגון ואנחות. יתנדבו לגבאי צדקה מעט ועושים פחות. לא יבאו בית מרזח אבלים לא ינחמו. אכזרי המה ולא ירחמו כבדים לתת, אבל לשלול ולגזול מנשרים קלו ומצבי 200) משקל שקלי מיהב לא יהבי 201) אין מכנים אורחים ועניים מרודים יביא בית. הכל סג חרב בית הנדיבות ועלה שמיר ושית. ואם לפרקים רחוקים. או מפני מעשים ומציקים. תסמכם רוח נדיבה. לא יעשו לשם שמים רק להחזיק להם טובה. עוד מעט ואיננה כעשן מארובה. סוף דבר מתנתם מעוטה וחרפתם מרובה. 202)

ויש שיתפארו באבות וביחס. ואולי משפחתו הצעירה מנשים בציון ענו ביזם מר בעת הלחץ 203) ולפי דעתו הוא מלך על כל בני שחץ. ויש ששרשו בעמלק והוא על כל פנים חולק. שהוא ממשפחת כהונה ולויה · אביו גד החוזה ואמו מרים הנביאה. ואם ישאלוהו על מקבת בור מחצבו. אי מזה שבט ומאין יבא. ימהר יחישה להשיב אמרים. על בני משפחתו היקרים. יחס מי כמוהו חסין. עשר ידות לו על זולתו עשרה יוחסין. יאמר בן חכמים אני בן מלכים וקרובי מסביב ראשי בני ישראל הם מנייהו הפרכי 204) ואל מי תדמיוני ואשוה, מבית חשמונאי מלכא אתינא 205) נגיד ומצוה ממשפחות סופרים יצאתי בעלי טהרה ופרישה. מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא בישא 206) אבינו הראשון הגלה מאגלים אשר הגלה מירושלים. והמולידו נחום המדי ואדוני דודי. ערי וארודי. ואביו אדוני זקני. אזן ממשפחת האזני. ומצד אדונתי אמי. שכם משפחת השכמי. אחי

אבני מלואים

200) אבות פ״ה כ״ג.

201) דגמירי דמיהב יהבי מישקל לא שקלי (תענית כ״ה א׳).

202) תפלה שגורה בפי כל. ומקורה בש״ס ומדרשים נעלם ממני עתה.

203) דלמא מהנך דכתיב בהם בציון ענו (קידושין ע״א ב׳).

204) מינייכו איפרכי (מגילה י״ב א׳) ופירושו שרים.

205) קידושין ע׳ ב׳. וב״ב ג׳ א׳.

206) אנא מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא בישא (ברכות כ׳ א׳. שם נ״ה ב. ב״מ פ״ד א׳. ב״ב קי״ח ב׳. סוטה ל״ו ב׳).

אשכול בן כרמי . אשר לקח לו מבנות פוטיאל . בן פגעיאל . מן המקום פניאל . וגדולי משפחתי . אשר ימצא זכרם אתי הגתי . ועפרון החתי . וארתחששתא בן ושתי . מזרע ברע בן פלג . אשר הכה הזבוב בתוך הבור ביום השלג . מהשרש הזה יצא אסר חדון . גד גדוד ודמון בן מגדון . הגדול בענקים מנהיג גדול ודבר . אשר מצא את הגמים במדבר . גם במשפחתנו נשים באות . היחס מאירות . גברות יקרות . מהן מרת סרח . בת הרב ר׳ תרח . שהיתה ממשפחה כפתור ופרח . ומרת כזבי אשת ר׳ בקבוק הנביא . ואיזבל היפיפיה. אשת אחאב בן חוליה . ומי כמוני בן מלכי קדם אנשי השם שרש ועקר . למי יאות לזמן יותר ממני 207) לעשות יקר . לי יאתה התהלה , והתהלה היא נאה . הלא איש אני בר אוריין ובר אבהן יאה ויאה 208) הם רבים עתה באומתנו נגועים בזה החולי מכמה שנים . יותר משאר חוליים רעים ונאמנים . זו כחם כל אחד ב מקום אסופות מר צורח . שכסא יחסו כשמש מאיר זורח . גבוה מעל גבוה למעלה מגלגל הירח . וזה ממעל לככבי אל ירימנו את אשר ישנו כאן ואשר איננו . כלם כאחד מרגלא בפומיהו שומה בפיהם . להכריז מעלת אבותיהם. ועל האמת בלתי מעטי המנין . ערו יסוד היחס והרסו הבנין . לא נשארו להם מנימוסיו רושם וקנין . בהם עושה כפי המוטל עליו . כל אחד מתנכר במעלליו . כדבעי למעבד לא עבד . 209) לא נשאר להם כי אם השם לבד . מלכותא קטיעא 210) גוי כרתים . נעורים ורקים ומעשיהם פחותים . נפלה אדרתם וצניפם הוסר . לא נמצא בם דבר טוב לא חכמה ולא מוסר . לא ימצא בם יעצור בעמו יגדור פרץ . מתו החשובים ונשארו חרקים שנחשבו לנבלי חרם מרוחקים כנדה טמאים מן השרץ . שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ .

אבני מלואים

207) לי נאה לנכך (פסחים קי״ס ב׳) .

208) אי בר אורין הוא , יאי ; אי בר אבהן ובר אורין הוא , יאה ויאי ; אי בר אבהן ולאו בר אורין , אישא תיכליה (מנחות כ״ג א׳) .

209) כדבעי ליה למיעבד לא עבד (כתובות ק״ז א׳) .

210) קרי להו מלכותא קטיעתא (פסחים פ״ז ב׳) .

ויש שיתפאר בעמק שכלו . ואל בינתו ישען להשתרר בתוך אהלו . כי חלק לו השם בינה רק היא יחידה לו . חלקו מכל עמלו . ינופף ידו במעט תחבולות יקנה להגדיל בארץ חבלו . ואמנם בדבר גבורות חכמות ותורות . לא נתפתחו עיניו 211) ולא ראה מאורות בספר וספור וספר 112) לא בנה בנין ובארות לא חפר לא הטריד נפשו בהם ולא חלה בם ידים . לתורה ולתעודה כעוללים לא ראו אור כנפל אשת כאישות בריאה שאין לה עינים 213) והיה בראותו כי לפי סברתו . דעת ותבונה סובבים אותו . יסתכל בדבריו הנעימים כהסתכל הטווס בנוצתו . יעיר על עצמו פקחות גדולה מאגור ואתיאל . ושהוא חכם מדניאל . אולי ירצה להחריב הנושב ולישב ארצות . לא יבצר דבר מכל אשר יזם לעשות . מבינתו יאבר נצים שבים . ועצי השדה כתם פרת יתנו פרים . יאמר ששכלו הרק בהערה מעטה . עייל בקופא דמחטא 214) מציץ מן החרכים . מה שלא יראה חבירו בחלונות רחבים וארוכים . לא יבוש להשתבח בתוך קהל ועדה . לאמר מי יועידני להבין משל וחידה הנה אתי שכל קולע אל השערה ולא יחטיא . הנה נא לי משער חזק יגה שביבו . וכל אשר אדבר בא יבא . לשאוב מים איני צריך להתבונן . מבור שמימיו עמוקים וצונן . ואצלי דבר נקל והבל . לספק משיחה במשיחה וחבל בחבל 215) . דעתי הצלולה . צוללת כמו אבן במעמקים במצולה . ומעלה מקרקע הים פנינים מגעת ומשגת תכלית הענינים . וכאשר תאבד עצה מבנים . הנני בלא ספק ושמא ואולי מהדרנא לה מפלפולא 216) בתתי לקרות כי תקראנה מנמתי ועשתונתי . מחיונא חריפותי 217) כשלבי יחפוץ ויאבה . לא ינוס

אבני מלואים

211) לפי שלא נתפתחו עיניו (נדה ו' ב') .

212) עי' בספר יצירה ובכוזרי מאמר ד' .

213) מאי אישות ? א"ר : בריה שאין לה עינים (מו"ק ו' ב') .

214) מעיילין פילא בקופא דמחטא (ב"מ ל"ח א') .

215) כמדומה לי שהוא דרש על (משלי כ"ג י"ב) ואין לי פנאי לחפש .

216) כתובות ק"ג ב' .

217) אמינא לך חורפאי (חולין ק"י ב') .

לי נס בכל פעל נאוה. מצודתי פרושה 218) ועבידנא נשבי 219) על דרך גבון אגורהו בחרמי וציידנא טבי 220) ועתה מה לי פה לחכמי העיון המתנשאים. ומה חפצי לחבל גביאים. ותנאים ואמוראים. רובם ככלם יתרונים מגרעת. מזוהמים וחסרי הדעת. ולכלכל מחלה ומבוכה אין עצה ואין תבונה. יקראו בחנם. ביום צר סר כחם עזרם ומגנם לתת עצה לדבר כאבן ידמו. גמשלו כבהמות נדמו. רבו כמו רבו בזמנינו. חכמים בעיניהם כאלה ישמיעו באזננו. לא יחושו לילה ויום. להגיד כמה המה חכמים בערמה. והאיר שכלם כגחלי אש וכלהב. ובתבונתם מחצו רהב. והדעת גורלם מנת מדם. וכן תמיד יורו חצי סכלותם נגדם. נמנו וגמרו כי להם לבדם. נתנה הארץ למשלה ולשמרה. ובלעדיהם למוקש בקרבה כחזרא. בגבבא דעמרא. 221) והאמת על זה בדברי שלמה מבקשו ימצאנו. ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו.

ויש שיתפאר שהוא איש אמונים. ירא אלקים וסר מרע בכל הענינים ואם יחליפו משכרתו עשרת מונים. בצדקתו אחז לא ירפינה יחזיק בתמתו. מפני שוטים שקלקלו לא יאבד 222) אמונתו. באזני בני חלדו יקרא איש הסדו. שלא חמד ממון חברו את שורו ואת שדהו. ולא שלח ידו במלאכת רעהו. מעולם לא עלה על דעתו. לנגוע בפקדון אשר הפקד אתו. כל יודעו ומכירו יאמת ויודה דיהבינן ליה עסקא 223) המפקיד בידו אצלו לאין. לדקדק אם הוא מדוד או

אבני מלואים

218) את בנציבין ומצודתך פרושה בירושלים (פסחים ג' ב').

219, 220) Netz אנא עבדי דלא משתכחא תורה מישראל, דאייתינא כיתנא ושדיינא (זרענא, רש"י) ומגדלנא נשבי [מקלע אני מכמורת, ודומה לו אין פורשין נשבין ליונים (ב"ב כ"ג א') רש"י] וצידנא טביא (צביים, רש"י) וכו' (כתובות ק"ג ב').

221) ברכות ס' א'.

222) יאבד עולם מפני השוטים? וכו' ושוטים שקלקלו (ע"ז נ"ד א').

223) דמאן דמשתעי כ"ל בהדיה בשוק, יהבו ליה עיסקא בלא סהדי (יומא ט' ב').

מנוי או דבר הסמוי מן העין . 224) לא ילך רכיל ולא יכחש . ולקחת שחד לא יטה לקול מלחש . בשכניו לא יתן דופי ולא כי תחת יופי . האיש הזה לא תשמע אליו כי אין בו אמונה . נהפך הוא לא ישבע כסף אפילו מגזא דרחמנא . 225) המתחסד בגזל אצבע קטנה לא יושיט . בגדי ערומים יפשיט . ואשר תקוה ממנו עשות משפט בעת הדין יחתך . כולו עושה שקר ועביד תוך תוך 226) והמתנצל על הפקדון . שלא נגע בו בשגגה או בזדון . לא יעצור ממון חברו ולא יעשה לו אשם . ציד בפיו אין בעל הבית יכול להוציא כליו משם . 227) אשר מתמוך בשחד נוער כפיו . אוטם אזנו ועוצם עפעפיו . בחנהו נא בזאת אם תאמר מדוד והבא . 228) חדר בחדר להחבא . אז יטה כלפי חסד יכריע מאזניך לכף זכות . ובעל ריבך יקבר באלון בכות . וקצת מאלו הצבעים במעשה רמיות . גונבים דעת הבריות . מתפללים ביחידות או ביחד . ברתת בזיע באימה ופחד . ואולי יניח תפילין בתפלתו 229) וגדילים על כנפי כסותו . ומזוזות על פתחי ביתו . התרחק מאלה הרחקה יתירה . אל יפתוך בתחנון ועתירה . הבוטח בם סופו ימס וימק . מעשיהם מעשה און תחת

אבני מלואים

224) אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין (תענית ח׳ ב׳. ב״מ מ״ב א׳).

225) ר״ה ד׳ א׳. חולין קל״ג ב׳.

226) והוא דיתיב אבי תפי ועביד תוך תוך (ברכות ל״ט א׳. עירובין כ״ט א׳).

227) עירובין ס״ה א׳.

228) שבתה מדהבה (ישעיה י״ד ד׳) אר״י שבתה אומה זו שאומרת מדוד והבא ואיכא דאמרי שאומרת מאד מאד הבא בלא מדה (שבת קמ״ט סוף ע״ב)

229) רומז לדברי המדרש המובא בתוס׳ (שבת מ״ט א׳) ד״ה כאלישע „והא דאמר במדרש תפילין מפני מה לא הזיקו בהן מפני הרמאין" ועוד שם בתוס׳ מובא המעשה בתלמיד אחד שהפקיד מעותיו אצל אחד שהיה מניח תפילין, כשתבע בו אמר להד״ם א״ל אותו תלמיד לא לך הפקדתי אלא לתפילין שעל ראשך.

בשם מק. יש מתפלל בענוה תפלתו תועבה. יש שיעתר אל יי׳ מתוך כובד ראש. מרורות פתנים בקרבו לענה ורוש. יש זרוע רשעת תפלין בזרועו. וקרקפתא דמנח תפלין 230) בראשו נגעו. ויש שמניח מזוזה בפתחו ולפתח חטאת רובץ. מרבה לא לו ועל יד קובץ. ויש מניח ציצית בכנפות עדי עדים. במפיו נמצאו דם נפשות אביונים נקיים. ויש שילך שחוה ועינוהי בארעא מטייפי 231) וכל חוליות השדרה יתפקקו 232) מכיף כיפי 133) בקרבו ישים ארבו. ושבע תועבות בלבו.

ויש שיתפאר שהשגתו גדולה ועצומה לבו ראה הרבה חכמה בה יאיר כאור נוגה ופניו כפני חמה. כי השיגה ידו מספרי העיון לקטף מלילות. כנקף זית בעוללות. יחשב שיבנה עליהם עיר ומגדלות. וקבע תחומין ויצב גבולות בהבישו בדילוג לעתות הפנאי שטה אחת הנה ואחת הנה. יזיח דעתו עליו יתן כל בשר תחתנה. יתפלא בעצמו וישתאה. לאמר כמה בזמן קרוב חכמתי אני נעשיתי חכימא דיהודאי 234) בפישתא ופלגא 235) יחליט בלבבו כל רז לא אנס ליה וכל תעלומה יש לו עסק בנסתרות 236) בכל פרשה סתומה. יודע פשר דבר אי בעי מיניה כל חללי עלמא 237) כמעט כללים מחכמת המספר

אבני מלואים

230) פושעי ישראל בגופן האי ניהו? אמר רב קרקפתא דלא מנח תפילין (ר״ה י״ז א׳).

231) א״ל רבא לרבה בר מרי: מנא הא מילתא דאמרי אינשי שפיל ואזיל בר אווזא ועיניה מטייפי וכו׳ (ב״ק צ״ב ב׳) ופירש״י עיניו מצפות למעלה למרחוק למזונותיו. וכן (כתובות ס׳ א׳) אמר לה נטוף עיניך קום דרי בריך ופירש״י שם זקוף עיניך.

232) המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה (ברכות כ״ח ב׳).

233) מגילה כ״ב א׳.

234) בכורות ס׳ ב׳.

235) נ״ל ב פוסתא. א״ל אינגיד בפוסתא ופלגא (גיטין ס״ח א׳).

136) חגיגה י״ד ב׳.

237) ואי בעי מיניה כל חללה דעלמא הוה אמר ליה (שבת ע״ז ב׳).

בלי ידיעת שרשיהם ופרים למנות עפר הארץ אצלו שריר וקים . ולשער כמה טפין יש בים 238) ואם בחכמת השיעור יקרא יום או יומים בעצמו ישער למדוד בשעלו מים . וכל בשליש רחבי ארץ ובזרת יתכן שמים ואם בחכמת ההגיון . ילמד דף אחד עם מה שבגליון . ישמיע בחוץ קולו באזני העמים . דרכי חרבור למדתי כאחד החכמים . הבנתי אופני ההטעה ומחשבות ערומים . אאמץ על לאו הן ועל הן לאו כמה פעמים . אדע לטהר את השרץ משלש מאות טעמים 239) ובהקשים מבוונים . אומר על טמא טהור 240) ואסביר לו פנים . ואם בחכמת הטבע ארוכה מארץ מדה . יתקרב מעט לצדה . במפח הסמוך לפתח . 241) יחשוב שלקח לעצמו מנה יפה ירך וכתף וכל נתח . לא יבצר ממנו מזמה . להכיר טבעי החי וצמח האדמה . יאמר כאן מקום שמיר ושית . מלא קנה זה לזית . 242) ומזכות נפשו הנקיה . ידבר על הבהמה והחיה . ולפי שנקה אותה מן הסיגים . ידבר על העוף ועל הרמש ועל הדגים . ורא נעלמו ממנו חידות ומשלים . בשיחת שדים ושיחת דקלים 243) ואם בחכמת האלהות יקח מעט סגאי ושהות . יתן ערבון ויד ישית שהוא יודע שעורו של יוצר בראשית 244) ספר שעור קומה וספר יצירה . נקל אצלו כספר בן סירא . יאמר שיבין בחשמל 245) אם הוא כגוב גובי או כחגמל . או שעורו כשעור גמל . לא יירא שישרפהו בלהב אש אוכלה . 146) או תאכלהו אשו הגדולה

אבני מלואים

238) הוריות י"ד א':

239) תלמיד ותיק היה ביבנה שהיה יודע לטהר את השרץ בק"ן טעמים (עירובין י"ג ב').

240) שאומר על טמא טהור ומראה לו פנים וכו' טהור טמא ומראה לו פנים (שם).

241) שבת כ"ג א'.

242) שם פ"ט א'.

243) סוכה כ"ח א'. ב"ב קל"ד ב'.

244) עי' בספרי המקובלים והמחברים ותבין —

245 246) והיה מבין בחשמל ויצאה אש מחשמל ושרפתו (חגיגה י"ג: א').

ידרוש בשרפים ואראלים קלים. יגיד נוראות. על אלהי הצבאות. ועל אל אלים ידבר נפלאות. יש לו סודות צפונים. במה למעלה ומה למטה ומה לפנים 247) יאמץ שדבריו על קדש וצבא אמרות טהורות הן הן המרכבה. ראיתי כאלה בקבוץ הספרים צוח ככרוכיא וקולו ירים. צוהל וצוות כקול הסירים. נוער כאחד החמורים נבח ככלבי העדרים. כמה מרבה ספרים שלא הרבה חכמה מוסיף חבורים. הוסיף מכאוב הבשת והכלימה. ויותר רע מכל זה בראותי כמה אנשים. תועים ומשבשים. בטרם יבינו סירותיהם נזיד עדשים עד שישכילו בדברים החלושים. יחברו חבורים ופרושים. בדברים יקרים עמוקים וקשים. ומאלו שעם כל אלו המינים המשונים. מעשיו מכוערים ומגונים בדם ענב פעמיו ירחץ. מהקריב המדינית לעיני אחיו על כבוד קונו לא חס 248) עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפנחס 249) אלה הם ממקרי החולי הנאמן. אין אחריו בקרבנו חולי ממית כמהו בזמן. השחית אמתנו והרחיב ביתנו. 250) נתפשט בגלות מאלה. נפצה הארץ נזדעזעה ונזולה. שדה תיכלה בכלה 251) מזה נתחדשו בקרבנו בלבול הדעת והאמונות הרעות. תעלולים קוצצים בנטיעות 252) נתנו סביב לבית החכמה מגרעות. עד כי כל מחוז ומחוז. דעת בפני עצמו יאחוז זה תמים עם אלהיו באמונה פשוטה מבלי עמק וחריפות זה ינשום בתומו וזה יטפל בקבלה וזה בפילוסופיא. וכל אחד אומר על חבירו דרך שמצה וגנות. הוששני לו מהטאת 253) שמא נזרקה בו מינות 254) לא כצורי צורו ולא חלקי כחלקו בכפירותיו מעמיד ועמו

אבני מלואים

247) משנה שם י"א ב'.

248) וכל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם (משנה שם).

249) הזהרו מן הצבועין שדומין לפרושין שמעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס (סוטה כ"ב ב').

250) נ"ל והחריב בתנו (גיטין נ"ז א').

251) מ"ט דסדא תיכלא (לשון שיכול וריעותא, רש"י) בכולה (חולין ס"ד ב').

252) אחר קיצץ בנטיעות (חגיגה י"ד ב').

253) משנה שבת קכ"א א'.

254) קידושין ס"ו א' ועי' תוס' (יומא ס"ט א') ד"ה בגדי, שהיתה הגי' לפניהם בגמ' דקידושין „מינות״.

נמוקו . וכמה ספרי מינים נושרים מחיקו . 255) כללו של דבר מרוב עונינו . כמספר עירינו היו אלהינו . ולא באנו הלום ולא הגענו לכאן . אלא מפני פורצים והורסים שלא שמשו כל צרכן 256) העמיקו חפרו שיחין 257) שוחות בארות חמר . ואני ירא פן ימשך הענין כן בתליה ובמשמר . איש באלהיו יתהלל ויתאמר . עד שיבא אליהו ויאמר 258)

ויש שיתפאר בחכמת הרפואות . ספר על עצמו לעשות נפלאות . וכי עמו סודות בקירות לבו חרותים . להחזיר נשמות לפגרים מתים . ואמר יש לי ספר רפואות הגנוז 259) אפוקראט וגאלינוס . וספרי שאר החכמים וסודותיהם הבאים אחריה . הכל בחדרי הכינותי והכל קראתי והבינותי . כמה מלאכות נערכות עשיתי בזמן . ימה וקדמה צפון ותימן . רפאתי אנשים משחין חזקיה וצרעת נעמן . ואותו המזוייף מכל אלה יתום ואלמן . והמון הסכלים בראותם טבעתו בידו . ועליו בגד ארגמן . יחשבוהו רופא מומחה ונאמן . יאמרו שארבע עשרה שנה נטמן . בבית עבר 260) הגלעדי ראש רפאי גלעד . מפרי שפתיו לבב אנוש יסעד . הרבה למד מרבותיו 261) וחכמה גדולה קנה . מפליא לעשות אחר היאוש במה שאין בו תקנה . אף כי אותו החולה נוטה למות חולה שיש בו סכנה . סכנת עלוקה הב הב דינרי זהב . תנה את המנה שמעו עמים כמה יתנהג זה באמונה במלאכתו . כשיקרב לחולה ביום מפלתו . יאמר שהוא מסוכן מורסא גדולה במוח תחת גלגלתו . בינותי יפה ענינו מתוך דפקי הידים . ועבים של מימי רגלים . אותותינו אותות ידועים לא מאתמול ומאמש . ברור כי הדבר

אבני מלואים

255) נשמה שהיה עומד בבית המדרש הרבה ספרי מינים נושרים מחיקו (חגיגה ט"ו ב').

256) סוטה מ"ז ב'. חולין ז' א'.

257) ב"ק כ' א'.

258) אם יבא אליהו ויאמר (שבת ק"ח א').

259) גנז ספר רפואות (פסחים נ"ו א').

260) אלא שמע מינה ארבע עשרה שנה דהוה בבית עבר (מגילה י"ז א').

261) הרבה תורה למדתי מרבותי (תענית ז' א').

כשמש . ועתה הבו לי שכרי חמשים כסף אם לא . ואדעה מה חדל אני . מה אני בשכר 262) אתם גם אתם כי לא בחנם מלמדי הורני עשו אתם ראשונה פרעון חשוב והנשאר אחר אשר לבריאותו ישוב . בזאת אאות לכם להתעסק בו אשיבנו רענן כאבו . והסירותי מחלה מקרבו . כללו של דבר אין לו בשת 263) לבקש שכר גדול על המשקה ועל התחבושת בחלקלקות יבטיח לעשות מרקחת . להתיך המורסא ולהסיר הקדחת . והעניים גואלי החולה אשר ברפואתו ירצו זהב לא יחפצו . ככל היוצא מפיו יעשו . מה שגמר אומר . ימודו בעומר והרופא אחר שמעות משך והכל בכיסו שם . יקרא אל הבשם . לאמר כתוב זאת זכרון בספר קח לך סמים נטף ושחלת הבאים מארץ חפר . ושחקת הדק כעפר ואפר . תערב עמהם קמוש וחוח . ועפר תיחות . שרף ערלה ושרש רתמים . עלי זית•ודם צפורת כרמים . קליפות צנונות . ומיץ חלב מעשר אתונות . פרח שושן וזרע מרעים ואבק לשון הרע לא תוסיף על אלה ולא תגרע . תרדין לרפואה זרע וירק . ותשים הכל במזרק יתחבר אליהם שבוש הסברא . ומעט קול הברה . ותעביר הכל בכברה . בד בבד יהיה , בטחוני בקוני בזאת ההרכבה מחולי זה חיה יחיה עשה ממנו טריה . והניחה לו כנגד הלב מקום שהנשמה תלויה . מיד יסור כאבו ועין בעין תחזה . למחר יהיה האות הזה . והמרקחת שעשיתי לצירו מלבי יסדתיו אני היום ילדתיו . זה תארו קח אזוב יון ואזוב כחלי 164) שיש בו סגולה לכל חולי . שרוך המנעול ושן של שועל 265) יתידות האהל . וסכתא בגדא . 266) מכל אחד אגודה . מיץ אבן שיש . צרפני ליש 267) ראש שבולת . וחלב תרנגולת .

אבני מלואים

262) במלילתו הפך דברי חז״ל (נדרים ל״ו ב׳) מה אני בחנם וכו׳ .

263) כמה פעמים בש״ם לענין בושת ופגם .

264) ולא אזוב יון ולא אזוב כחלי (סוכה י״ג ב׳) .

265) שבת ק״ז א׳ במשנה .

266) אכן כי סיכתא בגודא (עירובין כ״ג ב׳) ופי׳ הערוך כמה סיכולין להככים יתד בכותל שאין בו חול .

267) נ״ל וצפרני ליש .

עצי הכלוב. ודדלוז ודדלוב 268)ומסמר הצלוב 269) אבוב רעיא. 270) זרקא תביר וגעיא. כמו שכתוב בספר שגנז חזקיה. מכל אחד אוקיא קלופי רמונים. ועוקצי תאנים. אבן תקומה. 271) ודמדומי חמה. 272) בדק חבית וסלע שעל גבי הצנית 273) קנה וכמון. ומי דימון. מכל

אבני מלואים

268) על הפסוק (בראשית ל' ל"ז) תרגום אונקלוס: ונסיב ליה יעקב חוטרין דלבן רטיבין ודלוז ודדלוב וקליף בהן קלפין חורין קילוף חיור די על חוטריא.

269) משנה שבת ס"ז א'.

270) במשנה (שם ק"ט ב') איתא אבוב רועה, ומפרש שם בגמרא שהוא חוטרא דיקידאתי. והוא ענף שגדל יחידי שאין לו ענפים אילך ואילך.

271) ת"ר יוצאין באבן תקומה בשבת (שם ס"ו ב') אבן שנושאות אותה נשים עוברות שלא יפילו, רש"י.

272) מצוה להתפלל עם דמדומי חמה (שם קי"ח א').

273) בעת כתבי ההערות האלו, האירו לנגד עיני באורי מלות זרות בש"ס ומדרשים מאת ידיד נפשי הרב הגדול החריף ובקי הנגיד הנכבד המשכיל המבקר מו"ה יחיאל מיכל זאבלאדאווסקי נ"י מביאליסטאק, אשר שלח אלי להדפיסם במכתבי העתי הנשר. ובתוכם מצאתי באור נכון על מלת צינית והעתיקו פה כי פה מקומו. וז"ל „(שבת ס"ה א') יוצאה בסלע שעל הצינית „(בערוך הגירסא צנית חסר יו"ד אחר הצד"יק) מאי צינית? בת ארעא. פי' „רש"י מכה שהיא תחת פרסת הרגל וקושר בה סלע לרפואה. וכן פי' הערוך „ערך בת ארעא. וז"ל הערוך בערך צנית, מאי צנית בת ארעא, פי' שחין שקורין בלשון ערבי אלכתר, ובלשון ארמי כתארא וכו' עכ"ל (ואולי כוונתו „שצריך להגיה כתארא תחת בת ארעא, שפי' כתארא בלשון ארמי שחין, אבל „הערוך מביאו גם בערך בת ארעא) — ואולי היה כתוב בסארא או פסארא, „והוא בלשון יונית psara קראטצע, גרב וחרס, והוא מין שחין ידוע על „שעור שנולד בו אבעבועות טיות ע"י גירוי וגירוד (יוקען) — והמעתיקים „בכתב רש"י שבשו המלה הזאת וכתבו ת תחת ס גם חלקו המלה וכתבוה בשתי „מלות, גם הוסיפו ע וכתבו בת ארעא (על שאור המלות האלו היה ידוע

מכל אחר דרכמון . קלוף חיור די על הוטרא . צל הפנות ענן בקר זיקא דבתר מטרא . 275) מכל אחד חצי ליטרא . הדק היטב הסמנים הקשים מפה ומפה . וערב בהם דבש צירעה שהוסר קצפו . עשה ממנו מרקחת מופלא במו שתוכל . והבאת לחולה ואכל . ואיש אשר ידקה כמוהו לאכלה . לא ידע שכול ולא מליף תיכלא 276) ואולם המשקה . אשר בו מכל רע ינקה . גרוגרות וצמוקים מחרצניהם מנוקים . עסים רמוני בדן וקלפותיו . ועלי כרוב ורביא כדי שירבו זכיותיו 277)חלב המנעול ודמו . ודגים קטנים שבים שעשה שלמה . לגלונות הבאות מארץ תימא . יותרת הכבד ומוריגי בהמה . אלה חלק בחלק . ושוה בשוה . ותבשל הכל בד שיהיה מעט עבה . ישתה אותו בערב מזוג במי אפסים מי שחו . מריחים יפריח שדה ישגה אחו . ויתן אחריו שינה לעינו . וישוב לפנות בקר לאיתנו . והיה ככלות הרופא דברין ותחבולותיו ושקריו ישוב לביתו שמח ישתה ויאכל . והאנשים קרובי החולה ימהרו אל בית הרוכל . להביא הרפואות . וכל אותן הנוסחאות . ולתועלת אשר יקחו . בלב יחשבו . ביד יקחו לא יעברו ממצותיו ולא

אבני מלואים

„להם ומלת בסארא סבלסון יוני לא ידעו המעתיקים מאי היא) ותחת מלת „צינית או לפי גירסת הערוך צנית צ״ל כנית (או כניות) בכ״ף והיא בלסון „יונית knyos דלם יוקטן , גירוי לגירוד ״ ולחיכוך ; גרד וחרם — וחהו „מ״ם מאי כנית ? (כלומר מהו הכוונה במלה זו ? אם פירושה הגירוי לגרד „ולחכך ; או פירושה הסחין הידוע ?) ומסני בסארא (או פסארא) פי׳ הסחין „עלמו הוא המצעצועות הטריות שרפואתן ע״י הכחת הסלע על מקומן — ולא „הגירוי — [וכן ((כתובות ל״ג ב׳) אסתירא דצוניתא , לפי מ״ם אולי צ״ל דכניותא] ודפח״ח .

274) לייכתי הערה 268 ,

275) זיקא דבתר מיטרא כמיטרא (תענית ג׳ ב׳) .

276) לאמרי איכסי דמלפי תכלי לא בהתא (כתובות ס״ב א׳) אסת הלימודת לסכל בניה לקוברם איכה תמיהא ומפקדם במות אחד . מהם סכבר לימודת . רס״י .

277) הוריום י״ג א׳ .

ישכחו . כל אחד ואחד בזריזות יעבדנו . ועם כל זה בחצי הלילה המות יחפשנו . רוח עברה בו ואיננו . והרופא על זה לא יקפיד מאחר שנפרע לא יבכה לו וקרע לא יקרע . לא יעטה על שפם וראשו לא יפרע . אבלו כל שבעה ולא שלשים . אף על פי שלקח ממונו קודם כל היורשים . כן דרך רופאי זמננו עיניהם בממון ולא יחושו למה שיהיה אם ימות גבר היחיה . לא יחושו אם בלא עתם ימותו כמה עניים . ואם תהיה נפשם צרורה בצרור נקוב או בצרור החיים . ורעה מזאת יצעק חמס זה המזוייף על הקרובים והידידים . לאמר אתם המיתם את האיש בדברים מתנגדים . אותו בידכם שויתי . ואתם מריתם פי בכל אשר צויתי . כלכם פשעתם בו בשומכם מצותי לאין . ותשקו את החולה יין . סוף דבר כלם טופלי שקר רופאי אליל , ה׳ לא יראו . ידיהם דמים מלאו . על כן אמרתי רבותינו הקדושים לא אמרו בחנם . טוב שברופאים לגיהנם 278) .

ויש שיתפאר בחכמת האצטגנינות . הוברי שמים אלו נוטלי עונות לטובה ולפורענות . וקסמים בידם לקנות סחורה ולהקים חנות . ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות 279) שאל בתרפים דברו און אפוד בד יגיש לבנות בית ולישא אשה וללכת ארץ אשר לא במסכנות . בכוכבי השמים ובכסיליהם יחכמו . ובמזלות כי יפלסו מעגלות גברו חיל וקמו . מאותות השמים יחתו ולצבא המרום ידודון . על פיהם יחנו בלכתם ילכו ובעמדם יעמודון . בלעדיהן לא ירימו ידים ורגלים לא ירימו ידים ורגלים לא ייטיבו ולא יזידון . יפצחו רון ויאמרו שירה . בהיות רגליהם רגל ישרה . יורידו לארץ ראשם ילכו קדורנית כי יסבו בלכתם ופניהם אחורנית . תארם חשך משחור . אם כוכביהם יסוגו נזורו אחור . תפול עליהם אימה . אם חפרה הלבנה ובושה החמה . ואצלם פנה גדולה חיי בני ומזוני המנוחה והנחלה . לא בזכותא תליא

אבני מלואים

278) משנה קידושין פ״ד מ׳ . אינו ירא מן החולי ומאכלו מאכל בריאים ואינו משבר לבו למקום , ופעמים שהורג נפשות ויש בידו לרפאות העני ואינו מרפא , רש״י .

279) שבת קי״ט א׳ .

מלתא אלא במזלא . 280) ואשר נכר שוע לפני דל . לפי שיש לו מזל מלמעלה מכה אותו פצעי אוהב ואומר לו גדל . 281) וכן בהתהפך הצלחת העשיר שצחקה לו השעה . וירד גאון עוזו מהר אל בקעה . מבלתי סבה ידועה . משמים נלחמו מרוז וסיעתו 282) כוכבא הוא כוכב ששמו רעה , הוא ורעיו גנבו ממונו ולא הרגיש איכא גנבא ברקיעא 283) כן יסד בורא שמים ונוטיהם סדר בראשית לא ימיש לא לא פסיק סדרא . כן דרך חקות שמים מני שית משטרם בארץ רקיעא הכי הדרא . יש מאלו שידקדק בהיות שבתאי במכון שבתו . להיות כל הנעשה יפה בעתו . ויכוין עדנא דקאי צדק במזרח . 384) נחש ינחש בו יציץ ציץ ומטהו יפרח . ובשעתא דלא קאי מאדים בזויה משום פורסא דדמא 285) וכל זה איננו שוה . יצריח אף יריע . בהיות השמש בחצי השמים והחמה באמצע הרקיע על נגה כי יגיה אורו יצהיל פנים , כי דרך כוכב מפאת קדמה יחליף כח וירבה אונים . ובלכת ירח יקר ברום עולם . מי הקשה אליו וישלם . ויש מאלו שירגילו בתחלת עסקיו . לכוין מצבי הרקיע קו לקו . יביט אל המזל הצומח . ואם הוא מזל טוב טב גדא אז הוא עלז ושמח . ואם בעליו עמו . ישמח בשכבו ובקומו . ואם יקרה ויזומן . שתהיינה ארבע היתדות תקועות במקום נאמן . יבוז נפת ויטעם כל מר מתוק ממן . וכי ימצא שליט השאלה

אבני מלואים

280) מג״ק ב״ת ח׳ .

281) ב״ר פ״י .

382) רומז לדברי עולא בד׳ מאה סיפורא שמתיה ברק למרוז , איכא דאמרי גברא רבא הוה , ואיכא דאמרי כוכבא הוה (מו״ק ט״ז א׳) .

283) ב״ב ע״ד א׳ .

284) מאי דעתך דקאי לדק במערב ? מהדרנא ומוקמינא ליה במזרח (שבת קנ״ו ב׳)

285) אמר שמואל פורסא דדמא כל תלתין יומין , וכין הפרקים ימעט וכו׳ בתלתא בשבתא מ״ט לא ? משום דקיימא ליה בזווי (שם קכ״ט ב׳) וע״ש ברש״י .

וגורל היופי . במקום נאה אין בו דופי , בעודו בכפו יבלענו גוממו עם השופי 286) גם אלה בחזיונם תעו . ובמשפטיה טעו , כמה מאילו ישוטטו לבקש צרכיהם נצו ונעו . ואעידה לי עדים נאמנים . כי לעולם לא ראיתי דבריהם מכוונים . אם כה יאמר הרואה בנער היולד שיצליח דרכו ובן מאה ימות כוכב מבטו ינהלנו לאטו . ינהגנו עלמות . הכל יפצה פיהו שנותיו תקצרנה השנה השנית לא יחזה . עתה ראו היכן טובתו של זה . היכן אריכות ימיו של זה 287) ואם אמר יאמר הנער כחציר ימיו וכלם מכאובים . מעט ורעים . אחריתו כצל וחיה רעה תאכלהו יטרפוהו זאבים . נחשב הוא כאותם שלא נולדו או לא היו!. כחש לנו בימי העץ ימיו דשנים ורעננים יהיו . ואולם בפרקי השנה . אין בפיהו נכונה אם כה יאמר שנה זו פירות ביוקר נפישי נפיחי כפן 288) וחייו קצף . רעב גדול עד שיהיה ראש המור בשמנים כסף . הפך הדברים בר ולחם ומזון הרבה מאד . כשלל וכבזה . שבע גדול סאה סלת בשקל אווזא בזוזא 289) אם כה יאמר שנה זו ימלאו הגרנות בר ומיני מזונות ירביון גם זה להפך שנת בצורת התבואה תרקב האדמה תשם תזעק מאין מים תלמיה יבכיון . אם כה יאמר שנה זו גשומה והלחות גובר גשם מטר וגשם מטרות שוטף עבר יתחזק בזה יתן יד בכסף ובשטר , ותהי להפך חי י"י אם יהיה בשנים האלה טל ומטר . ואם כה יאמר שנה זו שחונה ימנעו רביבים לא תראו גשם לא ברק ולא רעם , טעה בחשבונו תשחת הארץ מפני המון מים ביום זעם . אם כה יאמר על כל הארץ יהיה הורב יובש גדול בכל המיושב . נהפוך הוא טבענו ולא יבשנו 290) י"י למבול ישב . אם יאמר שנה זו קור חזק הגשם

אבני מלואים

286) חולין ל"ג ב'.
287) סוף קידושין וסוף חולין:
288) וסוו כפיסי כפותי כפן (תענית י"ט ב').
289) אווזא בזוזא וריחא דידה בדי (חולין מ"ט א').
290) אמר אביי נקטינן טובעני ולא יובשני (תענית י' א'). מסוג שיהיה מטר הרבה מהיות חורב בלי מטר , ערוך . וז"ל רש"י ז"ל טובעני מקום

זהשלג ורוח סערות תבקע . כי מצאתי עש כועס וכסיל מתעבר ומז כימה שוקע 291) בלשונו יכזב וכולי עלמא עדים , לא נהיתה כשנה הזאת הזמן ערב והנה העת עת דודים . ואם כה יאמר שנה זו העת תלך אט ושקט האויר וימזג הזמן . שקר בפיו רוח סועה ממנה קפאו תהומות ועוברים במעי אמן . 292) אם כה יאמר שנה זו לפי מה שבקשתי בגביע שלי וראיתי במחזה . מן שמיא שלמא 293) כולה תופש הקשת הפגיון והרמח 294) משמן בשרו ירזה ראיתי זאב ערבות וטלה ירעו כאחד ראשו של זה בצד זנבו של זה ישליו אהלים בקיץ ובחרף בבקר ובערב . ולא ישא גוי חרב . הכל ינחם באותה שעה חרב איש באחיו הכידון והשלח״ן בת קמה באמה בן ינבל אב הם 295)בהם האחים באחים . את זה לעומת זה בחנות ובמקל יד בחרבות וברמחים . כי כה יהיה בקרב הארץ בתוך העמים . כל כתף מרוטה וכל שמלה מגוללה בדמים . ואם כה יאמר שנה זו יתעוררו מלחמות עד בלי די . מלך הנגב עם מלך הצפון חיל פרעה וגם חיל פרס ומדי . כביכול יתחדשו צרות ביהודים . כי ראיתי ישראל בחזיוני נפוצים ושדודים . כל זה איננו אז באותה שעה שלום בארץ , איש להלחם לא יהפוץ ולא יואל . כה וכה השקט ובטחה אין מחריד וירבה שמחות בישראל . ויש מאלו בדרך אחרת תועים ומהבילים . לפי דעתם כחות השמים מזילים . יכונו עתים ידועים טובים וחזקים להביא תועלת ולדחות נזקים . מהם שעשה צורת

אבני מלואים

מלולה ורקק , ולא יונקי שאינה יבשה ׳

291) אותו היום י״ז באייר היה , יום שמזל כימה שוקע (ר״ה י״א ב׳) ׳

292) כל אדם שיש בו חנופה , אפילו עוברין שבמעי אמן מקללין אותו (סוטה מ״א ב׳) .

293) עי׳ (תענית כ״א ב׳) .

294) ב״מ פ״ד א׳ .

295) מסכה ע״ז מ״ג .

לבנה וצורת דרקון 296) לאשתא צמירתא 297) ואולי הירקון. ויש שיעשה צלמי טהורים לתחתוניות ותבנית ארי שואג לחולי הכליות. דברים הללו אבק עבודה זרה. מחזיק בם מביא תועבה אל ביתו וצלם בעזרה, אוי להם כי נדדו מן האמת טועים ומטעים כל יגיעם וטרחם הבל המה ומעשה תעתועים. סברתם שנאה נפשי מאז עמדתי על דעתי ומנדע עלי יתיב טענתי אחת היא על כן אמרתי המשפט לאלהים הוא אין עוד מלבדו כתיב. 298).

ויש שיתפאר בחכמת דקדוק ומסורת. יקוה ממנה מי״י משכורת ובעשותו לרוח משקל לחקור. בין הבנין הכבד והקל. כל היום מביט וצופה בעיון דק הדגש והרפה האיתנים מוסדו.ומקור משחת משלוח ידו.אין ממנו דבר נעלם. בסתרי אותיות בכל״ס. יפטור בשפה ירחיב פה. בענין חסרי הפ״א. מעולם לא יעצום עלומי בדבר עלולי הלמ״ד והעי״ן. עיניו כיונים קרועים בפוך. בפלאות הה״א הידיעה וו״ו ההפוך. יגל בהשיגו הפועלים הזרים ובילידי נכרים ישפיק. ויתבונן בה״א אם הוא נחה או עם מפיק. לא ישוהו ימנה וישוי בסדר אותיות אהו״י. ובטעמי אותיות החך והשפה בנה בנין נאה אפיק שפה ועייל שפה 299) וסוד אותיות אית״ן. בא אליו בדמות נבואה יש שפרשו על ידי מלאך 300) והכא תרגימו שידה שדתין. 301) ביוצא ובבודד יש לו סתר וחביון. ומהלמיש צור יחזק באותיות הרפיון. ואם יסתכל ספרי בן קמחי ובן גאנה. ילולי יליל וגנוחי גנח. 302) כמה ראיתי מדקדקים עברים נצים. על כלל גדול

אבני מלואים

296) א״ר לאשתא צמירתא (שבת ס״ז א׳) ופרש״י חולי שמחממת וקודחת את הגוף.

297) שם ק״י א׳.

298) סנהדרין ס״ז ב׳. חולין ז׳ א׳.

299) ב״ק ד׳ א׳

300) עי׳ מ״ק ט״ז א׳.

301) גיטין ס״ח א׳

302) אי גנוחי גנח אי ילולי יליל (ר״ה ל״ד א׳)

אמרו מקדמוני המליצים בלדד וצופר ואליהוא. בענין בגד כפת סמוך ליבגא. ומאלו שמתחכמים בכל יום לקרות. ולהבין ושום שכל אלו המסורות 303) אלו שסופרים בתורה כמה אותיות. שעטנז ג״ץ 305) ואותיות תלויות. קרי וכתיב חסרות ויתרות 305) ויציאו מזה פירות ופירי פירות. 306) וקצתם בעיניהם חכמים. ולהם סודות סתומים. במקרא אלו הטעמים 307) אני ראיתי מחלוקת גדולה. בענין קדמא ואזלא ורביב גדול עד שהדם נשפך. בענין שופר מהפך. ומהם אומרים מעת משה ספרא רבא בישראל קביר 308) לא נהיה סוד עמוק כמו לפני דרגא תביר. וכן התחבר יתיב עם מקף. רמז אל ישב ולסוף הוקף 309) וטעם פשטא וזקף קטן. הלא הוא כמוס במגלת סתרים בתוך הקיטון 310) יסוד שני גרישין. בשלשה אין דורשין 311) ויש תוקף גדול וממשלת. בטעם תלשא ושלשלת. והיודע סתר טרחא ואתנחתא. יגגן בתושבחתא. וסוד פזר רביע וזרקא. מאיר על חד כחזו ברקא. כמה מאלו ראיתי בזמני בחכמות הללו חלוקים. בהנה לבדנה העמיקו בפרטים ודקדוקים. יגבהו לפי דעתם מאראלים ומצוקים. אף על פי שלא ראו אור במלאכה אחרת. חשובה ממנה ונבחרת. ועל האמת אם בדברים הללו הערות טובות. אין לזלזל בתודה בעבורם כי הם כקלפות והתורה לבסות. היא לבדה תרומם גבר תוליכנו קוממיות. דקדוקיה

אבני מלואים

303) מגילה ג׳ א׳. נדרים ל״ז ב׳.
304) מנחות כ״ט ב׳
305) נדרים ל״ז ב׳.
306) כתובות פ״ג א׳.
307) מגילה ג׳ א׳. נדרים ל״ז ב׳.
308) סוטה י״ג ב׳.
309) כרך סיטב ולבסוף הוקף (מגילה ג׳ ב׳).
310) Schlafgemach קיטונית (סוכה ז׳ ב׳).
311) מסכת ריש פ״ב דחגיגה.

עשר וכבוד והללו בערכה דקדוקי עניות . 312) .

ויש שיתפאר בשירים ומליצות . בהם ירוץ גדוד כל מעיניו בם בדעת ובמועצות יתגאה ויתימר במשלי חן בחמודות המאמר . אם חכו ממתקים ומדברו נאוה כחלי כתם כמן חומר . 313) לעיני בני עמו ירים ראש יתיצב כהומה . כי ידבר בחידות ומשתעו בלשון חכמה 314) לא יערכוהו שרידים וראשי משפחות . כי ימהר לדבר צחות בבנותו בתים מחוטבים תבנית היכל . כמדומה לו ישר אל מלאך ויוכל כי ישקל במאזנים אמרי נועם ודברים ערבים יחשוב שיפול ארצה מן הצבא ומן הככבים וכי יוציא מלבו מלים . כיד השיר טובה עלי חלי תלים . בהם לדעתו יבנה עולם מלא . עולם חדש ברוח פיו נעשה לבנות ולנטוע אשיותיו ממנו לא יפלא . בלשונו ייסדנו יציב דלתיו ברוח חן יסך לו את גגו ואת קירותיו , ממעל מסולא מצופה כפז זהב ומרגניתא תותיה 315) בזה יחשוב ימלך שמו הגדול אפשר דנפיש זכותיה 316) יהא שמיה רבא בעלמא דברא כרעותיה . על כן יזבח לפניו זבחי הבהבי קטרת זרה יקטר למלאכת קסתו . זה החולי המגונה המית לפנינו רבים הנוגעים בו לא יוכל נקיון בנשוכי נחשים ועקרבים גם היום בזמננו זה הנהפך כמהפכת זרים . מוכים בזה השגעון ותמהון לבב אלא שנתמעטו מצדו ונותר מפוזרים . השבוש הזה טרדם מן העולם . בזה הקנין הפחות נגד פניהם נבונים אין על עפר משלם . יודע אני מאלו שכל ימיו זריז וחרוץ . להריק חניכיו ילידי עטו המונים המונים בעמק החרוץ . מדעתו עליו הופיע רוח הקדש וחזון נפרץ . אם יפה יתכון לעשות חרז . באלה יקוה להתנחל כסא כבוד וישתמש בתגא 317) חכמתו זה תאיר פניו

אבני מלואים

312) עירובין מ"ג ב'

313) קידושין כ"ב ב' . ועוד כמה פעמים בש"ס .

314) כי הוה משתעיא בלשון חכמה (עירובין כ"ג ב')

315) פעמים אין ספורות בש"ס.

316) חולין ז' ב' .

317) אבות פ"א י"ג .

ינהור נהוריה כשרגא 318) הלוך וטפוף ילך ידקדק בפסועותיו בחוצות עיר ברחובותיה עקב צד גודל 319) כיונה נחפה בכסף ואברותיה. כי הפלא השם חדוש לו מליצה משונה מחברותיה, ואם קן המדות בדרכו יקרא. דברים לא שמעתן אזן 320) כלם ברורים זורו ברתת ובטהרה: לא כאותן שהורגלו בהמון מליצים ונהיגי בני ישראל ודלא כטופסי דשטרי. 321) גאה גאה ואמר מי כמוני מורה. חכמי העיון לא זכו בעיניו. והמלכים רבנן דאקרי מלכי 322) לא עמדו לפניו, וכי יקבץ מאלו מליצות גמרצות מגלת ספר בכתב רשום. חכמי ישראל בעיניו כקליפת השום 323) תמיד ידיו מלאות ממליצות נאות אגודות פיתקין. ובכל הלילות כמה הוציא בשמן עד אשר אותם כרצונו התקין. בחוץ ירום ברחובות קריה, ואל על יקראם לפרסה מליצתו להראות העמים והשרים את יפיה. ישמיע לאזניו מה שיוציא בפיו 324) אקרא בייאוש ולאו אדעתא 325) ובעת קראו באזני אנשים יהודים יאמר בכל שעתא ושעתא. אל העומדים לפניו פנו אלי והשמו הלא תבינו כמה מעליא הא שמעתא 326) ויצהלו פניו. ואמר ברוכים אתם ליי׳. כי הבנותם עומק עניני, ואם החרש יחרישו מפה ומפה. מרחה רחה ידבר אלימו באפו.. ראו קראתי עליכם לבקר בין טוב לרע תבדילו ותפרישון• ואתם תחרישון. טעיתי במחשבתי וחזקתי על שכלכם. מלאכת תוכי

אבני מלואים

318) אמרה ליה נסור נהוריך כשרגא (שבת קט״ז ב׳).

319) שם ק״ג ב׳.

320) פרקי דר״א

321) ב״ב ע״ד ב׳.

323) כל חכמי ישראל דומין לפני כקליפת השום, חוץ מן הקרח הזה. (בכורות כ״ח א׳) ועי׳ תוס׳ (שם) ותוס׳ (שבת קכ״ט א׳) ד״ה ריב״ק.

324) השמע לאזנך מה שאתה מוציא מפיך (ברכות י״ג א׳ שם ט״ו א׳)

325) מקום המאמר הזה לא אדעתי, ובכל זה איננו אלא לאחר יאוש.

326) ברכות י״ד ב׳.

ונקבו לא תבינו וחכמה מה לכם . בן מנהג האיש הזה וסיעתו אין להם אומנות אלא הוא 327) ואם כל זה גאותם וגאונם רחבה ונסבי אבירי לב ניגהו עליהם אמרתי הוי המעמיקים ולא בעמקה של הלכה 328) כלו ימיהם במה שאינו לא חכמה ולא מלאכה ומותרו לאורך הימים הכל בלתי הכלה והחרץ . סוד להם כי צללו במים אדירים והעלו בידיהם חרס .

ויש שיתפאר בהכמת התורה . ממרקת התלמוד תבשם ועל אפו ישים קטורה. שמשת בהוייתו דאביי ורבא 330) שתא דבשה עם חלבה את מתקה ואת תנובתה הטובה . ואם יגדל כים עלה על כל אפיקיו וישם את הים לחרבה . אלה ברוכי יי המה על קיומם ראוי להתפלל . בזאת יתהלל המתהלל . בו לנצח גוי קדוש יהיה . הוא אשר אמרנו בצלו נחיה . תורה היא חיינו ואורך ימינו ומכירה ברוך ויזכה בעולם שכלו טוב ועולם שכלו ארוך 331) אלא שבעונותינו בקצת חכמי תושיה ראיתי שערוריה . כגפן אדרת צמחו אשכלות מרורות לענה בסעיפיה פוריה . קצת לומדיה הזילוה שמוה לשמה . עשאוהו עטרה וקרדום לומדים שלא לשמה 332) מהם אשר ללמוד יגש ויקרב כדי שישב ראש על מנת שיקרא רב 333) לזרוק מרה בסרבנים 334) דלא מקימי בהימנותא לדינא מזמין להו מסקא דהזמנותא. 355) ומהם יושב .

אבני מלואים

327) סנהדרין כ"ד ב' במשנה .

328) תלמד שלן כנותקה של הלכה (תגילה ג' א') .

330) סוכה כ"ח א' .

331) סוף חולין .

332) וכל העוסק שלא לשמה נוח לו שלא נברא (ברכות י"ז א') ועי' תוס'.

333) נדרים ס"ב א' .

334) זרוק מרה בתלמידים (כתובות ק"ג ב') ופירש"י זרוק מרה , אימה , שתהא אימתך עליהם .

335) א"ל מסקא דהזמנותא סדר מר אבתריייהו (קידו שין ע' ב') .

אהלים תריסר שני בבי רב (336 בחורים ולשנות לא באו ללמוד אלא לקפח בהלכות. (337 ומהם בשחוד ישפוט ובמחיר יורה. שכר על כל דבור ודבור שהוא מלמד וקורא. לקבל פרס כסף מלא מלוי בדינרי (238 ומהם דתני בעוקצין תליסר מתיבתא (339 עובר זמנו וישיתהו בתה ומהם בוצע מעללם. תנאים מבלי עולם (340 ומהם לקנות לא ידום ולא יחשה. ובריבו עביד דינא לנפשיה (341 יבום קמיו בשום לשון יכם עד החרמה. בסלוא דלא מבע דמא (342 ומהם שלומד לפטור עצמו מן חמס (343 ועל המחייבו יצעק חמס. לאמר חפשי אנכי תורה הרבה למדתי (344 וכל ימי בצל החכמה חמדתי וישבתי. עליתי במרום התורה ולא אפחית מתותי דרגא (345 ואם שכנגדי חלוק עלי (346 ראייבני, חצי אכלה בו כשדי ביה כרגא עבד יי׳ באש יבא אנכי עבדא דבי נורא אנא ולא יהיבנא כרגא (347 ומהם שמזייפים תלמודא בגלוי או בהסתר. ועושים תורתם פלסתר (348.

אבני מלואים

336) תריסר שנין למיזל גבי רב (כתובות ס"ב ב׳).
337) קידושין כ"ב ב׳.
338) בר קפרא הוה מזבין מילי בדינרי (ברכות ס"ג ב׳).
339) ואנן קא מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא (שם כ׳ א׳)
340) סוטה כ"ב א׳.
341) עביד איניש דינא לנפשיה (ב"ק כ"ז ב׳).
342) א"ל אי לא מפייסיתו להו מתינא לכו בסילוא דלא מבע דמא (כתובות ל"א א׳) ופירש"י קוץ שאינו מוציא דם בנוקבו בבשר, כלומר שמתא ונדוי.
343) נדרים ס"ב ב׳. ב"ב ח׳ א׳
344) סנהדרין ס"ח א׳.
345) הוה סליק בדרגא אפחית דרגא מתותיה (שבת ל׳ ב׳).
346) א"ל מה אעשה שכנגדי (שקול כמותי) חלוק עלי (כתובות פ"ד ב׳).
347) עיינתי הערה 343
348) פלסתר (פאלש, אונעכט) ומי אתה עושה תורתך פלסתר (ברכות ל"א ב׳)

אסור ומותר כשר ופסול הרשום ביד כל נביא וחוזה . ישנו את תפקידם יחליפו את של זה בזה . ראינו מאלה שיודעים את התורה כולה . שואלין אותו בכל מקום ומשיב ואפילו במסכתא דכלה 349) ויצא עליו קול המולה שחזר מחזר בספק אשת איש לקמא ולהראות פנים לטעותו נכנס ודחק . וכל זה למתן בסתר ושחד בחיק . כמהו רבים בהראות חקקי און חוקקים והמה חכמים מחוכמים בישיבה מחזיקים . ומהם דתני ומתני לית ליה שיעורא 350) וכולהו תנויי בנזיקין 351) ויותר רע מזאת המחלה בהמצא חכמינו בעיר גדולה . שם קהל גדול כאחד מערי הממלכה ואינה נוחים זה לזה בהלכה 352) מה שזה מגלה זה מסתיר . ומה שזה אוסר זה מתיר לא ישאו פנים לאמת הדבר ואם כל אחד ידעהו בלבו . יודעים רבונם ומתכונים למרוד בו 353) על זה נבכה לחסידים תורת אמת היתה בפיהם ואל היושר פונים בזמניהם עמדו לאותות ולמופתים והיו למאורות בהעדרם נעדרה האמת רודפיה השיגוה והשליכוה באחד הבורות. ולזה מעט מעט נשתבשו העתים ונתקלקלו הדורות . ורבו מחלוקות בישראל עד שנעשית תורה כשתי תורות 354)

אלה ראשי מומי הזמן הזה החסר . כל היום יחרוש לזרוע שוא ועולתה קוצר דרכו ישרה בעיניו ומלכיה ישפר . נגעים הללו על ראשו ועל זקנו לא יבוש ולא יחפר . זולתי חסרונות אחרים פרטיים אתם

אבני מלואים

349) שבת קי"ד א' וקידושין מ"ט ב' . וע"ש ברש"י ותוס' שמחלק לגבי בבאור המאמר .

350) וה"מ למאן דקרי (מקרא) ותני (משנה , אבל עדיין לא שנה לתלמידים רש"י) אבל למאן דמתני (לאחרים) לית ליה שיעורא (כתובות י"ז ב') .

351) א' משום תנוי , בשני דר' יהודה כולי תנויי בנזיקין הוה וכו' (ברכות כ' א') .

352) סוף מגילה . וסוטה מ"ט א'

353) ע' רש"י בראשית י' ט' :

354) סוף סוטה .

אין מספר . 355) כי מהם שיתפאר באוהביו ומיודעיו מליציו ורעיו נגידיו ושועיו נשוא חן אני בעיני הנוצרים מדרגתי נחשבת בבתי החצרים . יכול אני להנקם ממוני ומוגי . יד ושם יש לי בחצר המלך עם אבלט ומבגאי . 356) ושעשגז והגי . ובבית אדוננו ההגמון יעשו לי הדור גדולי הבית עקב וטלמון ושלמה ושלמון .

ויש שיתהלל בגבורתו . אמיץ לבו בגבורים לא יתיצב איש לקראתו . שבח ותהלה יתן לאלהא דברייה . כי עשאו בן חיל ולבו כלב האריה . ויש שיתפאר ביופי תמונתו . אין כמוהו בעיניו באנשי מדינתו . מדעתו כל רואיו יתמהו . וצבי עדיו לגאון שמו יאמר שאין כמהו יפה המראה ומצבו לפני מלכים יתיצב . ישמח לאורך צלו . ויסתכל בבבואה שלו . 357) מסלסל בשערו 358) וממשמש בעקבוי 359) ואם גבהה קומתו למעלה מעשרים לא תפסל כסכה וכמבוי 360) ומסכלות האיש הזה ודפיו יחשוב שכל שלמות לא ידמה אליו ביופיו . בעיניו לא יחסר כל כאלו הוא שלם . משום דאשתייר משפירי דירושלם . 361)

ויש שישתבח בחתוך לשונו ומריצת ניבו והגיונו . לפניו כל מליץ ירוטש . ולשונו כתער מלוטש . כשהוא מדבר נובע אמרי צחות כמעין המתגבר . כשהוא דורש במלין דחכמתא או במדרשים . יתקבצו לשמעו אנשים ונשים . ובשעה שפותח נעשו הכל כחרשים .

אבני מלואים

355) כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו (נגעים פ״ב מ״ה)

356) שמות שני אנשים נכרים . הראשון (אבלט) היה ידידו של שמואל ירחינאי (ע״ז ל׳ א׳) ועל השני מתלי מתליא : שכם כסא ומבגאי נזיר? (מכות י״א א׳) .

357) ונסתכלתי בבבואה שלי (נדרים ט׳ ב׳) .

358) עד מתי אתה מסלסל בשערך ? (מגילה י״ח א׳ . ר״ה כ״ו ב׳)

359) ב״ר פ׳ פ״ז .

360) שבת כ״ב א׳ , ריש עירובין וסוכה

361) ע׳ ב״מ פ״ד א׳.

362) כאלה וכאלה יהבו התבונות: בעיני כל משכיל מגרעות המה, לא יתרונות. במאות הגלות הזה ההתנק והקרוב. לא יספה מריב. לכן אמרתי פטירים לא יבלו והזמן יבלה. הנני מכלה מדברותי. מקצר ועולה ואם כל היום חצי צבם אורח לרדוף כאשר ירדוף הקורא. אחרי מומי הסכלים. חצי כלים וגם אינם כלים 363) אין דנין במלצים לום רמתו. אם יאמר החכם לכלול בתכלית הקצור ארבע מאה פרקי הוג. 364) הנני חותם מעין פתחתי. לקלקול הדור לא נסתרתי אנחתי לתמורת הימים כל היום היא שיחתי בזכרי הור נעורי אנשי אמנה קל זהב וקל כסף על שה עד שלמה. השם מסבים על ידיהם אי בעו ברו עלמא 365) קדושים היו לנו אשרי תמימי דרך יחם לבבו לקנות כבוד ועוז ועתה נתקרר אשתפוך חמימא 366) מיום למיתתו הולך אל האבות אזיל ושפיל 367) בגדר התחיה נופל מאליו כהויא דמנפשיה נפיל 368) אותותיו אותות מות נכרו מבין ריסי עיניו 369) הולך למות כנופל שלא נמה סימניו. כמה רע הבור ההוא ויותר ממנו העתיד לבא אין אלהים כל מזימותיו לא יגהו אל יי׳ ואל טובו ירעו מאבות על בן ראנן מיי לא נפיק. מכלבא בישא גוריא טבא לא נפיק 370)

בימים ההם יראו עינים ראבון נפשות ולבבות: תפוצנה הצאן מאין רועה בשועלים בחרבות. איש כלבבו לבשת ינזר. ובשל עזר ונפל

אבני מלואים

362) חכם חרשים בשעה שפותח בד״ת הכל נעשין כחרשין (חגיגה י״ד א׳)
363) מנחות ס״ו א׳.
364) ע״ז כ״ב ב׳.
365) אמר רבא אי בעי צדיקי ברו עלמא (סנהדרין ס״ה ב׳)
366) הניח ינוקא דלאשתפוך חמימיה (סנהדרין מ״ז ב׳) ועי׳ תוס׳ שבת פי׳ ר״ח דהילכ.
367) שביל אזיל (ב״ק נ״ג ב׳).
368) בנקיה לרחה המנבלים נפיל (שבת נ״ב ב׳).
369) הנך ריסי עיניך וכו׳ (קידושין ל״א א׳).
370) מכלבא בישא גוריא טבא לא נפיק (ב״ק פ׳ י״ב) ומובא גם

עוזר מאן דחמי חמי. 371) ימים באים לא אחי ולא מרחמי. 372) קרובה המהומה לבא והחרפה להגלות. המשאת החלה לעלות. על אלה אני בוכיה. ונפשי כיוני הגאיות שואגת והומיה אמרתי מי יתנני במדבר במלונה קטנה עצור וכלוא. טוב בדד לי שבת אלמנות חיות טב למיתב ארמלו. 373) דבר אין לי עם אדם כל שארית חיתי עד תומה. יחידי אוכל פתי לבדי טבלא דחד פומא 374) כי ידעתי הזמן הרע הזה. עצב נבזה. מחליים אלי לא יתרפא ואין לו מפלט. תוחלתו נכזבה כמצורע מוחלט. כי נשתרשה בכל קצותיו כל המחלה הלואי דלא לוסיף עלה. היום כל נראהו הולך לאחר ולא לפנים, הולך ומפסיד מדי השתדלותו מאבות לבנים. כללו של דבר כאשר הסתכלתי במעשיו הנכבדים. וחזרתי על כל הצדדים. לא מצאתי לו רק דרך אחת להציל לו מרעתו. בה לבדה יתרפא לשעתו. יסור החלי מעקרו ויחדל חדול. אם יעמוד מיכאל השר הגדול. ומשיח צדקנו יקבץ נפוצינו מבין לאומים. ויעמוד הכהן לאורים ולתומים. וישב מטה ישענו מציץ ופורה. ורב שלום עד בלי ירח. באלה באמת מעוותינו יתקון וסדר עגינו בירח יכון עם המלוכה והחירות. יתחדשו ימינו כקדם בלי קנאה ותחרות ובנבואה יתחזקו שרשי המצות והחקות ויסתלקו כל הספקות. ולא תקח עוד התורה בשנה. והוכן בהסד כסאה תחזור ליושנה. אם כן עלינו לשאת רנה ותפלה. שתבנה ותכונן ממשלתנו כבתחלה. תשוב העבודה למקומה ונבנתה העיר על תלה ותחזור נבואה לאכסניא שלה 375) והיינו

אבני מלואים

ברש״י (מגילה י״א ב׳) ד״ה סניה, ובירושלמי סקלים איתא גור טב מלכא בים לא תרבי.

371) ע״ז י״א ב׳.

372) שבת ל״ב א׳.

373) קידושין ו׳ א׳, שם מ״א א׳, ב״ק קי״א א׳. ועוד באיזה דוכתי.

374) מאי איכום אר״א טבלא דחד פומא (סוטה מ״ט ב׳) ופירש״י זוג של עינבל אחד שמקשקשין בו לשיר בבתי המשתאות.

375) תורה מחזרת לאכסניא שלה (ב״מ פ״ה א׳)

לי״י אלהינו לשם ולתהלה . אנא י״י שומר הברית בך בטחו אבותינו שא נס לקבץ גליותינו ברחוק להם תשא נס . ונדחי ישראל תכנס . כל עמת חורשים על גבו יחרושו . אליו גוי ידרושו . עוד בשיבה ינובון . ופדויי י״י ישובון . יזכנו השם ותראינה עיני . ומאחרי תשמענה אזני . ישראל יהיה ברכה רואיהם יכירום כי הם זרע ברך י״י . גוים יבאו מאפסי ארץ לקרא כלם בשם י״י המקודש והמיוחד . והיה י״י למלך על כל הארץ ביום ההוא והיה י״י אחד ושמו אחד .

אמר המיסד לפי שמליצת החרוז צרה ודחוקה . אצלי ואצל זולתי ונשאר לי לתת שבח ותהלה לאל מלך יוצר כל ותוכחת לנפש השוכחת גמוליו ולהעירה משנת סכלותה אשר היא בה חולמת חלומות כוזבים ולהזכירה יום תתיצב לדין ועל מעשיה כפי שיהיו תקבל פרס אם טוב ואם רע לכן ישר בעיני לגמור הדברים במליצה מסודר לא אחזר אחר חרוזים אם לא שיזדמן מאליו אם במקרה גמור עולה על רוחי וי״י אלהים יעזר לי . השולח עזרו מקדש וכן יהי רצון אמן .

מה רבו מעשיך י״י עושה פלא , מה גדלו מעשים פעל ישועות , מה נשגבו ממחשבת חושב אחר , נעלית מדמיוני השכלים ישמשונך ובמלאכך ואם קדמהי יקימון מרוממותיך תשים תהלה , השמים ושמי השמים לא יכלכלוך , בגויתם אין בשחקים שיראה אור בהיר נהורא עמך שרא , לגלגלים לא נגלית , ולאופנים להם לא פנית , רק ערף , ככבים כי רמז שפלו מהשיג איה מקום כבודך , אף כי אנוש רמה בחייו ובמותו . מאז יוצר בבטן המלאה לה חלאה מורדף בלי חשך מכאובים וכעס , עד אשר שב אל העפר , הלא המה ימים אחדים מעט ורעים לשליו שבאנשים , כל שכן לקשי יום אשר נגעה בם יד י״י ואיך שוכני בתי חומר יוכלו להמנות בסוד ישרים המעמיקים מי״י עמוק בסתרי מדרגותיו מה להם ידכאו רוחם במופלא מהם 376) הפלא ופלא ? למה זה הבל יגעו בחקר אלוה ותכלית שדי לבא

אבני מלואים

376) וכן כתוב בספר בן סירא במופלא ממך אל תדרוש וכו׳ (פ׳ ג׳ כ״א).

אל המלך החדרה אשר ילאו למצוא הפתח ? למה בני בשר ודם אשר בעפר יסודם ישוטטו בפלגות תעלומות אלהי הרוחות , ונפשם יביאו בסודם אשר כבודם לעפר ישכן סלה אך בקהלם תחד כבודם ? העיני בשר יחזו בנועם י״י ? ואם הרואות בארובות המה יביטו אל האלהים ? שוכני ארץ עיפתה הידברו ביושבי בשמים? או המתים יהללו יה בארץ החיים ? מה לגבר בחייו קרוי מת 377) יהרס אל י״י לראות מה אנוש כי תזכרנו ! —

י״י אלהי גדלת מאד , עצמת ממנו עד אין חקר , קטנתי ממך ואין מספר במעט שיעור שפלותי לגדלך , יהם נקודה מדומה לקו ארץ מקצה השמים עד קצותה , ומה כוחי כי איחל לספר מעשי תקפך וגבורתך , ומבשרי אחזה נסתרות לא ידעתי ספורות , מה גבורתי כי דברי נפלאותיך אשיחה אם מעט ואם הרבה ואנכי לא ידעתי נפשי , אם שני קצותי נעלמו ממנו אשכל גם שניהם כאחד , איך יהיה לי לב לדעת גדולות ובצורות בשמים , אם אסכל את עצמי ואפילו שמץ מנהו עם מעוט ערכי וחולשתי , איכה אדע מה שהזק הוא ממני ? מה לי עוד צדקה ליחס לעצמי מדע בדבר שהוא חוץ ממני , אם י״י מסך בקרבי רוח החיה וישקף עלי בעמוד אש דעת ידליקה ולא ידעתי מי זאת הנשקפה ! לכן אמרתי : אבי שבשמים אחריש ותהי לי לחכמה . פן מדי דברי בך פי יכשלני , אדביק לשוני מלקוחי שמא אתבדה ואאחז 378) יהיו דברי מעטים , פן אפשעה בם וחטאתי לאלהים . אמנם י זכרתי ואעלה על לבי כי בעוד אליך י״י אשים דברתי , עזרתני בקראי שמך מן המצר תנחומך ישעשעו נפשי . זכר נפלאותיך בהם חיי רוחי , בזאת אני בוטח מושיע חוסים כי תשא פשעי עם תהלתך ימלא פי ותהי זאת נחמתי תקוה לדורשיך כי תעביר את עוני אם בפי ושפתי , אלי אתה ארוממך בחנת לבי צרפתני , כוננתי רצויה

אבני מלואים

377) רשעים בחייהם קרויין מתים (ברכות י״ח ב׳) .

378) דאמר מר למד לשונך לומר איני יודע שמא תתבדה ותאחז (ברכות ד׳ א׳) .

בעבור תהיה יראתך על פני לבלתי אחטא , ואם יקעתי טוב ממני אשמרה לפי מחסום עצתי הטובה אשב בדד ואדום , אך נלאתי בלבל יום מטה עוז , בורא ניב שפתי יניעני ויגע על פי ולשוני הציקתני רוח בפני .

יי אדונינו מה אדיר שמך בהוציאך מן אין יש למעשהו ימינך נאדרי בכחך זה בעשותך ארץ ושמים וכל צבאם מלא דבר ממנו המצאת מלאכים אלף פעמים רבבות קדיש וכל קדושים עמך ואצלת מהודך עליהם. אתה יצרת מתהו ממש ברקיע השמים לשבעה וגם לשמונה , בדברך שמים נעשו , מאין עוזר צפון וימין , אתה בראתם ואין לזרים אתך . אתה הכינות מאור ושמש אתה עשית נאה זיוו ופועלו לניצוץ לממשלת היום , פן יושבי חלד יומם יפגשו חשך . אתה נותן ירח וככבים לאור לילה , פן הולכי דרכים ילכו חשכים וכשלו בגויתם . תקנת מאורות לשמח עולם , בפעלך תכנת בריות יקרות יחוו דעת ממציאה , באין דברים יגידו עוז ותעצומות הודך בלי נשמע קולם , גופים יפים אשר אין בהם כל מום חיים כלם ושכולה אין בהם , ממראה הבזק ירוצצו ויגיהו ותושיבם לנצח ויגבהו , יצירתם החשובה עומדת לעד , הפעלות ושנוי לא שליט למרמה עליהו , זולתי שנוי המצבים הקף את הארץ גם בזה ירצו ולא יעפו , אין בהם גופים נכבדים להלל מאד גשמי ברכת מעשה ידיהם , המה הקודמים על ברואים המוחשים לצבי ולכבוד אחרי מלאכים מלאכי צבא יושבים ראשונה במלכות לקבל שפעת מי נחל עדניך תערוך לפניהם שלחן , ועליו להם מן השמים להם פנים לפניו תמיד תשביעם מנחת שלחנך , יקבלו האצילות משלחן אשר לפני יי , ויאכלו ויותירו לכלכל אדמה שוקקה מפסולת גורן ויקב הלא השאירו עוללות לחיות זרע על פני כל הארץ והניחו יתרם לפרנס בני תמותה . העניים והאביונים עיני שפלים נשואות לפת בגס לעליונים למעלה ככלבים מלקטים תחת השלחן מצפים אל יד אדניהם ישליכו אליהם שיורי כוסות וקערות את אשר הותירו משבעם , נפלאתה אהבתך להם אוהב צדקות ! חמלה גדולה ויתרה חמלת עלימו לשמרם מכל תמורה גופנית , אתה אלהי המלך חפץ ביקרם מתנן ונבזבנא ויקר שגיא יקבלון מן קדמך ותתן להם יד ושם בבתינו ובחומותינו הפקדתם שומרים על שוכני ארץ ראשים ביושבי תבל כלה פעם להקים אומה לרומם גוי פעם

להומם ולאבדם. מושל בכל המשילם במעשה ידיו בארץ ואותנו הוציא משם, יחתו הגוים מהמה, כי לא השליטום האלהים בנו נוצרי בריתו להרע או להטיב, בשומרי תורה לא יתגרו המודים באל האחד לבדו, על כן לא נתנם לנגוע אלינו המאמינים בי״י ובמשה עבדו.

מי כמכה באלהים תולה ארץ על בלימה! מאבני בהו הטבעת אניה, מהמה יסדת מכוניה, יוצר הרים הגבוהים לאבני מחצד לבנות לנו בית כרצון איש ואיש, מעיינים כנחלים להשקות פני אדמה, מבועי מים וכל תהומות לרוות הצמא לשתות. עליה בראת דשא, עשב ועץ כל פרי, חלוקי מדרגות ומעלות וכהנה. אחריהם לנפש חיות קטנות עם גדולות, ולעת נכון תפתח ידך להשביע נפש נענה, כל צומח שיח השדה. על העבים תצוה למטר גשם בעתו, להחיות אתנו מציאים רבים על פני האדמה בעבור האדם. אתה נותן נשמה לעם עליה, בוחנת הטוב מן הרע, נשמת אדם ממקבת בור כפך, אתה בראת מעליונים היים. אתה יצרת מאור לבושך לוקחה זאת, נר אלהים חופש חדרים ימלאו תעלומות חכמה ותשימה במבחר החמרים, למען יגה שביב אשה ותהי בקרבנו כפתילה דולקת בתוך עששית זכוכית, להיות אורה מתפשט מבית ומחוץ, והאדם לרוע בחירתו ינופף ידו, משיב הרוח לכבות נרו עד שידעך באישון חשך, ואם לא יכבה באלה נותן אצבעו עליה עד בלתי השאיר לה שריד. ככה יעשו בני האדם כפויי טובה, כי יתן י״י את רוחו עליהם, צוד צדוהו כצפור לבלעו הנם, אתה האל בדעה ובהשכל בורא נפשות רבות וחסרונן, מאתם יצא, מידם היתה זאת להם, לאבד טובה הרבה, י״י נותן כבוד חונה בצורת גויה, ופשעים וחטאים ימירו כבודם בלא יועיל, עד שבו אלילים אלמים.

אתה י״י תשליך משמים ארץ תפארת למין האנושי דרך ארובה, בעד האשנב תריק לו ברכה משמי שמי קדם המריקים מעליהם הזהב, י״י חפץ למען צדקו להשגיח באדם, לא בצדקתו, ואדם אין להכיר יד אלהיו עליו, לא ידע מאומה לקחת התועלת מרצון בוראו, ולו חפץ י״י בידו יצלח, יהפך ידו כל היום להחטיא כונת הגזרה האלהית לרעתו, כרב לפריו הרבה למזבחות, כטוב לארצו נטע לו אשרה כל עץ וזהב הארץ עשה לבעל למען הכעים אלהי הכבוד. י״י ברא דעה צלולה, ויביאה אל האדם לאשת נעורים ודבק באשתו ותהי לו סוכנת,

ולא קבל , ויפת בסתר לבו לחבק חיק נכריה , ואשתו היהודית הסירה מגבירה ושלחה מביתו , ומלכותה יתן לאשת זנונים שקר , ותפעמהו להטותו הדרך , אוי לאשר קללו ענשו קללה נמרצת לנקר עיני שכלו וימש חשך , אבוי לאישר יקוץ מהיות חתן מלך הכבוד , ובעל בת אל נכר , ומה יענו הבוגדים הלוקחים נשים על בנותיו בקומו לערוץ שטי כזב , בבואו לתבוע עלבון הבנות בנותיו , איך יטהר עם טמא שפתים מעושהו מה צדק אנוש עם אל ? —

האלהים עשה את האדם ישר והוא לסכלותו הרבה עותתו , ועקמימות פיו , 379) ולשונו להוציא דבר מגונה 380) ובידו מלא עקוב הלב מכל נעות המרדות , עסקיו רעים , מעשיו מקולקלים , הזמן ידפנו ממצבו , במצות ײ עליו יהרסנו . ממעמדו יצנפנו צנפה יצרפנו בכור התמורות , כי כן צוה לו המלך . והוא מסבות מתהפך לכמה גונים , 381) ערום יערים הוא להשפיל גאותו פעם בתהפוכות מתחלפות ימציאהו יום ביום , ובבהלות שונות בכל שעה ובכל זמן , בבקר שחרו מוסר , ולערב בשבט יכנו מכה בלתי סרה , ופעם יעטהו ברכות טוב לראות אם יתן פניו נגד ײ , ומפני שמו נחת הוא , כאלו בא הזמן לנסותו בחידות . ולא שוה לו המנהג כמנהג רשע וגם רוח , כל עוד תוסיף להוכיחו , יוסיף גאון וגובה , וטפשות מתוספת בו , כל שירבו שנואיו אליו תחנונים ידברו רכות , והוא ירבה גבוהה גבוהה ידבר אתם קשות , כל אשר ילוו אליו רבים בחלקלקות הוא בגבה אפו על הדוברים בו ישפך מרירתו , ככה יעשה האדם עם אלהיו . אם זממו יפק לתת תאות לבו ישמן ויבעט , אם יעשרנו המלך עושר גדול יאמר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה , ואם אולתו תסלף דרכו והיא לא תצלח יתקצף וקלל במלכו ובאלהיו , אם יוכיחנו במכאוב על משכבו יקוץ בתוכחתו . אם יביא עליו אימים את ײ הוא מגדף . ואם לפעמים במצור ובמצוק תשועת יקראו ובבואם עד משבר בין המצרים אל ײ ישענו עד

אבני מלואים

379) ועקימת ספתיו (סנהדרין ס"ה א') .
380) לעולם אל יוליא אדם דבר מגונה מתוך פיו (פסחים ג' א') .
381) ברכות ו' ב' .

יעתר להם והצילם הנה בהיות להם הרוחה לבם יכבידו בקול רשע מפתת מלכודתם הכל נשכח כאלו בני האדם כרתו ברית את מות ועם שאול הרבה עמם פדות לא ייראו פן יקחם בציצת ראשם, או ינהגם בכבדות, נסו יגון ואנחה לא יפחדו ליום הוא יודע ליי״ יום צרה ותוכחה

בצקת השם גשמי ההויה בכור הבריאה למוצק לנטוע מיני הברואים וליסוד אופני המציאים איש על דגלו באותות כרצונו בצביונו נבראו382) שומרים משמרת טבעם וסדר תולדותם בכל אשר יושת עליהם מאת יוצר הכל, זולתי האדם לבדו היה לסיגים עשהו השם ברוח בינה כאלו הוא עיר וקדיש מן שמיא נחית בעבור תהיה לו לעדה על מציאות מלאכיו והוא מן הבור יצא לשטן למרות עיני כבודו גם הוא בגדי בחינתו החמודות ילבש בגדים אחרים ומלבוש נכרי ככל הכתוב בתורת משה עבד יי״ כי כל אשר עשה האלהים והנה טוב מאד ויצר לב האדם רע מנעוריו מעשי יי״ כלם נכחים למבין לולי האדם קלקל את השורה 383) כי השחית את דרכו על הארץ וחבל את מעשי ידיו. ואני ידעתי אין זה רק מחמדי תבל פרשו רשת לרגלו משמני הארץ הציבו משחית ליד מעגליו האדמה הארורה ברוב לקחה דלדלת את כחו 384) בחלק שפתיה תדיתנו בשתי ידים בכשפיה הרבים קוברתו ומביאתו לידי עניות, רב למעלה ריעי האיש הזה חברים מקשיבים לקולו, עינים להם ולא יראו מחול ירביון חטאים ליי״ חרשים ואזנים למו אודיעה נא אותם מי הוא זה ואי זה הוא העולם אשר עליו השליכו את יהבם אודיעם את כחו ואת גבורתו למען יכירו החזק הוא הרפה ואם הוא כדי לסמוך עליו. 385)

אבני מלואים

382) לצביונם נבראו (ר״ה י״א א׳)ועי׳ תוס׳ שם ד״ה לקומתם.

383) רש״י ז״ל בפירושו לתורה (בראשית כ״ב ג׳) „שהאהבה מקלקלת את השורה״ וגם בפירושו (במדבר כ״ב כ״א) „שהשנאה מקלקלת את השורה״ והולם בתלמוד (סנהדרין ק״ה ב׳) איתא אהבה מבטלת שורה וכו׳ שנאה מבטלת שורה. ועי׳ גם ב״ר פ׳ נ״ה.

384) סוטה ע׳ ב׳.

385) נדה ז׳.

העולם בנין ישן רעוע. פרץ נופל מרובה על העומד. 386) ברוח מצוי' 387) ינועו אמות הספים. רוח קמעא 388) מקרקרת קירות הבית דא לדא נקשן. ואתה בן אדם על כרחך אתה עובר תחתיו מאז היית עד שובך אל האדמה 389). ואין לאל ידך להנצל מפחד מפולת ומזיקין 390) ירקדו שם. בהם יוקשים בני בליעל. ופושעים יכשלו בם. ואם כמה פעמים עברת ואין פגע רע. כי עצור עצר יי' בעד כל רוח למען נסותך ולא היה לך לב לדעת. כי מנסה יי' אלהיך אותך. מה תעשה בהוציא השם הרוח מאוצרותיו. גדולה וחזק מפרק הרים? כי יקום יי' בהר פרצים, ברוחו הקשה יהרוס בעברה מבצר משגב חומות וחיל יגיע לארץ כל בחן ועפר יקחהו אפל. איך תבטח אחרי נפלם בפרצות הנתוצות אשר אתה יושב בהנה. אנה פניך מועדות לנוס שמה ביום ההוא אתה כאשר אתה שם באחד מחלקי החורבה הנה הנך. וכי תאמר בלבבך כי אין טוב כ"א המלט אמלט בירכתי המערה לפנים ממערה 391) גם שם לא ינוח לך מפני רוח רעה. בנפול החומה תחתיה ונשקעה בתחתיות ארץ איפה מפלט לך אם מוסדות הרים ירגזו מפני פחד יי' מגערתו ינוסון. מה יועילך גלגול מחילות 392) אם השתות יהרסון? ואם יקחך לבבחור בטוב בית מושב בחגוי הסלע, מה יסכן לך כי תשים בסלע קנך? אם רוח נסע מאת יי' משבר סלעים, או כי מעון אתה יסדת בנקרת הצור אם הצורים נתצו ממנו מה הרוחת כי חקקת בסלע משכן לך בקצבי הרים מכון לשבתך פעלת ביום כל הר וגבעה ישפלו מה בצע אם בגבע בית מנוס כוננו ידיך? אם

אבני מלואים

386) פרוץ מרובה על העומד (עירובין ט"ז א')

387) מליאה מזיקין פעמים רבות בש"ס.

388) כל אדם שיש בו גסות הרוח אפי' רוח קימעה עוכרתו ו.ו' (סוטה ' א').

389) אבות פ"ד כ"ט.

390) ע' ברכות ג' א'.

391) ע' עירובין כ"ג א'.

392) ' כתובות קי"א א'.

הגבעות התקלקלו ואם לבך ישיאך לאמר : אשכנה באחרית ים , לא אירא בהמיר ארץ בנפול מגדלים. מה יושיעך זה בהרעיש השם את הים ואת היבשה. ועבר בים צרה ותוכחת ונאצה.

שמע נא נבער מדעת אתה וריעך היושבים מושב הבטחון הכוזב , אנשי מוקש המה אחרי אשר רוח רעה יום מהומה ישיאך באשר לא תדע אתה וקניניך כנות עליהם הרוח. אחרי זאת תיחל נפשך בשקר נסכך ליגע עצמך במה שסופו לכלות הרוח , ונמצאת מצטער על עולם שאינו שלך. ואיך תיגע לחשוב מחשבות לעשות בזהב ובכסף מעשים ונסים , ברגע קטן קרוב או רחוק יעזבוך או תעזבם זרים יבלעוהו ואיש אחר יקחם , יירש ממוניך איש נכרי , ואולי לא ראוי ולא מוחזק. ואיך שיהיה אתה והם הנפש והרכוש יחדיו כלם יכליון. אם בשנת היובל אחרי חשבונך. ודי בזה ארכא בחיים זמן ועידן כפי הטבע הנהוג , ואולי שנות מספר קרבו ויאתיון המה שארית חייך , ואולי לא חדש ולא שבת אך יום או יומים ואולי כמעט רגע יצא עליך קצף מלפני י״י. כי קץ כל בשר בא לפני י״י , מן האנשים ככל ההמון הרב מזער לא כביר. כי תראה היום חיל גדול מאוד מאד , מקץ שבעים שנה והנה כלם פגרים מתים. ואם בגבורות שמונים יהדיו יסופו יאבדו מתחות שמיא אלה , כי מצות המלך היא , יגוע כל בשר אין נקי , פן יאמרו מקבצים קבוצת כסף : ידינו רמה באספם מחמדי תבל וקניניה. י״י צוה במשפחת האנושית כשאר החי לשמיד מעוזניה.

ואחר שכן יסד המלך י״י , להיות כל הווה נפסד, ותנאי התנה עם מעשה בראשית , להיות כל מתחיל כלה וכל חדש בלה , (393 ואמרתי המדה שוה אין עול בחוקו , אם ישתו הכל בכוס אחד כעבד כאדוניו , כל אפיא שוים (394 אין משים פנים לפניו. למות המקרים נשבר לבי לפגעים

אבני מלואים

393) שבת פ״ק א׳.

394) הנה מקום אתי להעתיק את דברי ידיד נפשי הרב הגביר החכם השלם המבקר מוה׳ שלמה באבער נ״י אשר כתב במאמרו „עלה לדוגמא" (אוצר חכמה שנה שלישית צד 59) וז״ל „אפיא במלק דף ק״א ב׳. אמר קמיה רבין דעלמא אי עבית לי וכו׳ ואי לא אמינא כל אפיא שוין וכו׳ עכ״ל הערוך

רעִים בלתי משוערים , פלצות בעתתני , לחדושים קשים לא תקדם ידיעה לנפלה צרה החזיקתני , יש שילין בקר כפתו רעננה יאחזהו השבץ ואל ירא בעפעפי שחר . יש שיחשוב לשכון בטח בדד רענן בהיכליה בעד החלון נשקפה המות איזה דרך תוכל ליכנס במעונתו , ובאה ולנה בביתו ובחיקו תשכב . יש שישכים בבקר בחור כארזים והתהלך בחוץ לסבלתו , ואולי מדי עברו אבן מקיר תרוץ גלגלתו , או יפול בעד השבכה , או תשטפהו שבולת מים , או תאכלהו אש או במלחמה ירד ונספה , או חמת המלך תמותהו בלא עתו , או פגיעת השוטה תקצר ימיו , או חץ יעוף יומם או יריבון אנשים והכה איש את רעהו ויצא לריב להשבית מדין , ונכה ומת בשגגה שיוצא , או אולי פתאום לפתע יחוש בראשו או באחד מאבריו וקרהו אסון עד שיפוח היום , העל אלה לא ידאג הדואג ? זה העני בקומו שאנן ושלו ויחוג חגיו , בצהרים יגרשוהו אבדון ומות מבית תענוגיו בבקר ילדיו ירקדון ובנותיו ישוררו , לעת ערב והנה בלהה זעקת שבר יעוררו , בבקר עליו תרנה אשפת אשתו ונעריו עליו יגילו ; ולערב אוהביו ילילו ! — בבקר משוש בביתו והשמחה במעונו ; ולערב אוהביו יגלו שמים עונו ! בבקר משתה בביתו כמשתה המלך , כל שולחנות מלאו אוכלים ושותים ; לערב כסא דהרסנא 395) נזיד הדמע בשר תמותה זבחי מתים בבקר יציץ וישיש כגבור גאות לבש , מתנשא לאמר אני אמלך אהיה ה,בש ; ולערב ימולל ויבש . ומה חפצי בביתי לגור או להשתקע שם ? השם ישימני למפגע לי , אם נבראתי לנגע ולקלון כאלה היום רעות רבות וצרותן שנאתי אני את החיים , אם אסבול תמיד חלי ומכה יצרני יוצר האדם מדוע קדמוני ברכים אם להיות ימי מכאובים עשאני עושני טוב ממני הנפל ! אם השם חפץ דכאי בשש צרות שבעה ושבעה , למה לא מרחם אמות ? אם הנחלתי לי ירחי

אבני מלואים

וכתב ע"ז הגרי"ב בספרו הפלאה שבערכין · בגמ' שלפנינו ליתא * ורק בע"י איתא קלת כנוסחא זו עכ"ל . ונעלם ממנו במחכ"ת כי המאמר הזה כצורתו הוא בירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב , ונשמטה בערוך מלת „ירושלמי" עכ"ל .

395) שבת קי"ח ב' וע"ש ברש"י .

שוא ולילות עמל, למה לי חיים ?

ווי לן דמייתי לן 396) כמות נבל. והחי לא יתן אל לבו ונפשו לא עליו תאבל, מה יתרון לאדם ידיו רב לו כי ירגיז ארץ ממקומה ושלח בים צירים למען רבות העושר והכבוד, מעתיק הרים לבנות גזית מקום מנוחתו, למען ספות הרוה מרעיש לבנון לדור כריתות ארזים למפלט ולמקלט מרעם ורעש מבית למשמר ולמסתור מזרם וממטר, כאלו זה האיש מלפני יי׳ הוא בורח השכח תנות אל אשר חטאו לו, ברצות יי׳ לפקוד את עון יושבי הארץ, ובצעם בראש כלם בבא עת להשליך אבנים גדולות מן שמים אבני אלגביש על איש תפוגלה, מחיצה של ברזל אינה מפסקת 398) אין מנוס מלפניו ביום אפו, ולא תעכבנו חומת ברזל הרחבה, ובלעדי זאת כמות כל האדם ימותון אלה כדרך כל הארץ גם הם עדי אובד, הדל באלפי זהב ואשר הגדיל לעשות עמנו פה לחדש פני אדמה בפנים חדשות בנין מפואר היכל גדול מקדש מלך, מה יותר לבונה בשמים מעליותיו יבנה אתהן גזית חיל וחומה אבני שיש טהור 398) וגבולו אבני חפץ. או בית עכביש מבטחו גודא רעוע כסכה בכרם, אם דל ואם עשיר שניהם כאחד המה יאבדו ומעשה ידיהם יבלום. הבונים חרבות למו יאבד זכרם המה, תחת אבן ראיתי מסיע אבנים חוצב בהר שחצבו לו קבר, מעתיק צור ממקומו, יובא בצור ויטמן בעפר, בבא יומו לא נודע אין ולא נכר רשומו. בונה עולמות ומחריבן 399) נשמו בתיהם חורב בסף אשר יחשוף יערות להביא רפסודות לעשות אני שיט חלף הלך לו נתיב לא ידעו עיט, כל אתר לא אשתכחת ליה כעור מן אדרי קיט. 400) אשר יחטוב עצי ארזים לתת נתיב במים עזים, בים דרך על פני תהום

אבני מלואים.

396) וי לן דמיתנן (ברכות ל״א א׳).

397) אפי׳ מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים (פסחים פ״ה ב׳. סוטה ל״ח ב׳).

398) חגיגה י״ד ב׳.

399) ב״ר פ״ג.

400) יגעתי ולא מצאתי, ואולי אין אתר דאשתכח. רמ״א ג׳ בהן ג

רבה בעמקי שאול , הנה זה בא אשר ארמו עצם מפנינים זכו מגביש וראמות נעשו גל של עצמות 401) השוכנים על מטות שן לעפר ישכבו , הנותנים קנס בין כימה ובין עש , כבגד יאכלנו עש . האוכלים למעדנים יאכלם התולעת , שבעים בלחם ישבעו בחרפה , לבושי מכלול חרפות ילבשו, מתכסים בשלמה חדשה רמה תכסה עליהם. נאוו לחייו בתורים יעלו עליו עשבים בלחייו.402) שפתותיו שושנים רגבים ישקט פה מפיק מרגליות 303) ילחך עפר אשר תהלתו מלאה הארץ ישוב מלא תנור רקב והיה לאבק , אשר מקצות הארץ יובילון מנחתו למות יובל שי , הגויה הרכה והענוגה אשר נסתה לשבת בבתים ספונים מעשה הרש וחושב דור דורים לארץ תשב .

האף על זה לא תפקח עיניך עני ונכה רוח , התשכה יום יעבור עליך כוס מרורות , מבחר אוהביך יורידוך מערש כבודך , השכב אותך ארצה ושמוך בארון ובתיבה שוממה לאמה יכלנה מלמעלה , ידיך לא אסורות אין נודד בהם , ורגליך לא לנחשתים הוגשו התפשוט בין ביד בין ברגל אף כי ישיגוך ערום ועריה לבר תכריך בוץ צררא בר זוזא 404) ליקרא דחיי 405) והשליכוך באחד הפחתים תחת היותך עליהם כאחד הפחתים , לא תשא מעט עיניך כמעט רגע , ורוחך תשוב אל נדנה , הלא מזער אז ראיתי המון רבה סביביך נאספים להטמינך בהורי עפר וכפים , לקברות תובל סחוב והשלך בגיא צלמות בעמק הפגרים , והיה בשובם מקבר פגרך בניך ובנותיך יבעו מצפונים , כל הון יקר אשר עמלת בו וגדלתו וחולק שללך בקרבם , הדברים היקרים כל מחמדי עין וממטמוני מסתרים אשר בחשך יגלו , כלי יקר אשר

אבני מלואים

401) ברכות כ״ח ב׳ ועוד לזה פעמים נס״ס .
402) עקיבא יעלו עשבים בלחייך (סנהדרין) .
403) סוף קידושין .
404) אר״פ והאידנא כהוג עלמא אפילו בגרדא בר זוזא (כתובות ח׳ ב׳)
ופרש״י בגד קנבוס שאינו שוה אלא דינר .
405) סנהדרין מ״ו ב׳ .

אצלת מהם ורעה עינך להראותם למחמדי בטנך החוצה , יוציאו לעיני השמש במקום רואים , כל טמון לצפונים אשר הסתרת שם בימי המעשה בתשאי , יחדיו יבוזו ביניהם בקולי קולות . ואם יראו בשלל אי זו חמדת שכיה תגדל תגרא בין האחים בעודך יושב בעמק הבכא , זה יאמר כלה שלי וזה יאמר כלה שלי וכל הקודם זכה . יום מותך יזעקו מרה יאנקו , כאנוק חלל . ומחרתו יגילו בחלקם שלל . ואם לכבודך יזמינו שחורים מבחוץ הלא המה מבפנים בלבותם כצמר יהיה , הרבית בבכי כי אהרית ללכת בית מועד לכל חי הגדלת השמחה כי תורישמו בתים מלאים כל טוב . נתת שמחה בלבם מאז בחרת הסתופף בצלמות , ישישו כי ימצאו קבר נכון לך צורך לבלות שאול בבור תחתיות , והאבן גדולה ע״פ הבאר כי אמרו יורשיך בלבם פן ינחם האיש כי עזב לאחרים חילו ועלה מן הארץ ישוב לביתו ונלחם יוסיף שנית ידו לאסוף פזורי קנינו לקחת ממונו מידי כל הנוגעים בנחלה , והיינו לחרפה וקרא זה אל זה ואמר עתה הבה נתחכמה לו לבל יצא עוד ממקומו ולא יוסיף עוד קום , זאת עשו לקטו גל אבנים גדולות אבני מעמסה , ושימו עליו גל אבנים גדול , ושכן תחתיו בתוך העמק עד בלתי שמים לא יקיצו , ואנחנו על הארץ נאריך ימים על ממלכתו אחריו , ושנות חיים ושלום יתן השם ויחזור ויתן לנו עוד כל ימי הארץ .

ואם כן איפה במי אני בוטה ? אם בנים לא אמון בם מי לי למושעות בעת צרה ? אם בנים גדלתי ורוממתי הם פשעו בי , מי אתי במצור ובמצוק ? אם צאצאי לזר יחשבונו מה תוחלתי בעמלי בראותי ילדי עצם מעצמי בלבותם תמיד כל היום שמי מנואץ ? על פרי בטן למה ארחם ? את אשר טפחתי ורביתי יסובו עלי רביו . מה לי לעצבים וימי מכאובים להנחילם יש , להשאיר להם אחרי ברכה והמה בכליותם קלל יקללוני . איככה אוכל להסר את נפשי מטובה לתת לבנים למלא בטנם ואלי יחשבו רע , למה אציל מפי כל חלב זבחי וטבחי להשמן לב העם הזה בעגלי מדבק ולבם לא נכון עמי ? איך אדאג במה שיבא אחרי , יכבדו בני או יצערו , והן בעודנו חי עמדי ממרים היו . למה אצטער במה שיהיה בהם בלכתי אל בית עולמי ? אם יעלו שמים אז ירדו תהומות , והם שומרים לבקר יום מותי תקותם מפח נפשי ואבדן גופי , למען יירשו את אשר בעניי הכינותי לתועלתם וכבודם ואני בחלותם

לבושי שק, ומדוע תוגיון נפשי, בוגדים בגדו, ואם המה בשר מבשרי. זאת ועוד אחרת איך תדלוף נפשי מתוגה, ודמעי יערוף כמטר אם תקצר ידי מאסוף אלפים ורבבות כאסוף ביצים עזובות להורישם, אוי לעוללים מעלליהם רעים, הכל יהבלו, יבערו, ויכסלו לאבד קנין כספי אשר כנסתי לי, ואולי לא יעצרו ברוחם לבלתי השחית הכל. לכן אמרתי: אך שלום ואמת יהיה בימי יתר שנותי והבאים אחרי, ירדו בבור או יסגור עליהם המדבר בנאות דשא כר נרחב, או בית השלחין 406) מקום נהרים יאורים או תהו יליל ישימון הכל שוה אצלי. חלילה לי מעשות טובה למי שאינו יודעה לדרוש, טוב למבקש רעתי, לגמול חסד לשולמי רע, אני אוהבי אהב, לא אפריש בין היותם כחי וראשית אוני או נכרי מארץ רחוקה באו אלי, מכבדי אכבד ובוזי יקלו. אשר יעמוד לי למחסה ועזרה בצרות, אמליך מלך, כליל הוא בהדרי, מעשה ידיו אחוקק בקירות לבי, כל גמוליו הלא בספרתי כלם יכתבו, לבלתי ישכח מפי זרעי; ואת אשר חטא לי אמחנו מספרי. אסירנו מנגד עינו, דורש דמי תחת רודפי טוב, אותו אצמית, יש לו חרב בידי אשסענו כשסע הגדי, לו יש לאל ידי לאבד בוזי שמי על לא חמס בכפי, שנותי ברק חרבי להכחידם מגוי.

אתם רעי שאהבה נפשי! זאת עצתי ההוגנת לי ולכם, צרפתיה בכור הנסיון בארץ מכורתי העבודה במעבה האדמה יצקתיה, בחנתי ביום, פקדתי לילה, הדלו לכם מן האדמה, כלה בהכה איש את רעהו יצודו חרם, כל גבר אשר דרכו נסתרה יחבוש פניו בטמן להכין משחתו, ואל יודע לאיש, כל איש ימלא טרף חוריו במרמות ותוך, כל האדם כוזב סורו מני דרך חברתם, מצודים וחרמים בראשיתה ואמצעה רשת פרוש, ואחריתה מרה כלענה. כלה הגלת שלומים הטו מני ארח מרמתם כי כבדה מאד, עצרת בוגדים המה, בקרבם לדמים יארובו, ומחוץ תשכל חרבם. בחן שפתים לשונם יחליקון, ולהלך בגוה החלש יאמר גבור אני, ולעבוד את יי׳ הגבור בגבורתו, יאמר

אבני מלואים

406) בית השלחין (מסכת ב״ק מו״ק)

הכשיל כחי ואם יקרבו אתכם להנאתכם, אם תעשרו יקנאו לכם קנאה גדולה; אם תרוששו יעלוזו לאידכם ישחקו! גורו לכם מפני חרב היונה המעופפת על פנינו, רבים חללים הפילה בכנפות הארץ הלזו הנשמה אשר ארורה יי׳, נשמו פנותיה מרוב חלל וכובד פשעי פגרי האנשים הפשעים, זה בזה. אל תשענו בבנים בנינם סתירה, גם לא באחים הם אוחים וחוחים, אל תאמינו ברע רעה הוא מבקש, בלבו יעשה און. אל תבטחו באלוף יאלף עונותיו, אל תסמכו בקרובים קרבות יחפצון, הנסמך בהם כסומך ידו אל הקיר ונשכו הנחש, אף כי יקראו קרובים רחוקים הם בכליותיהם. זאת עשו וחי, איש לגופו יעזור, ולעצמו יאמר חזק ונתחזק בעד עצמינו, ושוא תשועת זולתו. אין אצלי דרך נכון להנצל כצבי מיד מוקשי הזמן, להמלט כצפור מפח מרמותיו וכוס התרעלה בידו רבים שתו: אין טוב כי אם לברוח ממעוניהם כברוח ממעון תנים, לנוס מהם כנוס מאריה ביער, אף כי טוב לחסות בהם מבטוח האדם כי הם לארך ההטבה ילכדון בחבלי אדם, ברבוי החסדים, בעבותות אהבתו ימשכו יבאו בברית לא יופר, לא ירעו ולא ישחיתו. ראיתי אני כפירים שואגים לטרף נער קטין נוהג בם, נמר ודוב שכול עוללים ישחקו בם כצפור, ועל ברכיהם ישעשעו, איש מכאובות דר עם נחש בכפיפה 407) כי יקריב לו חמאה וחלב בספל אדירים, נבזה וחדל אישים, הוא ונמר אוכלים באבוס אחד, הארי ואת הדוב ילחכו בשרו בלב נמס כלחוך השור על גבם ירכב ועל במותימו ידרוך; אבל בני אדם ארורים הם, אין תחבולה להשען בם, כל אשר תטיב להם ירעו, כל עוד תוסיף להם כבוד יוסיפו צרה כל שתחשוב להעזר מהם תושד בעת תדמה יעמדו נא ויושיעוך יבגדו בך.

אנא עליזי גאותי סורו נא מעל אהלי האנשים הרחק מאד הנזרו מעקב בשתם פנו וסעו לכם המדבר דרך לא עבר בה איש, בחרו לכם לשכון חררים בשובה ונחת מקול ענות ישמע תמיד בקרב העמים תשכנו בארץ תלאובות מרגש פועלי און, ולעת האוכל תיטב להם ארוחת ירק ושלוה בה באשר אל עיר תאספו לזבחי ריב באהלים תשבו בארץ ציה אהל בל יצען בישימון. דרך האמת והשלום לא ימוש מתוך האהל,

אבני מלואים

407) כתובות פ״ו ב׳.

טוב להם מלא כף אחת בארץ מאפליה לא יגור בה בן אדם ממלא חפנים עמל בתוך המון עמים רבים. אל תחנו את פני העיר שם הרגיעה לילית שכנו על פני השדה אשר ברכו י״י, ובעוד אתכם השלום מעביד נוגש עבדו את מלך ישראל וחיו, ושבתם וראיתם וששׂ לבכם לאחר זמן במה שאולי בראשית יצר לכם. זאת עצתי היעוצה והסכמתי בלבבי זה כמה כבר שקט לעצמי, אנכי אחזתיה ולא ארפנה עד שאבינה לתשלום במאמר קדישין בידם מחקרי ארץ, אצרפנה למעשה ביום הניח י״י לי מעצבון ומרוגז, זאת הצלתי מיושבי תבל אריות שואגים, זאת תשועתי מחרב מפיהם, זאת מנוחתי עדי עד׃

על מי בטחת אדם בליעל איש און, כי הראך יוצר עין רבות ולא תראה, נוטע אוזן אזנים כרה לך לשמוע וללמד ליראה אותו ולא תשמע, היי הבליך בחשכה תתהלך, ולא תחוש בהיותך מגשש כעורים קיר פן תגוף באבן רגליך כל ימיך על אדמתך באפל תתהלך כאין עינים כאשר ימשש העור באפלה, ולא יראת מצור מכשול וחתחתים בדרך פן בהמה יתנגפו רגליך, באזנים קשובות בראך בורא את הכל, ותאטם אזניך משמוע מורים יורך מעשה י״י תמיד לא יהשוב באין אמר ודברים בעשות י״י האותות לעיני העם שיראו מלפניו, בהראות כבוד מלכותו לברואים השפלים, ואת יקר תפארת גדולתו לשוכני אדמת עפר, לתת לפתאים ערמה אשר לא ידעו דרך י״י יתבוננו בה בינה. מאת י״י היתה זאת להשמיענו קולו ליסרינו, ואתה איש הבליעל לא שמת לבך לדעת מה זה ועל מה זה, ותהי כמחריש, מה לך פה ומי לך פה למחזיק ולמעוז לך, זולתי אלילי כספך ומסכת זהבך, אלה אלהיך אשר התהלכו לפניך ותלך לפניהם, כי בהמה שמן חלקך והמה יתנו מאכלך בריאה אוי לך עור ועינים יש, וזה לך האות כי אראך טועה לקחת רע בטוב והנקלה בנכבד, עד אשר תחשוב הגמלים גמלים, ורמש האדמה סוסים מזוינים והזבוב ושרץ העוף הנשר והפרס והעזניה, תחשוב האדם כעץ השדה וצל ההרים אתה רואה כאנשים. הלא כה דבריך כי תבחר בקנינים הפחותים עד גדלו אצלך, יקרו בעיניך, עליהם שבת מאהרי י״י ותעש לך אלהי כסף ואלהי זהב וי״י אלהים אמת השלכת אחרי גוך. ואם יפתוך מהתלות כי תראה הממלאים בתיהם כסף, יעשו להם כנפים פרודות מלמעלה ינביהו עוף כאשר ידאה הנשר, ונטילי כסף תרפנה

כנפיהם, כי אין נודד כנף, לא תבהל באלה, הנה יום בא והיה כעם ככהן, כמלך כהלך, ערום יצא מבטן האדמה ועדום שב עשיר ורש לימים הבאים, חלום אחד הוא, והענין אצלי כתינקות של בית רבן לעתות הפנאי בקיץ בתוך צהרים משחקים ברחובות עיר, כונתם לשום עליהם מלך מקרבם, והיה הנער אשר יבחרו בו יהיה להם למלך, יקבלו כולם את עול מלכותו באימה ובמוראים גדולים, וגם הנער ההוא תועה בעצמו יתברך בלבו שעולה לגדולה, שער בנפשו שהצליח למלוכה, ורם לבבו ושכח אם כבוד מתמיד או שחוק עשה לו אלהים. עוד מעט בעבור המנחה בקום המלמד ממשכב הצהרים, תחת גערתו בם מאותה אשר המה עושים, בחרונו יבהלם לבא לפניו אל הלמוד. יפרדו איש מעל אחיו מהמעמד ההוא שוים במדרגה כבראשונה, כן מנהיג המות להשוות בני חלוף המצליחים, אשר החזיקו בעושר שחקו בו כצפור תנה עיני לבך לי זכור תזכור מה חלקך מכל הדמיון הרע הזה ביום שתכלה הרוח וגש"ם אין לעשות מעשהו, כי מה בכפך הידבק מאום ואם מחוט ועד שרוך נעל תקח מכל אשר לך, ביום ההוא תתנחם על מה שעבר, יום אין עצה אין תבונה לתקן את אשר עוית אותו וקלקלתו, יחידתך שחת, נפשך הרגת בלא חרב ובלא חנית, לא ישאר לפניך אז בלתי אם גויתך ואדמתך.

אשאלך והודיעני הביען כי תצבור כסף כעפר ועפרות זהב לך כל אבן יקרה מסוכתך אין אלהים כל מזמותיך? התבטח על משענת הקנה הרצוץ הזה, כי תשים זהב מחסך ובכסף נסתרת? היוקח מקנה וסוף משען ומשענה לזקוף כפופים לסמוך גויה נדכאת מרוב ימים? או מעץ רקבון מטה עוז להולה ולנשברת? בתפשם בו בכף תרוץ, בהשענם עליו שבבים יהיה; כן הממון וקנין העושר לכל הבוטחים בו, ראיתי בחיי רבים אשר אתנו עודם חיים, בוטחים בהילם, מהמונם ארץ רעשה, ומשאונם עמודיה יתפלצון, מגאונם עמודי שמים ירופפו, גזרו גזרות לבנות ולנטוע בארץ מדבר, לעקור נטוע, להפוך ים ליבשה, וארץ ציה למוצאי מים, וממחרת הובד שמם, ושפל רומם, והיה ענינם כמראה חולמים. נוגי ממועד בתנומות עלי משכב, ששון ושמחה ישיגו, והקיצו בנפש ריקה והנה חלום. ישובו לא על כשהיו, בטרם תפול עליהם תרדמה כל מחשבותם בחלום חזיון לילה אשר אין לו שחר

כל אשר גזרו אמר בלילה דברים הדברים , בטרם יבא החרסה בעוד השמש לבא והנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים האלה , בטלו הגזרות ההן אחת מאלף לא תקום ולא תהיה , אין מספר לגדודי הסבות בהם תשתנה הצלחת האדם כהרף עין , כמה דובים יש למקום 408)
לאבד מהרה שלומם וטובתם , כדרור לעוף יתעופף כבודם גז חיש כצפור לנוד ידוד מהם , ראה גם ראה איך אבד העושר ההוא בענין רע , בלילה היה גדול כים ובבקר כטל משכים הולך , ואולי בדרך לא ישוב . ואם כאלה רבות ראית כה וכה נפלאתי איך לא סרת מלכת אחר רעיוניך בהלונך ועודך מחזיק בם .

זה הענין אשר נתגלגלו בו הדברים רעה חולה וגדולה היא מעשות הנה , כמוה לא ראיתי בבגדות הזמן לרוע , שיפקד הקנין ממחזיקו באמצע חייו ללא דבר בהמנע טוב מבעליו בטרם ימות בלא עתו בלא סבה גלויה , כי יאסוף אדם הון עתק ובחצי ימיו יעזבנו , ולא ימצא בו עון אשר חטא בו פשע גבר להפסיד ממונו , האמללים האלה עצמו מספר בכל הפאות , תמלא הארץ אותם , שבט אלוה עליהם להוריד עז מבטחם בקרב שרוותם , יש בימי עלומיו יאכל וישתה כאחד שרי המדינות ' לזקוניו לא תמצא ידו די פת חרבה לשבר רעבונו . יש בנעוריו ארגונא ילבש , רביד הזהב על צוארו , בשיבתו ילבש קללה ועל צוארו נרדף . יש שישכב בימי נעוריו על מטות זהב וכסף , מרבדים ערשו ותחתיו יוצע רמה כביר העזים מראשותיו וכר נרחב צבעים רקמה תחת לראשו ; אחרי זקנתו תכלה פרוטה מן הכים מוכר את כליו על פת לחם לכלכל את שיבתו מדלית אסר 409) ובלילה ישכב על גבי קרקע ומרפסת מאפס כר או כסת , לא ישכב בפאת מטה ולא בדמשק ערש . אבל האבן מראשותיו ותחתיו חדודי חרש , ואין אתנו יודע למה זה בלתי הרצון האלהי . על אלה המו מעי , כי אראה אנשים הולכים לתמם והזמן קרא עליהם מועד למעוד רגליהם בלי פשע , כי אראה ילידי

אבני מלואים

408) תענית י"א ב' .
409) שם י"ע ב' .

יום טמנו פח אנשים ישרי לב ילכודו . וגוחם יסתר מעיני .
ומזה רע ומר בראותי בני בלי שם קופאים על שמריהם , יושבים על סיר הבשר , ושכבי אדינרי 410) האומרים ששכלם וזריזותם הנחילום כסא כבוד מרום על שכיניהם , בשני אלו יחלוק הזמן מכבודו לבשר בשתים יתחתן בו וההפך בהפך , עצלה תפיל עניות , ועצלתים מחסור , כל דבר ראיתי מאלה אומר ואגזור אם העשירים הראשונים עתקו גם גברו חיל כי יעירו ויעוררו דרכי התועלת יום וליל , ובזה נצחו רוע הגזרה ויתנוה למחראות , אף אני אעשה זאת , ויותר מהמה הנה מקום אתי ויכלת עצום לצאת בעקבותיהם , ואם בזרוע נטויה אמץ כחם מאד עשו להם מכספם כתבונם שם ושאר , אעשה כן גם אני לכה אמיץ הנה פי שנים ברוח אלי , כמוני כהם , ככחם כחי , רצוא ושוב , ואולי אוסף אומץ לסבול עמל וטורח לשוט בארץ אי זה הדרך ישכון ריוח והצלה עד אעלה על במתי עושר מרום קיצו , ובסוף דבריו לשקר ישבע חי פרעה אם לא כאשר דמיתי כן היתה , בחכמתי כי נבונותי הצל הצלתי , בחריצותי כי רבה איך עשרתי מצאתי און לי , אליכם אישים נשתה גבורתם היו לנשים אחוה דעי למרחוק ולקרוב אענה חלקי זאת המחשבה הוציאוה רבים מן העיקר להפא על י״י דברים אשר לא כן , לאמר לחם עצלות לחם עוני ולחם זריזות לשד השמן , ולא י״י פעל כל זאת , אין העושר והכבוד מלפניו , למתרשלים לשחר לטרף לא נתנה ארוחת תמיד , לשפלי ידים והנואש אין הברכה באסמיו , זאת הטענה אחזו שכחי י״י ליחם לעצמם , בינה יתירה ברבו יתקרא הוספת למו מרו ועצבו את רוח קדשו בסברא משובשת להגדיל ערכם , והאמת עד לעצמו על פניהם יכזיבם . כמה זריזים ראינו ידיהם רקנות יום ולילה לא ישבותו , וכמה ראינו עצל ידיו תביאנה את אבני השוהם . כמה ראינו יד חרוצים כהה , וכמה מתרישלים להם נעשו ארובות בשמים . כמה נואשים מלאו אמתחותיהם אוכל , וכמה יודעי ציד אין הפת בסלם 411) י״י מוריש ומעשיר או עת ופגע יקרה את כלם , ואם

אבני מלואים

410) עכברין בכיצי הדינרין (סנהדרין כ״ט ב׳) .
411) ע׳ יומא י״ח ב׳ .

אענה נכון הדבר יציבא מלתא , שניהם כאחד טובים , יד חרוצים תעשיר בחמלת י״י עליהם , ההצלחה והזריזות זוג נאה ומתקבל מין במינו ענבי הגפן 412) באשכלות הכפר זה יתקן שגגת חברו , וזה ימלא חסרון רעהו , אשרי אדם עוז לו בם אשרי האיש שדי בצריו , והוא בן חכם , אשרי אל יעקב בעודו ובשכלו יהולל עד דבר אמת .

ויותר רע מכל מה שזכרנו בעושר כי יד נתיו קנין יש לו בפנים מהמעלה גדולה ליראי י״י ולחושבי שמו , הרודים מגויית האריה דבש דיים , לעת מצא המדקדקים לנגוע בקצהו לאחוז בזנבו להשתמש ממנו בהכרחי לבד , איש לפי אכלו שארו וכסותו וצרכי עבודת אלהיו , והיותר יחרים , ומזה הצד קראוהו המושלים סלם המעלות , והיום הזה יד רשעים תנידהו כרצונה , ומכל החסידים ואנשי האמת לא תגע בו יד . בימים האלה את הזהב ואת הכסף לבני בליעל למורשה והישרים בלבותם לצרכיהם אין ידם משגת הגדולה והתפארת נתנו ביד רשע , והשוד והשבר לירא את דבר י״י . הזמן האכזר נתן הסכל במרומים רבים , ובשאט בנפש יגרע מצדיק עינו , צר ואויב הזמן הרע הזה חשקה נפשו ברוע מעללים , וכל יש לו נתן בידו להשביעו מכל אשר שאלו עיניו , על כן ירים ראש ולקדוש י״י יתן המהומה והמגערת לריב , על כן יורידו לארץ ראשם העניק צוארי הנבלים כסף כאשר יוכלון שאת ואנשי מופת ישלח ריקם חנם אין כסף . היעמוד הלב בהראות השחתת הסדר האלהי בארץ , בהשתנות מטבע גזרת עירין הפיכת ארעא והפיכת מלתא 413) גזירת י״י הלא היא כתובה להיטיב לטובים והמעבטים אורחותם רעה תבא אליהם . ועתה ישליו אוהלים לשודדים ולתמימי דרך אין שלום בנויהם , בטוחות למרגיזי אל , בתיהם שלום מפחד ולנוצרי בריתו פחד ופחת ופח דרך רשעים צלחה ודרך הצדיקים המכשלה תחת ידיהם , בית גאים , בית נכון , נוה שאנן , והאיש ענו מאד

אבני מלואים

412) רומז למאמרם (פסחים מ״ט ב׳) משל לענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל .

413) אר״י הפוכה קדוש והפוכה מלח (שבת ק״ח ב׳)

•רדפוהו שואו ומשואה ואת גוהו השמו , שפלי אנשים את מלכים לכסא ואדירי כל חפץ בשפל ישבו . עבדים על סוסים ירכבו , נבזים ושפלים בצבים ובפרדים ; ושרי המעלות ברגליהם ירמסו ארץ ואיש משענתו בידו לבד , מרוב דלות . בלילה השבע לעשיר הנבל איננו מניח לו לישון ; ואנשי השם יקוננו על משכבותם ושינה לא יראו , לכלות כד הקמח וצפחת השמן . הרשע מרבה דאגת כי הרבה נכסים 414) ורודף הצדק רבו אנחותיו כי הוא רש אין כל . עשיר רב מעשקות לשוד ולכפן ישחק לא יחוש כי יקר השער , ולא ידאג על דבר הבצורת; ויושב תהלות ישב בדד וידום מפני עניו , לבו דוי דמעותיו על לחייו מאין לחם ואין שלמה , תמותהו מגנת לב ושבר רוח . כל רוחו יוציא מרבה נכסים עם עון ופשע וחטאה , אוהביו רבים יחתו מריביו ; וצדקות אהב מעדו קרסוליו , אחיו שנאוהו ולא יכלו דברו לשלום . רעה מזאת העשירים החטאים האלה בנפשותם כפי אשר יגבה עשרם תשפל חנינתם, כפי שירבה תקפם ימעטו רחמיהם . כאשר יעלה עד לשמים יכלתם , נדבתם יורדת למטה לארץ ; ואוהבי צדקה וכבוד אשר גדבה רוחם אותם, כל אשר ימוטו לבם נכון בי"י מני הדרך הנדבה לא תטה אשורם , כי אזלת יד . העשיר לא ירבה עשות מוסר ואהבת חסד ברבות הטובה בכל אשר יש לו , וצדיק מט במעט אשר אתו ידבנו לבו והוא על נדיבות יקום . כן מנהג הזמן לא סר ולא יסור כאשר אבותינו ספרו לנו ועינינו הרואות מהיותו מקרקר קיר ושוע משפיל יקרים עדי ארץ שופך בוז על נדיבים בחמה שפוכה מגביה שפלים עד מרום , לא ינוח עד יתן מאויי רשע . שלמים וכן רבים יעשו לו כנפים ידאה על כנפי רוח , ותום ויושר הוא מכלה , סרים מרע יאסור בזיקים מוסרות ומוטות , רגלי חסידים ישים בסד , ונכבדיהם בכבלי ברזל . על כן אומר מה נפלא משל הקדמוני „הזמן ישלח חפשי הזבוב , ויתן הנשר בכלוב" .

הרעה הזאת ואם אמנה אאנח עליה תמיד , הנה שכחתיה ביותר קשה ממנה , אם מעי רותחו לנכבדי עולם , קציר יד חתו ויבושו וחרה לי עד מות , כי עתה יהפוך להם לאכזר , נשתי את דבר הממון ודאגתי

אבני מלואים

414) מכות פ"ב מ"ח .

במה שהוא יותר יקר בעיני אלהים ואדם, והסירותי הכעס הזה מלבי מפני חדש הוצאתיו מקרבי, עליה מאנה להנחם נפשי נתקו מי, שי לבבי בהשתוות הטמא והזובח כצדיק כרשע לסבול מצוקי ארץ עם קדש בעם המתאוים תאוה רעה לישא חרפת אדמה מכותיה ואת תחלואיה, לא גבר שוע מנבל לשוט שוטף כי יעבור ולא תשלם במיני המדע לפני הכסיל ללהב אש אוכלה, אהה י״י איך יחיד יקרא קהל מקרב עמים יותר לסגלה, והלה והיה כאחד האדם לפגעי הימים כמטרה לחץ? נפלאתי איך שודד יבואנו עד בואו בכלח אלי קבר אשר אי אפשר בלעדיו? מדוע נתן השם כח בזמן לגעת אל עצמו ואל בשרו, ולמה השליטו האלהים לאכול ממנו? איך אשר יעלה בהר י״י יעלה הכורת עליו? היורד במעמקי הסודות מי יורידהו ארץ? השולח אמרתו צרופה מי שלחו אל המקרים, בעושי נפלאות מי עשה שפטים, ומי לא יתמה במו אלה? היודע דעת עליון לא ידע מה ילד יום ושמר רגלו מלכד, נבון לחש לא יבין אחרית הזעם? שומר הרוח לא ישמר מפח יקוש? רואה בעבים איך לא יראה מה די להוי? שומע אמרי אל לא ישמע מאחרי הפרגוד אי זה פורענות בא לעולם! ובמה יודע איפה יתרון תמים דעים על העדה הרעה? אין בינה ודעת אם לא תדע האותיות בטרם תבאנה, אם לשבט אם לחסד יבין וישמע לאחור תולדות הימים בטרם תצמחנה.

ואלו השתוו הנקלה והנכבד בדבר הזה החרשתי. אבל בראותי האדם הגדול לכבוד ולתפארת ימיו מכאובים והיה רק זועה ימי שני חייו כלם או רובם ימי עני, רדפוהו שואה ומשואה, בגופו ובממונו כתרוהו נגעים, הרדפוהו שכול ואלמון ואשתו משכלה ועקרה, בבקר קול פחדים באזניו, השמועות יבהלהו ובעת הצהרים תרועת מלחמה הזמן גדר בעדו ובעד כל אשר לו לבל נגע בו שלות השקט והחיים והטוב בל קרוב אליו; ולחוטי אין עיף ואין כושל אשה לא תשכל יולדת ששה בכרס אחד 415) בשרו לא עליו יכאב, משמועה רעה נכון לבו בטוח, מלאכי שלום אליו יבאו, יתנו אומר המבשרות, והיה דשן ושמן בשמועה טובה

41) שמות רנה.

מארץ מרחק , שלום אהלו משתה ויום טוב שתין הלולי ולא הלולים ליי׳.

על זה תשתוחח עלי נפשי כי מרו֗מריתי , אי שמים בארזים נפלה שלהבת והיה לבער , והאזוב הולך וגדל והיה עלהו רענן . ארי סבל על גבו משא לעיפה ועל שכמו מוטות עולו ; והשועל בשריונו. יתעל בפריץ חיות יכון מחי קבלו , לויתן בחכה העלה, התנינים הגדולים נאחזים במצודה רעה ; וגדי רקק שאננו לא שמעו קול נוגש הנשר הגדול רב הנוצה ילכדהו צייד הרמאי במשכו ברשתו ונתפש במצודתו ; והדכופת והעטלף אין דורש ואין חוקר אותם . איככה אוכל וראיתי ברעה הגדולה הזאת מאחרת, יודע במופלא ובמכוסה מושל ביראת אלהים לא יראה בטובה , זרשע וכסיל לא עדה עליו שתל נח״ת וזר״ח חלק אדם רשע שמ״ה ובזה על גורל הצדיקים , מי זה אשר ינחמני מעצבון לבי לדמי אדמה ותמם ארץ , מי חכם יודע להשיב אחור ימינה מהשחית וידה מבלע , מי האיש הירא יעתר אל אלוה וירפאה מזה הנגע וחלי רע מאן חכים למעבד הבי ? 416)

ואם כן נוהג שבעולם מקרה אחד לכל משכיל וכסיל , תם ורשע נוגעה בם יד יי׳ , למה לא אלך בעצת רשעים למען ייטב לי בעבורם ? אם שומרי משמרת הקדש פקודת כל אדם יפקד עליהם , מדוע ממושב לצים יפקד מושבי ? אם תום וישר לא יצרוני ; מדוע אטרוף נפשי להבין ולהתענות ? ולמה זה צום אבחרהו אם דורש טוב ורודף שלום אויב ירדפו ? למה לא בשרירות לבי אלך ויעבור עלי מה ! אם טוב וחסד ירדפוני עד השברים יפילני למשואות , מה לי אהבת חסד והצנע לכת אם אלהי ? אם המזכירים את יי׳ אל דמי להם מסבול צרות ולא פוגת מנשוא תלאות , מה בצע כי אתם דרכי , מה יושיעני זה , מה יועילני אם צדק לבשתי כשריון ואעט כמעיל קנאה כהוללים , אם הצדיק אובד בצדקו או ישרים נכחדו , במה אדע כי אגרש על זה לעדן בגן אלהים החיים והשלום , והיה שכרי אם צדקתי לא ענתה בי כיום מחר בעבור

אבני מלואים

416) מאן חכים למעביד כי הא מלתא (ע״ז ע״ו ב׳).

סופה, ולא תצילני מפח מוקשים כי יבא רגז. מה המופת כי במותי אראה פני אלהי להתענג מזיו כבודו! ומה אות כי אעלה בית ייי לרחוץ הלוכי בנהרי נחלי דבש וחמאה. אם הזמן יניף ידו על חכם וכסיל בעים רוחו, מה יתרוני כי אחכם מכל האדם. אם יש תקוה לכסיל ושכר לאויל תוחלת לפתי אהני ליה שטותיה (417 למה אפשע בעצמי לנדד שנתי מעיני לדעת אי זה מקום בינה? את אשר יתהוללו בבית ישתגעון ברחובות יורידו רירם על זקנם שלוים ושקטים לא טעמו נסיון. מה לי להעמיק בפלגות חקרי תושיה ומזמה להנחיל עון ואנחה? לבד מבוכות הללו עכרו שארי בזמן החולף, ולא עצרתי כח להנה היה לבי חלל בקרבי כאלו נקב בבית חללי, כמעט אבד נצחי ותוחלתי מייי היתה לעולם תומת ישרים תנחם, זה הבלבול בלה בשרי בימי עדני עליהם ישבתי משומם. בתחלת העיון עמדתי מרעיד לפשר מלתא משתאה לה מחריש לדעת. יגעתי ולא מצאתי (418 טוב משתיקה (419 על כן נאלמתי דומיה ימים רבים זה הדבר אשר עליו שוממתי מפני זעמו לחמס הימים, ותפעם רוחי לנבלותם כי רבה היא, נפלתי בבור עמוק והיה במחשך עיוני, פעם אאחוז בזה ופעם מזה לא אנח ידי. אתעה בדרך המחקר כהתעות שכור מחוץ לפנים, אשוב אתפלא מלפנים ולחיצון כאיש נדהם אלכה ואשובה.

אחרי נפלתי קמתי, שבח ותהלה למקימי מעפר! אחרי שובי נחמתי יהי שם ייי מבורך! אחרי אמשש בצהרים ראו נא כי אורו עיני חקרתי בדברים, בינותי בספרים, מצאתי בהם תנחומות אל טענות ברורות, מלמדי השכלתי המה ינחמוני. תשובת לאנשי צדק הניחו לעיף עיפה נפשי מהספק הזה, במחשכים הושיבני זמן מרובה ואין פותר אותו אלי, עד השגתי את אשר רדפתי אחריו, עד שמצאתי את שאהבה נפשי וזה פתרונו: גלוי וידוע מדברי חסידי עליון רז״ל הכותבים אמנה

אבני מלואים

417) אסכי ליה סטותא (כתובות י״ז א׳).

418) יגעתי ולא מצאתי (מגילה ו׳ ב׳).

419) אבות פ״א מי״ז.

תורה שבעל פה שאדון הנביאים נסתפק בדבר זה שאול שאל האיש המקודש את פי יי צדיק ורע לו. 420)

ותשובת החכמים הראשונים והאחרונים חלוקות בזה. ובמקומות חלוקות לא ראי זה כראי זה והשוה לכלם המוסכם בינותם התחלק גמול שבים ושובבים בשני עולמות שברא אלהינו: חק נתן בעולמינו זה לגמול רשעים במעט הזכות אשר בידם בחייהון משלם להון מעט צרי, מעט דבש למתק מרירות זמנם, כי אין השם מקפח שכר שום בריה 421), מ׳נע מרשע דרכי התשובה במכמני הזהב ורב פנינים, פן יראה בעיניו ובלבבו יבין ושב, אם בחייתם כלה שלום אמר יי לרשעים באחריתם המה למלחמה. אם מתוקה שנת העובד את פי יי בראשיתה; הלא ידעתי מרה תהיה באחרונה, אם שנותם בנעימים בחייהם, במותם מותרם מן הבהמה אין. אם רשעים יאריכו ברעתם, אחריתם עדי אובד לבד אשר אכלו עודם בשר ולא רוח היא נחלתם, ולא ינחלו עוד בחיי בשרים. הם יקחו חלקם ולא תוסיף עינם לראות טוב, אם המה ימותו תולעתם לא תמות, ואם יכבה שמשם אשם לא תכבה, אש לא נופח אש היא עד אבדון תאכל. והעולם השני לא ידע אדם ערכו ותפארת רום עניניו לא עלה על לב איש, ואין קצה לאוצרותיו, אוצר כל כלי חמדה, לא ישערהו, לב רחב לא יגבילהו, מציב גבולות עין לא ראתה הטוב צפן יי ליריאיו ולחוסיו גמול כמעשה ידיהם, והאלהים נסה אותם בעולם הראשון לראות היעמדו דברי התורה שמורים בלבבם להרבות להם מוהר ומתן בעולם המנוחות, נתן ימי שנותם המה בדאגה ובשממון ויהיו חיי צרה חייהם, כדי שלא יסורו מאחריו אל מול אחר לשפעת מי מנוחות בהם טובעו אוהבי לנום וירא אלהים כי טוב, יאי להו עניותא 422) לבל יצא עתק מפיהם מרוב כל. וימן להם המלך את פת בגם דחוקה, ומימיהם במשורה שלא יהיה צדיק נעזב, ואם עידיהם

אבני מלואים

420) עי׳ ברכות ז׳ א׳.

421) אין הקב״ה מקפח שכר בריה (ב״ק ל״ח ב׳).

422) יאי עניותא לישראל כוורדא סומקא לסוסיא חיורא (חגיגה ט׳ ב׳).

עבר עת נקשה ורעב, למועד שמור להם לא יחסרו כל טוב. כללו של דבר מכאן אצלי ראיות נכונות ונאמנות, למה שאמרו ז"ל אין אדם זוכה לשתי שלחנות. 422)

עוד תמיהה אחרת נותרה בלבבי וגדולה הוא אלי, מבורר הוא מאד אין ספק בו בכל הגוים ואין מחלוקת בו בכל האומות. מציאות שני העולמות, הכל מודים באמונה זו צדיק ורשע שוים בה. אם כן למה זה תועי רוח שמו פניהם כחלמים מאנו לשוב מדרכם הרעה מי שיודע העת העתיד לבא איד לעול ומהלומות נצפנו לעריץ, עת רעה היא ימיה ימשכו לסוף יומיא איך יפותו בנוצצות עין נחשת קלל וזוהר הכסף ולהט הזהב המתהפך מיד ליד, מבקר לערב, מאדון לאדון, בעגלה בזמן קריב. אוי למוכרים עולם בחיי שעה נחלה שפרה בעבור נעלים, ויתנו את הילד המסכן והכם בזונה, החליפו זמן שלותו נצח ולשלום אין קץ בזמן כעוף יתעופף כנשר חש, להתעלם מן העין, כמוץ גנבתו סופה ברוח יברח גם במעט ההוא לא יעמדו באחת הצלחות התועים בו מקניהם וקנינם הפחות ירומו מעט ואיננו, יגבהו בהבל ישפלו, יעלו בתהו ויאבדו, ואם לאיש מהאנשים הזמן יתן דודיו רצון יעטרנו, אהל אפדנו יטע בין ימים לגבעת הלבונה, ולהגדיל ממשלתו אפריון עשה לו רפידתו זהב לתת לו לעיני בני עמו הוד והדר ונגד זקניו כבוד, עד כה ועד כה תהיה רוח אחרת אתו, יתחדש בו רצון לתת פניו באיש ההוא לרעה. לא שער בה האיש ההוא גם מתמול גם משלשם והוא יושב לבטח אתו, אם התחיל גומר 423), יחתנו ויסחנו מאהל לא ישקט עד אם כלה הזמן הזה, נבל הוא ונבלה עמו, במרמה לוקח ברכות כמתלהלה היורה זיקים קשר קשר הן הוא משוש דרכו, לא יחשוך שבט הנוגש בו, לא יסור מהכות בראש או בזקן במטה אשר בידו בשבט עברתו הכה ופצוע לא ישא פני אוהב, ולא חנן פני מיודעי ממקדשי

אבני מלואים

422) לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות (ברכות ה' ב') ועי' תוס' שם ד"ה לא.

423) שם י"ד ב'.

בגדול יהל ובקטן כלה . וכנותי הזמן הוזים שוכבים לא יעירום מנענעו כי תרדמת י״י נפלה עליהם .

בדבר המכיר מומי הזמן ומרמותיו באוזן אנשים להשמיע זדונים לכל מאן דצריך , ותתנשא הוא במשכיל שעיניו בראשו כל עוד שישמע רוע מנהגו ויתר תועבותיו עליו אימים כל אשר יזכירו אותם אליו יפחד פן ילכד בשחיתותם . והנבון החושד עצמו תמיד לא ישרה נפשו בו כי ישמע שקוצי הזמן העצומים והרבים תחתיו ירגז פן ילפתו ארחות דרכו , יוסף שנא אותו יאנח לעינים משוד רשעים פורץ גדר ועולתה ידיהם תשלך אמת ארצה , ואולי ליראתו פן חטא גם הוא במסתרים תבכה נפשו הרבה בכה , והסכל לו חיה אלף שנים פעמים יקראו באזניו שבע ביום כל התועבות האל , לא ימיר חברבורותיו אותו שהיה הוא שיהיה הוא ברשעו מתחלתו ועוד סופו , לא יבער הקדש מן הבית עד זיבולא בתריתא 424) לא יתרפא נגע עד יתן בעפר פיהו לא יוסר בכל אלה מלכת אחרי הבלי עולמו , ואולי יוסף בו אהבה , אלה הם הלוקחים הכסף לבדו לעזרה ועל זהובים ישענו יבחרו לחסות בצלם מחסות בי״י כי יש לאל ידם למלאות כל אשר היה ברוח , מה נפלא קשי העם הזה אבירי לב הרחוקים מצדקה ומכל האמת בימי בחרותה , גם כי יזקינו לא יחתו באשר יראו בעיניהם לא יזועו , כי יראו דבר יום ביומו זה תמורת זה טוב ברע חג באבל לזעף י״י וזה לשונו ימית פתאום . תמה אני למי שלא הורוהו הימים דבר חכמת בינה , בהכפל צרות בו ובישכניו לפחות שיכיר בני איש עד מה כבודם , אוי לזקן וכסיל שישב בעולם עד כי ארכו הימים ולא יוסיף דעת להשיב שואלו דבר על העולם ומה שהו . אבוי לפתי אם יזקין בארץ וראה עצם אדם סובל מקרים קשים ורעים עם היותו בחשיבות ממעל ליתר העצמים אשר אתו בתבל , וגם בזאת לא תסור אולתו ממנו , ומי ראה בזמנו בהמשכו הגבורים אשר מעולם בהר מרום הכבוד שתולים , ויכלתם במלכי האדמה כרעו הם ונפלו וקשת גאותו לא יסוג אחור , גדולי הערך אנשי השם ינתנו

אבני מלואים

424) לבעי איניש דקמי אפילו עד זבולא בתרייתא שלמא (עם ק׳ א׳)

בקבר ויומתקו ולא ישוב חרב המיתו מן נדנה . ולכן כתוב על ידי רבותינו ז״ל לנצח היצר הרע אם יקצרו מנצחים אמרו אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור יום המיתה 425) כי באמת ואם רבו מלמנות הפגעים ההווים בעולם הכלה, היוצאים מלפני האלהים לקחת מוסר השכל מהם רבו המאורעים הבאים מאת יי׳ היורדים מלמעלה לתת חתית בארץ, די במו תוכחת כנגד עשרת אלפים מהיותר קשים שבהם אין בכל התלאות עזה כמות , אין בכל המהומות קשה כשאול , לא יערכוה זיקים וזועות ולא ישוו בה כל מיני רעות . ולזה כשעיינתי דברי החכמים עליה, לא מצאתי בהם מאמר יותר כולל ממאמר אחד מיוחס לאחד מחכמי ישראל היה בגלות מצרים צוהו מלמדו בהפרדו ממנו באחרית דבריו ליסדו מוסר קיים מה שזה נסחו, בני שום המות בין עיניך וזה סוף דברי לך .

עתה ראוי לנו שנזכור מאמר החכם באומרו המות קשה מכל מה שלפניו ורך מכל מה שלאחריו , יום המות כמה הוא קשה ואחריו אל המתים קשה ממנו או מיום תוכחה, יום ישב לכסא שופט צדיק כי יקראו לבא למנין הרוחות וכל הנשמות לפני מבקשי חשבונות רבים על דברת בני האדם והיה יי׳ לדיין כפעל גמולות כעל ישלם , ככל אשר ימצא כתוב בספר הזכרונות דברי הימים , הילודים למות 426) והמתים עתידים ליתן את הדין נשמת כל חי ורוח כל בשר ישפטו על פניה, כי יביאם האלהים במשפט על כל נעלם . הדין לא יקח שחד , לא ישא פני שרים , ודל לא יהדר . כי יחנן קולו שמה תאלמנה שפתי שקר וטענות ערכי הדיינן לא יצילו ולא יועילו להגיד לאדם ישרו , מקום המשפט שמה הצדק , פועל האדם הרע והטוב בפלס ומאזני משפט ליי׳ שקל ישקל באבן המלך , אשר יכון משקלו , כאשר זכותו והוותי במאזנים ישאו יחד זכות ומישור יכריעו , כף שניה מה יפה מאדם יהושתי. אשרי חלקו על אדמת הקדש יי׳ הוא נחלתו בארח החיים , בגינת ביתן המלך יהיה ולא יראה מות , ולא יעבור עליו עוד נוגש . ונפש כי תחטא עוגה מהול ימים יכבד , אזרוע מחוק בפלס תשבר , פעלתה אל חיקה תשוב,

אבני מלואים

425) עם סי פי

426) לנות חיי ר״ס.

עונה תשא, ישטפוה נחלי זפת ישרפוה מוקדי עולם והיא כאש תאכל מלאכי משחית יקלעוה בתוך כף הקלע. הנפש החוטאת השטן ינפץ חלקיה אל הסלע, ובני בליעל אמרו נואש בעוד בשר זרועם לא חשבו, בשלח יעבורו אבי דרי חושבנא 427) תמוט עת רגלם, לא האמינו אמונים עלי תולע כי יפגעו בם נושאי כלי השם לקחת נקמתו מהם, לא הבינו לאחריתם בעוד רוחם מרחפת על פני תבל, בשרם לא שערו המתענגים על רוב שלום כי יש אלהים שופטים בארץ לשלם לאיש כמעשהו האנשים האל פניהם כחלמיש הבוטחים בחמדת ימים קלו מני ארג באים לימים אין קץ לאנשי תענוגיה, יי' בם השוכחים יום דינא רבא חטאם נמיר. אחודה לחם חידות לכלבים עזי נפש לבם שמו שמיר ליום הגדול והנורא בוז יבוזו לי הלא ממשל משלים אני.

העולם ים גדול ורחב ידים והאדם ספינה משוטטת בתוכו מתוקנת המלאכה לית נגר ובר נגר 428) בחרושת עץ יעשה כמעשיה. פועלי הטבע בכח, אלהי המה בוניה, כללו יפיה, רב החובל בה ומנהיגה רוח אדם בקרבו, ומלחיה כחות הנפש כל תופשי משוט, ומעשים שבידה המה דכולתה, זאת הספינה מלחיה מסעיה משפת הים, אשר היא נקדת הלידה אל המות, אשר היא נקדת השפה השנית, ארך הדרך מהלך שמנים שנה אשר הם החיים הטבעיים לגבורות, והעולם האחר המדינה אשר על שפת הים השנית, אשר אליה מגמת האניה עם אנשיה. ובמדינה הזאת שערים גדולים פתוחים לים, ומבפנים קצתם פתוח לרוח האורה ושמחה וששון, וקצתם אל מעוף צוקה צרה והשכה חשך וחלקלקות ומלך עליה מלך גדול וצבא עמו יי' צבאות שמו הוא וב"ד 429) הם המשגיחים בסחורה המובאה במדינה הטובה היא אם רעה בעיני אדוניה, זאת המדינה אליה כל בשר יבואו מסוף העולם ועד סופו, אך הדרך אליה רב השבשים והסכנות ככוכבי השמים לרוב, כי הים הולך וסוער

אבני מלואים

427) סנה' ל"ב ע"ב.
428) ולית נגר ובר נגר דיפרקוניה (ע"ז נ' ב')
429) ב"ר פ' כ"ח.

לא יחשה, ארבע רוחות מנשבות בכל יום מארבע רוחות השמים לרומם גליו רוח קדים עזה רוח ים חזק מאד, רוח צפון תחולל, גשם סערות תימן וכופה מבהלת מסרום מפני רוח רעה הבא אליה מכל צר, זה הים אדירים משבריו. על כן דרך אניה בלב ים כזה לא ישוערו מצוקיה ואת העותיה כל עת שם אניות יהלכון עליהם יעברו הנסיונות העצומים כל ספינה עברה בו כמעט נטרפה, וכל אניה חשבה להשבר. רוכבי פלגיו השטים אותו נפשם ברעה תתמוגג כל חכמתם תתבלע, ואתה האיש הנותן לב לדעת אמתת הדברים כי יפגשך מחר שוחק ליום אחרון ושאלך מיני הסכנות אשר בם אולי תאבד הספינה בים או ביבשה או תקרב אל האבוד? אמור נא שבלת ישטפוה, ישאפו צמים חילה, או רוח סערה רעה ונבכי ים ישברוה בנקוקי הסלעים, או שגגת השוכב בראש חבל ומלחיו בהנהגתה בל יחזקו כן תרנם, ולעת נכון בל פרשו נס, בכל אלו כחם וכהם יבטל מהלך הספינה או ישתבש באמצע הדרך. והנמשל באלה דרך כלל לתוצאות המות המקרית, אין תכלית לרבוייה מקצרים החיים הטבעים, אולם שהשטפה בזוטו של ים 430) הם מחמדי העולם שישקיעוה בהתגנות, ואולם השודדים שישללוה בדרך הם המונעים הבחיריים וההכרחיים אשר יפשיטו כתנת הפסים אשר עליה ותלאות הזמן הדופקים על פני אדם גוו מכים ולחייו מורטים. ואולם הרוח המפרק חבורה הוא אי זה פגע רע מחוץ ימית האדם, והוא כולל מינים רבים מאד, לקצתם יותר מוכן מקצתם אשר התעתדו לגלים נצים כי ירתיח השם כסיר מצולה, ואולם שגגת מלחיה וחובליה היא רוע הנהגת הכחות המנהיגים את הגוף אם משרש היצירה או בקנין מאחרי כן, וסכנות הספינה בהגיעה ליבשה אמנם הם לשגגת רב החובל בהיותו בהמי או שתוי יין לא יוליכנה יפה ולא יכוון בטוב דרכו ולא ידע ללכת את עיר מושב נוכח שער ההצלה, ויטעה ויגיע אל שערי מות, כל באיה לא ישובון, או שיחשוב שהביא סחורה יקרה מזמרת הארץ מחלבה ומשמנה, והביא עמו הבל הבלים שאין בם מועיל ואולי דברים גרועים ורעים, ואם הם בעיניו נחמדים מזהב ומפז רב, וכי יקח מן הבא בידו מנחה אל המלך נשיא הארץ כדי שיקובל אצלו ואצל הסגנים הקרובים אליו רואי פני המלך בסבר

430) לייכתי הערה 109.

פנים יפות, והיה הפך כונתו: ידבר אדני הארץ אתו קשות העלה חמת המלך מלאכי מות לתתו אל המהפכת ואל הצנוק, מקום אשר אסירי המלך אסירים, ולאנשים אשר אתו יתנו אכסניא פחותה, לעת האוכל פת קיבר 431) יבש נקודים חומץ לשנים, גם מקום ללון במטה של חבלים 432) צרה מאד עשרח במטה 433) מעתה צאו וראו אם נמחית חנחת האיש ההוא מעקרה ואם טעה מן ההפך אל ההפך אוי לאותה בושה, אוי לאותה כלימה 434) והנמשל לאלו ואם אינו צריך פירוש אמנם שגגת החובל בכוון הדרך ושערי אורה או יאושו או בחמתו או שכרותו, אמנם הם הנטיות מדרך העולם הבא בעולמנו, אם מחסרון הבחינה או מהתרשלות, או משקיעה בתאוות, אלה הם אשר לא הכינו להם בלכתם בדרך מה יאכלו במלון וגם צידה לא עשו להם, האלה נכח אבדון דרכם. ואולם הטעות בסחורה מפחות ליתר אמנם הוא: שיש בעולם יחשבו שעלה בידם קנין נכבד מדברים פחותים, כעושי ההרוזות והמליצות והשירים ולומדי הדקדוק והרפואות והאצטגנינות, ובאלה ידמו לנפשם להמלט בית המלך מכל היהודים העוסקים בתורה ובחכמה בידיעת הנסתרות, ואולם טעות ההפך אמנם הם שעלו בידו אמונות כוזבות ומשתנות במאמיני ההגשמה ותארים, וקצת בעלי הקבלה, וזולת אלו ישמרנו השם מהם. ואתה בן אדם אחרי כבר שמעת ממני זה המשל והתכלית אשר בעבורו הביאותיו לך, והוא לעוררך באמונת הגמול והעונש. אודיעך עוד חסד י״י עליך הנותן לך כח כי תלך בדרך נכוחות, ישליטך ביכלת רחב למשול בגאות הים, כי תקח בידך אמונה ישרה ומעשים הגוגים למטה ישע אחר תעשה בו את האותות, ואם ככה אתה עושה הישר בעיני השם, נטה ידך על הים ובקעהו לשבעה נחלים, ותדרוך בנעלים בכל אות נפשך, אז יכין השם לך רוח חן ותחנונים יאבד נ״ס נכח י״י

אבני מלואים

431) ברכות מ״ג ב׳ פסחים מ״ב א׳.

432) פסחים כ״ו א׳.

433) קידושין פ׳ ב׳.

434) אוי לה לאותה בושה ואוי לה לאות: כלימה (ב״ב ע״ה א׳).

אז תשמח כי ישתוק הים מזעפו ורוח י״י תניחנו רוח צח שפיים תנהל הספינה לאטה דובב שפתי קלעיה מתרחיש ניסא דבר טוב , הרשות בידך להקים סערה לדממה לכשתרצה בשוא גליו אתה תשבחם להפיק רצונך ישמחו כי ישתוקו לא תירא מפחד שוללים, י״י שומרךלא תפחד מאבן נגף , י״י מצילך לא יכך שרב ושמש י״י צלך על יד ימינך , הנה דרכך ישר לך כי שלח י״י מלאכו לפניך , וכי תקרב אל עיר י״י שמה תכנס דרך אולם השער הפונה לחיי עולם , צדיקים יבאו בו רבבות קדש אלפי שנאן מחנה אלהים זה יהוון מקדמין למשאל בשלמך כרובים פורשי כנפים יאמרו אליך לכה אתנה והטבנו לך , יביאך מלך שהשלום שלו חדריו וראך ושמח בלבו , מעשיך יקרבוך 435) להשתחות לו , מעשיך יזכוך לבקש בהיכלו וישבת שם עד עולם . ולכן אמר אחד מן החכמים כי היציאה מרחם לצדיק לידת הגוף , והמות לידת הנפש .

ויוסף המיסד שאת משלו ויאמר הנה כתבתי לך שלישים להישירך במועצות ודעת וכאסוף קציר קמה אל מקום אחד כן משלים מפוזרים בפאות ספרי החכמים אני אספתי להשכילך בינה , ואם מעט ואוסיפה לך כהם , אולי הנרדם יעור משנתו . הנבהל אשר ישן הוא ויקץ . האדם שדה נעבד כל ימי היותו עובד בו , ונפשו הוא העובד התורש לזרוע לעבוד עבודתו ומשך הזרע , והמעשים והלמוד הם כל זרע זרוע אשר יזרע , והמקרים מניפים חרמש בקמה . והמות קוצר , ומלאכי מות מאלמים אלמים ; והעולם האחר גורן נכון לברר בו אוכל מתוך הפסולת 436) וי״י אלהים אמת הוא הארים , אדמה והלך בלא כסף ובלא מחיר , יבא להשבון את אריסיו את העובדים לדעת מי היה הזריז לשדד אדמתו ושוה פניה להקים זרע אמת , וכי יכלא הגשם מן השמים ישקה ברגלו כגן הירק , למען זרועיה תוציא הארץ חטים נעשו יפות 437) ומי בעצלותו תחת חטה יצא חוח ובהתרשלותו תחת שעורה באשה

אבני מלואים

435) עדיות פ״ה מ״ז .
436) סנה׳ ע״ד ס׳
437) פסחים ג׳ ב׳

ומי שעשה שדהו בור לא יזרע ולא יצמיח . אוי לרשע רע זרע שוא יאכל פרי כחש , פרי מעלליו , וי״י ישלם לו יסגירהו אל למלאכי משחית ביום אפו וביד מחבלים ירטהו , תחת אשר לא עבד את האדמה אשר נתנה לו לעבדה ולשמרה אשרי זורע צדק ואמת על תלמי שדי, ברכה יקצור בגילה נושא אלמותיו אל הגרן ורנה בו . כתות מלאכי צבאות מלובשים בגדים בגורן תשתחוה לאלמותיו , עובד אדמתו ישבע לחם יאכל בשבת 438) מפרי הסיר חטאתו . מעמל נפשו ישבע שובע שמחות לאורך ימים .

ויוסף עוד המיסד שאת משלו ויאמר : הראית בן אדם דברי חכמים וחידותם על שוד מרעים ומהמיתם , ואיך מפח נפש תקותם , כי יתן השם דרכם בראש אהרי מותם , ואיך יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם ? דבר גדול דברו אליך החכמים להחזיר למוטב הלא תעשה , ואם לא יאמינו רעיוניך לשני האותות האלה עוד תוכחות אחרת נשארה בידי אוציאה נא אותה אליהם שימה כפיהם תקותי יאמינו לקול האות האחרון , ונשאת המשל הזה על עוזבי י״י ואמרת : העולם קרקע שוה , ובקצהו בור עמוק גוב אריותא אין מים בו זולתי נחשים צפעונים 439) אשר אין בהם לחש , רבים יהמו כדובים ככפיר ותנין והאדם הסכל הולך סביב לו עודנו מסתכל בתוכו שוחק ונופל , ובחמלת י״י עליו אולי ישוב ונחם , הקרה לפניו מדי נפלו שרש עשבים צומחים בכותלי הבור , ונאחז בסבך השרש לבל ירד מטה פן יבלע , ובין כך ובין כך נשא עיניו וראה חלון קטן ובו הלך דבש ושלח ידו להתפרנס ממנו , תמיד ידו האחת מחזקת בשרש ובשנית ירדה הדבש להשיבה אל פיו , ועודנו פעם אוכל ופעם חדל , והנה שתי חולדות האחת לבנה והאחרת שחורה , אוכלות תמיד שרש העשב , ואותו הפתי להתפתותו לדבש מצא לא ירגיש לזה אפילו חולדות אכלו אותו , והוא לא ידע עד יעקר העשב מעקר ויפל פתאום לארעית

אבני מלואים

438) מי סטרח בע״ש יאכל בשבת (ע״ז ג׳ א׳)
439) שבת כ״ב א׳

גובא ינותח לנתחיו בתוך לבאים ואכלוהו ויכלוהו ואין אומר השב חסר תבונות החרש ואאלפך חכמה. הנמשל בזה המשל המופלא העשוי לרמז אחרית נבלים לבד, ובהפך תדין ההפך לשומרי דרך י״י. אולם העולם קרקע שוה, כן הוא באמת בעיני החטאים, ברצפת בהט ושש אין בה תלוליות 440) וגומות, ובקצהו בקצה החיים סוף אל האדם קבר פתוח שוחה עמוקה בתחתיתה, מלאכי חבלה נערו בגורי אריות, יכספו לטרוף נפש רשע אותה רע, ובעוד זדים ארורים פניהם למטה ונופלים עד קרוב מקרקע הבור הזה, כי הם בחייהם קרויים מתים, 441) אלא שהם מסתבכים בסבך עץ החיים הגשמים והם מוצאים סביבם ממתקי הזמן כדבש למתוק, אוכלים בהשקט ובבטחה, ושוכחים מגורות האדמה אשר תחתיהם, והעולם לא נתן בלבם, יראו פן יפלו בתוך הבור אשר שם ערוב כבר, ישלטו הדובים המה בנתחיהם עודם נואשים מזאת הסכנה, והנה שתי החולדות הלבנה והשחורה והם היום והלילה מדקדקות חוטי חייהם אשר יתלו בהם, עד אשר ינתקו באחרונה ויפלו לגמרי, הה ליום שעה שחורה ורגע זעם את אשר אכלו צוף דבש פרי מעלליהם יאכלו פרי נבלה ללענה:

היתקע שופר בעיר ועל הר נשפה במגדל הלבנון המצפה יתקוע כתקוע כי ישמע סוס וחיל ועזוז וראה רכב והקשיב צבא מלחמה והעם לא יחרדו? הלא יחלצו חושים לעזרת מצר לבקש מעוז מאויב? השמע עם קול אלהים חיים מדבר מתוך פיות החכמים להוכיח לרשע מומו מיעד להבליג שוד על עז, ותחת מעשה מקשה חרב נוקמת ולא יפחד אליו ולגמולו באחרית הימים? בן אדם אחרי הודיע אלהים אותך על יד נביאיו, דברים מיסרים רבים ונכבדים, ועל ידי חכמי הדורות תוכחות מוסר, למען סור משאול מטה, האחרי זאת תמאן להתנחם על הרעה אשר אתה חפצת בה? עורה למה תישן עד בא אשר לו המשפט לפקוד על רשעים עונם, בבא ימי הפקודה חוטא ילכד בה

אבני מלואים

440) כתובות כ׳ ב׳.
441) ברכות י״ח ב׳

ענוש יענש כאשר ישית עליו השופט בשלום אוהב פשע. אך אם אתה לו שמעני. מה תדבר כי יקום עד חמסיך בך לכל עון ולכל חטאת מברך און, ואת שדוד מה תעשה ליום פקודה יום נקם ושלם הרועה בשושנים? מה תצדק ביום עמדך מנגד, בדרכיך יזכרוך, אם נחבאת לברוח לא תוכל להתעלם, ואתה תתיצב מנגד כאין פה להשיב; החרש תחריש כחרש לא ישמע וכאלם, איה איפה פיך ולשונך תקום אתך למשפט? אנה הלכו אנשי מלחמתך אוהביך אשר אמרת, יקומו ויעזרוך, אלה איפה הם? רבה צבאך וצאה, התרצה בראשי האנשים ההם ביום תדין עם שתקיף ממך? זכר נא בעלותך את פני י״י כי ידרשך אלוה ממעל, לבא לחשבון על מרד ועל מעל ערום מבגדי ישע יחף מפעמי צדק, חלוץ הנעל למה לא תירא פן ישקוך חמת תנינים סף רעל! אשרי הבא שמה נקי כפים, יהי אלהיו עמו ויעל. עשה זאת איפה והנצל מתגרת ימי השלום, שאלה אחת קטנה אנכי שואל מעמך להטיבך באחריתך: ראה שנים כוננך ויעשוך, י״י אביך, והאדמה אמך היא, י״י עשה לך את הנפש, בה תביט אל האלהים שם מבטחך לנוס לעזרה, והאדמה היתה לך לחמר והיא בונה חיץ בחמר ובזפת להבדיל בינך ובין אלהי השמים, ועתה שמע בקולי איעצך היה אתה בן חכם ישמח אב ותוגת אמו, נטה מעליה דרכך מעשיה כמעשה אשה ונה שלטת, מעלליה כמעללי אשה אהובת ריע ומנאפת תחליף תמיד איש באיש ואיש ברעהו תמיד בו בעלה, ואולם בעבור זאת כבד את אביך ותיפלה, כבד אמך ולא תחמול, אם תרצה לסור ממוקשי מות תטוש תורת אמך, ולמען אורך אמתת יחסך משני הצדדים שמע לי; תפנה למעלה וראית השמש והירח והככבים והיו למאורות, הבט נא השמים שמים לי״י ושור שחקים גבהו מושב אלהים אביך קנך, הבט לארץ והנה חשך וצלמות סבבו אותה בכנפיה נר ואור חשך בעריפה, הלא היא האהלה צרה אמך, אביך אב זקן ועתיק יומין לפני גבעות וטרם הרים, אלהא די שמיא וארקא · אמך לביא למדה לטרוף טרף אדם אכלא ומדקא, אביך יתן הטוב גם ברכות בגוים, אמך חתית נתנה בארץ החיים בעון בצעה אך אל שאול תוריד בפשע ארץ, סופך יורש גיהנם ונכרת לעולם זהו דברי החכמים למשפחות לבית אבותם כתוב,

ומשפחת אם אינה קרויה משפחה 442) על כן יעזב איש את אמו יועצתו להרשיע, ודבק באביו שבשמים, אך את הדבר הזה תעשה ויכלת עמד. שאל אביך ויגדך אי זה הדרך ישכן אור, שובה עד י״י אלהיך, ימינו פשוטה לקבל שבים ימין רוממה, ואשר יד ימינו המרבה והממעיט אם לבבו שלם בי״י אלהיו 443) אם און בידך הרחיקהו כרחוק מזרח ממערב אל תסיתך תבל כי רפאים שם, אל תבט אל מראה תחתיו חבהרת צרעת ממארת, אל ירמוך קולות שמחותיה, סופם יגון ואנחה ואנו ואבלו פתחיה. אל יפתך הזמן כי כלו אחרי הבצע, אל יסיתך הצל העובר הזה לנעימות בימינו, כי קללה בו. אל תתאו למטעמותיו כי מות בסיר. אל תטעה בנשיקות פיהו, נעתרות נשיקותיו ואחריתו כנחש ישוך, הרף ממנו אז ינוח לך. ואם עד כה התאוות הרעות השיאוך יכלו לך, תזרם כמו דוה כי רעה גמלוך. אל תשאל המון נשים פן יאכלו כחך, התרחק מהן תכלית הרחוק, כי מצודים וחרמים הנה לצודד נפשות. וכסף וזהב לא תרבה לך פן יסירו לבך מדרך האמת, ואם ביותר מהכרחי חשקה נפשך, לחונן דלים תקבצנו, מאד הוה שפל רוח 444) יכבדוך עם עז יהיה צדק אזור מתניך כי בו עז תתאזר, שכן ארץ ורעה אמונה, ויהי אלהים עמך. מעשק רש וגזל משפט אל תעלם אזנך, גם עיניך לא תעצום מדמעת העשוקים, ריב ריבם כפי כחך תשא ברכה מאת י״י 445). כי תשב לעתות הפנאי שב את הזקנים, ובעלי רוח ישרה תלך בדרך אתם, למען תלמד, ושמור לנפשך מאד לבלתי לכת אחרי הבחורים. תצרף בבור סיגים פחותות המדות הנפשיות, והסירה כל בדילי רוע הנהגתך המדינות. אחוז לך תורת משה עבד י״י יסודך למשיב נפש, החזק בתורה שבעל פה אל תרף נצרה כי היא חייך. אמונת היחיד הגמורה תשית לכסא לך. תלמוד

אבני מלואים

442) ב״ב ק״ס ג׳
443) מסכת מנחות ק״י ע׳.
444) אבות פ״ד ד׳
445) ככל כחך הלחם בעד האמת וי״י ילחם בעדך (בן סירא ד׳ כ״ח)

סתרי המציאות כפי כחך, שמתוכם תכיר מי שאמר והיה העולם 446) לך את החכמים ותחכם, שתה מים מבורם, כי לחכמים הגדולה והתפארת וליודעים חן וכבוד, למכירים התלמוד והמעשה, בקירות לבך תזמנם לפונדק אחד, גם שניהם כאחד טובים. מה טוב שבת שניהם גם יחד בנושא אחד, שניהם יכניסוך תחת כנפי השכינה בהצמדם עדי עד תחיה את נפשך. תשען תחת עץ החיים בצל שדי תתלונן. דע את אלהי אביך ועבדהו זכור נא אמרם ז״ל פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה הוי אומר בכל דרכיך דעהו, 447) אחי דברים הללו ודומיהם אל יליזו מעיניך, וראש כל הדברים וסופם יהיה זכרון האלהים נגד פניך ובאלה תאמר יי׳ מחסך ובשני העולמות יי׳ אלהיך ירצך.

אמר המיסד אף על פי שאיני צריך לכפול מה שרמזתי בתחלת דברי שכל הערותי לי ולכיוצא בי, אומר עוד שכל בן אדם הנזכר בדברי, אני הוא והדומים לי, ולברר עוד אחתום דברי בדבור אל הנוכח:

שלום עליך נפשי, תדעי לך כי יי׳ צבאות שלחני אליך קשה. גדלה צעקתך את פני יי׳ הבאה אליו בגלוליך, אשר עשית, צוה יי׳ סביביו צרים עליך כתבו שטנה חתמו למו מרורות ספר כריתות זכרך מקרב קדושים.

אף היא תשיב אמריה לי המר שדי לי מאד בדבר הזה, ועתה אחי הודיעני על מה תריבני, מה חטאתי בי״י לא אוסיף עוד עבור לו, מה יש בי עון ואשובה לי כי יראתי אם כן אלהי עלי יעיר כל חמתו מחה אנכי, אם כלה היא מעמו אמרתי נגזרתי.

ואומר אליה שמעי בת וראי מה רבו משובותיך, מה עצמו ראשיהם מספר, ואף כי ענפיהם לא יספרו מרוב להרוג ולאבד להטות

אבני מלואים

446) למוד הלכה למוד אגדה שמתוך כך אתה מכיר מי שאמר והיה העולם (ספרי פ׳ עקב).

447) איזהו פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה ? בכל דרכיך דעהו (ברכות ס״ג א׳) ועי׳ מ״ש בזה ידידי הרב הה״ג המחבר המפואר מוה׳ דוד אפפענהיים ני׳ אב״ד גראסס בעטסקערעק (אוצר חכמה שנה שלישית צד 24)·

משפט גבר, לזנות בבנות הארץ, לטבוח טבח והכן, לאסוף חיל בלא משפט, לדבר על יי׳ תועה, ואם עוללת כה ותעשי הרעות, תתפלאי אם אותם זכר יי׳ ויעלה על לבו?

אמרה נפשי העל אלה השמעת קול רעש גדול הרגזתני באימות מות מעם יי׳ את כל החרדה הזאת, ועתה אחי ראה איך יקרני עון בדבר הזה. האנכי הריתי מעשים גופים אם אנכי ילדתים? הכראות אנוש אראה? או יש לי אזן שומעת כאדם ילוד אשה? ומה לי פה לאכול ולדבר? ומה ידים כי אמיש? ואיך אלך היש לי רגלים כרגלי האנשים? מוך שבך תתן בי 448), לתתי לזועה, ומי יחוש חוץ ממך, בפיך ובלבבך, עיניך הביטו צר מעון אלהי קדם, ידיך עזבו אלהי השמים, רגליך לרע ירוצו לא תשכח רתיחת דמך עולה תמיד כאריה מסובכו, ומבשרך אל תתעלם, לו שוגג ומשגה, ואני עניה רוח נכאה מאין כלי גשמי מה פשעי כי תריב עמדי? הסר מעלי המון אשמיך, שפוך חמתך על אביריך, כלי משחתך פועלי רע, תשלח חרונך תשפכנו כמים ויצקת על כל הכלים האלה.

אני עניתי מאד: נפלאתי עליך אחותי, כי תרבי לך בורית תעלה אין בו נכתם עונך, לא יועילו בו דברי ריבות, ולמה כדברי אחת הנבלים תדברי, דברים אשר לא למען סבב את פני האשם להתגולל עלי, ואת תנקי? האזיני הומיה וסוררת, הלא את היא יהנותנת לי כח לבחור בין מתוק למר, ומכחך עין, הלא יביט ויראה בחן בין כעור ונאה, בדברך שמעה אזני ותבן, ברוחך תערב קטורה לאפי ריח שמנים אריח, גם את תמישני קור וחום, את תלמדי ידי למלחמה, את תשומי רגלי כאילות. מפיך אנו חיים. ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו, ולולי רוחך מתפשטת בתוכי לצחק בי תניעני, אז הייתי כאבן שאין לה הופכי, כצחיח סלע לא קם ולא זע כתבנית איש מחוקה על הקיר ולא רוח בו. ואיך אוכל לעבור פי יי׳ ומדוע יחשב לי עון? אך את בת המרי, ימין ושמאל תפרוצי פרץ על פני פרץ. גם את תשכרי תהי נעלמה ובאה עליך הוה לא תוכלי כפרה.

אבני מלואם

448) אם שנך אל תאמר לחברך (ב״מ כ״ט ב׳)

נפשי ירעה לי העזה פניה ותאמר לי: ראה דבריך אך שוא ודבר כזב, ואין בהם ממש · לא כן בדיך, הלא אנכי הנצבת עמך להגדיל ולהאדיר גו חסר לב, תשאני על אבריך אל אשר תחפוץ תטני, בנוחך אנוח, בלכתך אלכה גם אני, כל כחך להכחידני, כי תבא בטיט ותרמוס בחמר ואני כל מעייני הם להועילך. מאז הייתי כלואה בקרבך ויברך ה׳ אותך לרגלי להיות כאלהים לדעת טוב ורע, ומדוע אלי ריבות לשום את משא חטאתך עלי, זה חסדך את רעך? אין עניני אצלך רק כאשה עזובה ועצובת רוח כבודה בת מלך נתנה לאיש בנעני לאשה לנסות אם בזאת יעתק ממדרגתו השפלה הגבה למעלה, והיא תתנהג עמו בישוב הדעת כסלסול מדות יקרות, כי טבע יחוסה כל חייה תיסר אישה בדבריה הנעימים תוכיחנו לאט במחמדי לשון, לשנות את טעמו טעם לפגם, והוא לרוע טבעו יבוז לשכל מליה ימשל בה בחמת אפו ירדה בה בפרך בבגדו בה, ובתתה עצה ודבר לקיום מעונה לרומם את בית אישה, והוא יאחז דרך עקלתון הפך רצונה להעציבה; ככה תתנהג עמי, כי אצעק שים פניך מול האלהים, ואתה אומר שימו לחם. כי אומר הבה נבנה לנו עיר גדולה לאלהים, ואתה אומר הבה ונשתה. כאשר אומר קח לך עץ חיים למחזיקים בי, ואתה אומר קחו לי מנגן. כי אומר יקח נא מעט מים ממעיני הישועה, ואתה אומר קח את הלבוש ואת חסוס. כי אומר נרדפה לדעת את י״י, ואתה אומר אר דוף אשיג אחלק שלל. אוי לך עני כי אבדת! לא רצית להכירני ואנכי נכריה שולחתי ממקום קדש לעלות יחם הבשר, ולא רב לך סורך מנתיבתי עד תכפר בטובה ותאמר כי הנני מוקש לך בקרבך? היכופר העון הזה בזבח ומנחה עד עולם?

י״י אבינו! הלא שמעת ריבי נפשי עם גופי, וגופי עמה תכלית דברי גו ונשמה שנתת בי, שהם לפי דעתם יכולים לפטור עצמם מן הדין טפשים הם בא זה ואבד את זה ואח״כ תולה זה בזה כהתנצלות החגר והסומא שומרי הפרדס אשר למלך 449), וכהתנצלות הסוס המצרי בצאת ישראל ממצרים, ומי חכם ויבן לבצע מעשהו השיב

אבני מלואים

449) סנהדרין נ״א ב׳

להם. גמול לאיש כפועלו כי״י אלהינו, וביד שגיהם מי יודע במשקל לכל למי יאתה עשותו הפשרה בלתי לי״י לבדו, יחזור נשמה לפגר טובם כאשר היתה באמונה אתו הוב״ר חבר״ים מתוכם, ישוב לחבר ביניהם כמבראשונה, רוכב שמים ירכיבם במרכבת המשג״ה להנקם ממעשיהם שנים יחד עשו שלא כהוגן, ותגמולם ישאו על שכם שניהם. ועתה אשוב אל נפשי:

נפשי! ספיר גזרתך זך וישר, מנשמת אלוה מוצאותיו מקדם, ואם קרעת שמים ירדת לשכון בערפל, שיתי לבך למסלה העולה בית אל, אל תשכחי עמך ובית אביך אשר ידעת מאין המה, הרגעי ודומי לי״י ומתהומות הארץ יעלך גם עלה. ועתה אהותי ההריי״ש אליו חולי וגוחי מבטן שאול מארץ הריסותיך צאי לך בעקבי החכמים הדבקים בי״י כאשר ידבק האזור אל מתני איש, בזאת תנצלי כצפור מפח מן האדמה, ואם מנעימי זמנך נדחה קראו לך, בהם ראיתיך מתבוססת בדמיך, בעבורם שפלת מארץ ומעפר תשחי. שובי שובי השולמית אל ערי הרכב אלהים רבותים, שובי אל עריך אלה אשר יצאת משם, את י״י צבאות אותו תראי תקחי מוסר, והוא יתן לך אחרית ותקוה בגנו בערוגת הבשם, שישי ושמחי כי יאתיו חשמלים לקראת באך רנן ירננו גילי מאד כי יאמרו באזניך בני האלהים. אחותינו את היי לאלפי רבבה ואלף אלפין ישמשון רבון עלמא. י״י, תחליפי כח מקום יגיעת בשר תעדי תופיך ויצאת במחול צדיקים בגן עדן, תמונת י״י תביטי תשבעי בהקיץ תמונתו. יונתי תמתי זה הסדך אשר תעשי עמדי, אחרי נתן השם מפתח הבחינה על שכמך, פתחי לי אחותי רעיתי שערי צדק אבא בם אודה יה, אודה עלי פשעי לי״י כי מיום חולל המקדש המעוז, ונקרע המזבח, לא נשאר בידינו זבח ומנחה זולתי זבח תודה לי״י, אראג מחטאתי ירחמני עושני, כי מודה ועזוב ירוחם. בקול תודה אזבחה לו ממנה אושע. עוני אגיד בלב נשבר ומעוך וכתות לא ישאר במכתתו גם צרור, בזאת אוחילה ישועתה לי״י. אבל טרם את חטאי אני מזכיר לפני החילי לשים לאלהי ישראל כבוד ותת לו תודה, אשאלה ממנו יראה את עמלי ואת לחצי, במו פי אתחנן לו ישוב ירחמני מן העבודה הקשה אשר עובד בי, אולי ישמע י״י את קול תחנוני בהתחנני אליו על עניי ומרודי תחנונים ידבר רש.

צדיק אתה י״י כי אריב אליך, דורש משפט ומהיר צדק משפטים אדבר אותך. מי אנכי רמה וגוש עפר כי תשית אלי לבך, מי ביתי כי תפקד עלי ארצה? ראשית מזער מחומר עשיתני נגוע מוכה אלהים, ואחרית כל עמת שבאתי מאדמה אל עפר תשיבני. ובין שתי הנקודות האלה קצי ומדת ימי, כאורח נטה ללון, זה שבתי הבית מעט ומהומה בו תשכיבני י״י אלהינו לשלום ושחרתני ואינני. היום כנשרים אעלה אבר ומחר בקבר. ואם כחול ארבה ימים, כלם מכאובים, הייתי ביום הנה מתלאה ובלילה וחתתני בחלומות, יבעתוני מרירי יום, יבהלוני חזיונות לילה, כליתי שנותו בעמלי, לבי לנשים ודטף, נפשי בי תתעטף. והמיתה להחיותם למשא מלך ושרים. נשאתי אימות מות כאפו מציאותי יש חלוש וקצר וקשה קרוב טבעו מטבע האין, ואולי טוב ממני אם עדן לא הייתי, ואיכה אלהי בן אדם תפקדנו למצא עונו להתפש, ואם הנפש הזאת החיה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ סר היה, מדוע באפך תוכיחני?

אלוה כל בריות! חדל ממני כי הבל ימי, מבטן לקבר אובל כל עוד נשמתי בי, ביעותי אלוה יערכוני עד אגוע, חמתם שותה רוחי: בקיץ קץ עלי הזעם ובחרף חימה עזה עלי תחרף, הגלגול בתנועתו יביא בכליותי בני אשפתו, בשנוי עתותיו עוז פני ישונה, בתקופותיו בנה עלי ויקף ראש ותלאה. הייתי בקיץ אכלני חרב, ותוכי ניחר, שרב ושמש ילהטוני מסביב מהמתו יונקתי תיבש, שלהבת ילחכו את כל סביבותי, להניס כחי בחומו, פחד קראני ורעדה מדבר הוות כי יבא בארצנו,פן יתן ה משחית לדרוך בארמנותינו, לא אמלט מהשתפת והקדחת שבע אפול מדלקה להרחור מפגע לנגע בעת חמה מנרתיקה תצא למלחמה לחסר מזגינו, והם השמש ונמס כחלב יתיכנו בחרף ממזרים קרה צנת שלג וקרח בלילה כגבינה יקפיאנו כפור כאפר יפזר חומינו תיסודי, אל מי מצדדי אפנה להמלט מיד האלהים האדירים האלה, ובכל הארץ יצא קום אנה אני בא לבלתי יפגעוני בדבר או בחרב, ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי. אי זה בית ואי זה מקום לנוס מפני חמת המציק, הרבה פצעי אם יהי רקיע בעוכרי ויקימני לו למטרה.

אדון כל תולדות! אם הימים כוננו חצם על יתר לדקרני, ישילו עלי חניתותיהם להכותי; מדוע ירב כעסך עמדי? איך תשת עלי חטאת

אם רב שבעתי מרורות ? למה תביט מעשה ידי אדם , אם כה תעשה לי י״י אלהים וכה תוסיף עוה עוה תסובב גבר : מדוע אימתך תבעתני למצא עוני , אם ככה יעשה לאיש הן מאז חוללתי יחמתני אמי , ימי אימים עתותי בעתה ברגעי עורי רגע , תרדפם בסערך תאלתך להם , נסו כצללים ימותו ברחו לא ראו טובה , בהבל באתי בסופה ובסערה דרכי ותשאני רוח לא ברוח י״י מבטן אמי הביאותני עד הלום במר נפשי בחיי ובעודי כל משבריך וגליך עלי עברו. ואני כי אשיב אל לבי כמה ירבה אלוה מאנוש , נפלאתי איך כשחל תצודני. אל תפן אל קשיי ואנחתי ממך לא נסתרה , אל תרא אם חטאתי לך , נוצר האדם ! תלאות גוי וצרות לבבי י״י אלהים אתה ידעת.

שית ממני עד ארגיעה ואבליגה מעט ממצוקות חזקות כתרוני לתמורות זמני , מנעורי ועד עתה סבוני יתר על התלאות הטבעיות השווה לכל אישי המין והעתים אשר עברו עלי , אשר לא ראו אבותי ואבות אבותי בהם לרעה , ימים אשר בחרתי בהם מות מחיים , לא בקש ממני אלהי שאל מה אתן לך , אז אמרתי : בשאול תצפינני ! מה מתוק מדבש כלות הרוח והנה טוב מות אין כמוה תנה לי , כמה פעמים מפחד נסיון הצרות המתרגשות שמעתי אומרים להרים כסונו גבעות נפלו עלינו , נעויתי משמוע ברעה אשר ימצא את עמי , נבהלתי מראות באבדן מולדתי , ותקצר נפשי בעמל ישראל בעלות עלינו רוח המושל זה שבע עשרה שנה להגלות עמי בראש גולים , על צאן קדשים נטה קו תהו הפכם באפו וביד חזקה יגרשם מארצו לדראון עולם , העביר אותם לערים בערום ובחוסר כל , האוצרים זהב לרב בארמנותיהם שמו בהוצות השוכנים כמלך בגדוד בחצריהם ובטירותם חבקו אשפתות , לתהפוכות הימים בחרות אפם בנו להשמיד ולאבד זקני הדור ושריו לתופשי התורה תבלעמו ארץ , נקטה נפשי בחיי . הסידי אלהים כורתי בריתי שכבר מתו המסו את לבבי כדונג מפני האש , בהתחדש אחריהם דור חנף ומרע , תרבות אנשים חטאים , ירדוף אויב אחרי עושי משפט וצדקה בארץ , רשע מכתיר את הצדיק לא נותרה בי נשמה .

יוסף מכאוב על מכאובי בקום עלינו פעמים צרה ליעקב , זה שנתים הרעב בקרב הארץ , ראשונה בפרוח רשעים עמדו עלינו לכלותינו עם נבל אשר יקרא עליו מלא רועים על זרע קדש ידו גורל

באפם הרגו בנו זקן ועולל בחור ובתולה יונק עם איש שיבה , וימת עם רב מישראל . ביום כרות רועים חילנו , מאת יי׳ היתה זאת כי עזבנו תורתו , צדיק הוא כי פיהו מרינו , אם הורגנו כל היום בשכן ישראל בארץ ההיא להחריב אנשיה וינצלו יושביה אהבי הבו רצוח וגנוב דמי״ם בדמי״ם נגעו , תחת היותנו גוי צדיק שומר אמונים , ולא אבה יי׳ לסלוח אלה אבלה הארץ מרעת יושבי בה , חמס בארץ עושק רש גזלת העני ואונאת העשיר בבתיהם . הלחלה בכל מתנים כשמענו אז לקוחים למות ומטים להרג להקדיש את קדוש יעקב למען ספר שמו , נחשבו כצאן טבחה ביום הרג רב . לא פחדו ולא זעו בהרג הרג מר לי מר ביום ענן וערפל אל יחד בימי שנה . ביום ההוא חלק עמי ימיר , יבחר אלהים חדשים לא יכול להתאפק בהוציא אל הורג בניו . נמוגו כי אכלה חרב סביבם ומלאו פני תבל מטועני חרב , יזובו מדוקרים זוב דמם . בני יצאוני חלק לבם ויכרתו להם ברית חדשה , אף על פי שתחלתם באונס סופם ברצון . 450)

וזאת שנית הוה על הוה , מצפון תפתח מושל הקשיב עלינו לתומו הולך רכיל עדת בני ישראל ושם לה עלילות דברים . חס ליה לזרעיה דאברהם יעשה דברים כאלה , אויבינו כי רבו קנאנו במלך ואכלו קורציהון דיהודאי ויאמרו לו מצאנו מים רעים והארץ משכלת בפשע יעקב , כל זאת הנה עם בני ישראל נועצו לב יחדיו להמית נפשות אשר לא תמותנה , ואתם בקרב אחינו כל צרוע וכל זב , אלה דברי לשון מדברת גדולות ידע לאשתעויי לישנא בישא כהמן , ויהי כדברם אליו יום יום והקול נשמע הולך וחזק מאד , ויאמן העם דברי מלך שלטון יצא מפיו לבקש האמת למראה עיניו ישפוט למשמע אזניו יוכיח כי אין יכולת במלכי בשר ודם ביותר מזה גויי הארץ חיים בלעונו לשנאת חנם והמלך וכסאו נקי . מי שמע צרת ישראל ואת הלחץ אשר מצרים לוחצים אותם להיציא מפיהם אשר לא עלה לבם ולא תבחר מחנק נפשו ! מי ראה למשסה יעקב , יסורים קשים וענויים כמותם לא נבראו בכל הארץ ובכל הגרים

450) כתובות כ״ח ב׳ .

ולא ימות לבו בקרבו! האלהים מצא את עון ישראל לשפוך בהם כאש חמתו בערה בם אש ייי קדושי עליון בלבת אש איש וביתו באו כחתן יוצא מחופתו יצאו מבית הסורים לקדש אביהם שבשמים. אל נקמתו הופיע נקום נקמת דם עבדיך השפוך על לא חמס עשו. ראה ייי והביטה הצרות האלה להם נמכרו אני ועמי, פקח עיניך וראה את שוממותי אלה הטבעיים והמקריים מעת עושתי בסתר רוקמתי בתחתיות לא שקטתי ולא נחתי. מאז נפחת באפי נשמה אני חומה הייתי לסבול המכות האלה מכף רגל ועד ראש.

שתים אלה חברו עברו ראש בתקופות ימים בעוד שנה לראשונה, מקץ היות לה שנים עשר חדש, השנייה ממהרת לבא, ועוד בה שלישיה תורת ייי תמימה נקדשה ביום חתונתם והיתה לבער, מלבד כובד הגלות ושנאת האומות עלינו חזקה נלאיתי נשוא קנאתם ועברתם כי קשתה, אל גוים יבאו לשלול קניני בתוך האהל יחזיקו עשרה אנשים מלשונות הגוים שפת לא ידעתי אשמע בכנף איש יהודי להפשיט כתנתו לישא רדידו מעליו, ואם יעז פניו למתעב גוי להסיר חרפה ולהשיג כלימות, בחרבו ירוץ אליו בצואר לאחוז בערפו, אם ייי לא ישמור ומה לא תשא פשע ותעביר את עוני, נושא עון ופשע אם גלמי ייי ראו עיניך אותו יום יום מבוכות בכלפות יהלומון וכפטיש יפוצץ סלע, ומה ימריצך כי תראה מה עשיתי לך ומה הלאיתיך ואני כאין נגדך כאפס ותהו נחשבתי בעיניך, ואתה קדוש יושב על כסא רם ונשא איך תשפיל לראות בארץ עלילות מצעדי גבר להבל דמה וכל צעדיו תספור?

אלהי! לרוב חסדיך עלי וטובותיך אתי אין גם אחד אני כדאי לקבל! לא יועיל התנצלות לכסות קלון ולא אוכל להסיר אשמתי ממני גדלו תלאותי עד לשמים ומעל שמים חסדך, וחמלתך היא סמכתני, על כן ידעתי כי חטאתי חטאים גדולים ברחמיך הרבים אתה תכפרם אנא שא נא לעונות ולפשעים ולחטאים שעויתי ושפשעתי כגודל חסדך. ואיך אומר לפניך מוחל וסולח כי חסיד אני לא עון לי או כי אצדיק אני ולא חטאתי אבל חטאתי חטאה גדולה וישר העויתי. אשמתי אשום אשם לייי, בראתי משחית לחבל געלה נפשי תורת ייי דעת מאסתי. הרגתי לפצעי נפשי וילד מסכן לחבורתי. זריתי פרש על פני חמדתי, וישבתי בצל הכסף טבעתי ביון מצולת תאותי. יצרתי לי פסל כלו תהו. כחדתי אמרי

קדושי . לבשתי וילבישני בגד בוגדים מרו מריתי את פי ײ . נתתי כתף סוררת . סבותי אני ליאש את לבי מעבוד אלהי , עברתי ממצותי ושכחתי . פציתי פי לחרף מערכות אלהים חי . צדקת ײ נאצתי . קמתי אני לפתוח בית און אשר נעלו ראשונים והיה סגור . רצון אמרי ײ לא רצתה נפשי שמרתי ארחות פריץ . תרתי בלבי תהו ובהו וחושך . ועתה יגדל נא כח ײ למחות כעב פשעי וכענן חטאתי .

שומע תפלה חנני ושמע תפלתי בשברון מתנים ובמרירות לב על חטאתי נגדי תמיד . כי יפגעו בך אנשים מרי נפש כמוני אני עבדך תכין לבם תקשיב אזנך לשועתם תשמע וסלחת , אלהים נקני מכל עון ואשמה ואל תתן את פי לחטיא את בשרי , ומה שחטאתי תשלך במצולות ים ולא יעמדו עליו דייגים . תכבוש עונותי תאטר עליהם באר פיה . אלהי פתח לבי בתורתך פתוחי חותם . יחד לבבי ליראה את שמך . נצח נצחים עיני ולבי קרב אותם אחד אל אחד והיו לאחדים בידך , שימה נא ערבני עמך . זכר טוב כחותם על זרועך העיר הקדש וההיכל לפני תבנה כמין עדי עד ובזרועי אקבץ אבנים לבצר החומה ובחיקי אשא נפוצות יהודה וישראל , אסוף תאסוף יעקב כלו אל מעון קדשך נוה צדק הר הקדש , בעוד נשמתי בי אראה בירושלם מלך בתוכה מגזע ישי כנפי בכנף מעילו נוגעות כנף על כנף , עיני יחזו לציון גואל קרוב ממני תשפך רוחך על בשר אדם מבני ישראל המה , ונחה עלי רוח השם ואתנבא בתוכם , כי רבות בשנים יקרו דבריך אין חזון נפרץ . יזכני השם לראות יום יהיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים . ומציון תצא תורה ודבר ײ מירושלים . יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ײ צורי וגואלי

אמר המיסד הנני יסדתי בהכרת העולם ונסיתי אבן בוחן פנת יקרתו
יריתי ולכן קראתי שם האגרת הזאת אבן בחן כאלו היא אבן סגולתה וטבעה
לבחון בה תוכי העולם והפכפכותיו חמסיו ובגידותיו. ואני הנני יוסיף להתהלל כי
לא מחכמה עמלתי על זה ולא מהיותי ראוי לכיוצא בזה ולא מפני שלום העולם
ושלותו כי זה ימים רבים הפך ה' לישראל לבקר גלות ליהודים היתה תוגה ויגון
שם אפלה בכל מושבותם ויתהלכו באשר התהלכו לבכי ולמספד ממורד בית חורון
למעלה עקרבים שק ואפר יצע לרבים. גם לא מתעוררים העירוני מבעלי מלאכת
השיר כי בעונותינו מרוב הצרות זאת המלאכה כבר אבדה ממגורות ותחתיהם
כתתו העטים לאתים וקסתות מחתות תרעשנה, מתו בני הלחות והמליצה וישחו
כל בנות השיר והנותר פגול הוא לא ירצה לקרבן אשה לבני העולם כי לא ישורו
שירים על לב רע. אבל אמנה עשיתי זה לשתי סבות הראשונה לכבוד אלהי ישראל
לקרב לבי לעבודתו בטרם אמות להעיר את נפשי תמיד שיהיו פי ולבי שוים.

והשנית לכבוד עשרה שלישים שלטי הגבורים עשרה אנשים ראשי בני
המעלה והכבוד הם השיבוני בגליל קטלונייא ארץ אשר ה' אלהינו דורש, ארץ
אשר אותי למושב לי ואם לא איפה עיני ולבי שם כל הימים בעבור. הזכיר שמי
באמן משפטיהם עשיתי לי שירים ושרות בעבור העשרה עשר יריעות משכן ה'
כיריעות שלמה עשר אלגבועותי היו כגבורים אספרם כסדר העתק מעיר אל עיר
להולך מפרובינצה הלוך ונסוע בגליל ההוא יכוננהו עליון, גם בכל עיר כפי רוב
השנים תרבה הקדימה.

ראשונה בו"ש לאדון יער אחד היה אברהם ואין שני להעריכו במעלותיו
השגתו לא תשלה בחכמת מצרים ומדע כל בני קדם שר לבא חכמי הדור לכל
דבר חכמת בינה ראשון ראשון לו דומיה תהלה החכם השלם הרופא המובהק גדול
מרבן שמו יאמר העבד הוא אדוני אברהם קשלר"י יצ"ו.

והשני היושב על כסא המעלות רם ונשא תפארת חכמים הדר השלמים
עמוד המדות והמוסר שלמים לא עמו והוא החכם הגדול הרופא המומחה מאשטר"י
בנדיט"ץ.

השלישי כליל המדות בכל תהלה מדובר בו נכבדות הוא מרעי אחתי
הוא יחיד סגולתי יונתי תמתי. יונה נחפה בכסף הנעלות. ותשוקת התהלות
באברת אהבתו ימך לי הנעלה לכל לראש דון יונה קבלי"ר. ומשם
גירונייה ההוללה.

הרביעי אריה ביער הלבנון כפיר בעדרי צאן קדשים ארי שבגבורים עז
כנמר במלחמתה של תורה הגבר הוקם על מרום שבת ותהלה דון טודרו"ס אינק"ץ
ומשם ברצ"לונה שקמתי אם בישראל.

החמישי אופן אחד בארץ ענן הכבוד למטר גשם חכמה ודעת יאמר הוא
ארץ יושב בשבת הגדולה והכבוד הרמה והנשאה שרש היחס למרת החכמה בן מלכי
קדם האדון הגדול החכם הכולל הנשיא הלוי דון יהודה דיצקורטאלי"א.

הששי מופת הדור אות הימים כליל המעלות עטרת היחס לין הדת

שר המורם הארץ האדירה מכבודו למורו ליהודים היתה אורה השר הגדול העומד על בני עמנו לתהלה לשם ולתפארת מדברנא דאומתיה הנשיא הנכבד הרב המובהק דון בונפ"ש שאלתיאל .

השביעי כבוד חכמים לבי החשובים פאר הזמן חמדת הימים חכם אין אין לו חסד יסובבנהו וממתקים חכו שקל ההון בערכו לא יותן סגור תחתיו השר הטפסר הנכבד החכם דון בונש"יינור גראציאן י"ץ .

השמיני כרוב ממשח הסוכך בכנפי מעליותיו כנפות הארץ אך וספר מורה לתורה ולתעודה אל נחלת הוריו ואל אחוזת אבותיו יוסף קנקן חדש מלא ברכת י"י מאסף לכל המחנות מיני השלמות זוכה לכתרי תורה וגדולה יחדיו יהיו תמים על ראשו ואליהם הוא נושא את נפשו ברוך מבני רך בשנים וטעמו כטעם זקנים הוא אני ואני והוא אחד בגדר שנים בשמות כנגד הטבע ומעשה גם גוף אחד בשני מקומות החכם המופלא הנשיא דון חסדאי קאקש י"ל ומשם שלאגונה היקרה .

התשיעי ידיד י"י חמודות הוא חטר מגזע החכמה והשלמות נצר משרשי היחס ומעלת האבות לכיף מלוכה גדול ונשוא פנים כלביא ישכון באהלי שם ותהלה לדרוש את י"י יגע ומלא לא היתה מעלה אשר שגבה ממנו החכם הגדול האדון הנכבד הנשיא הנעלה דון שמואל בנב"נשת י"ץ.

העשירי הכתם הטוב מזוקק שבעתים ראש השלישים גדול עם אלהים ועם אנשים מקור החכמה והמדע נחל נובע מיני חמודות אשר לא יכזבו מימיו עץ הדעת נטוע בגן הכבוד לא ימיש מעשות פרי לבי עמו נזר אחיו השר הנכבד דון אשטרוק קרשבין .

אלה המה השומרים נפשי הלא הוא באורחותי לפקדון בארץ וכי יישר בעיני האלהים לקחת נפשי ממני אומר לי"י לא די היא כי ירצה השם רוחי ונשמתי אליו יאסוף אומר אין עמדי בדבר גבורות מעלותיהם משמחי לב משלי נעמו וברוח קדשם נוספה בי כל נבאם לכבוד העשרה .

אמר המחבר סיימתי האגרת בחדש העשירי הוא חדש טבת אחר האלף החמישי בן שלש ושמנים שנה אני הוא הדל באלפי אשר ידעו ספר , צעיר בהיותי בעבדי עבדיהם הקטנים מתפלל לי"י אלהי השמים בעד השארית הנמצאה ואם איני כדאי מוכה אלהים ומעונה לתהפוכות הזמן בכלל ובפרט שואג כארי למצוקת זמנו שלו ושל אחרים עת סובו יחמוס כחמר חוצות אותו ירמוס משא תלאות ובהלות על שכמו יעמוס המשים תפלה תמיד בעד השארית סגלת אמתו גזרה ונימוס ·

קלונימוס ב"ר קלונימוס עמ"י עש"ו .

אלה ראשי כונות הספר הנכבד אבן בחן לבית אבותם אשר אספנו כעמיר גרנה הכלל העולה בפרקיהם לתלדותם :

הא׳ יסודתו בהררי קדם לחלוק כתכת כלל מוסריו ויופי מליצותיו להאיר נתיבות נלוזים במעגלותיהם לשקל המסלה ולהישיר ארחותיהם .

הב׳ התנכלותו על היותו מעמיק שיח אחר מומים לבקר ומוקשי הזמן סוקר שמא קנאים יפגעו בו וילמדו מתוכם לשקר .

הג׳ שלא ישדוהו גם רום וגאוה , יעלה שיאו לשמים לתת מוס באדם וכן יכתן בו לזות שפתים .

הד׳ לא כן הוא עמו כי כל ימיו ברח מגאוה ובחר בשפלות . ולא בא במבוך הזה ליטול לעצמו עטרה כרוס זלות בני אדם הוללות וסכלות .

הה׳ כי יקונן על זמנו ויתאביל במלין נרותיו כי רבו , גרמו לו עקימת שפתיו ולהיות מוסר לכלם ישרוהו כליותיו.

הו׳ ישא קנה על העדינה נפשו המדברת טהורה נופחה בו למען תהיה נברת מערכת דרכים תמנה כזרה הומיה וסוררת .

הז׳ עודנו מדבר מתגבר להתאונן על נשמתו פרלה גדרה הסירה מסוכתה במלבושת און הניאו אביה ואחים אותה .

הח׳ מדבר על לבו ישמע הגיגו אל ישעה לדבר שקר ושוא תמורתו . יקח גור תעודה לכרות ערלתו .

הט׳ חמס עליו נפשו וזכר יזכר שברו ושברו על יי׳ אלהיו כי סופו למות יבחן מעשהו וינהגהו עלמות .

הי׳ לבו יוסיף מכאוב , מלכת אחר הרקים ישוב וישב בעוד הטבע שאנן והגוף רענן .

היא לחזק לבו לבקש לו מנוח . בטרם יזקין ימולל ויבש נכה רוח ותם כח

היב מתאונן על לבו חלל בקרבו לב הותל הטאו במשא שוא ומדוחים מהסתפח בנחלת יי׳ גרשהו .

היג איך לב טהור נפתה בלחם אבירים גלוסקות יפפיות ויין הרקח ומעדנים תפירוש שפה לנאמנים .

היד לכל סיר החזקה נפתה ונכסף לבגדי חמודות שני עם עדנים לפאר זהורי ולבעוונים מתהפך לכמה גוונים אומר בלבו מי כמוני בן רוזנים .

הטו לבו חזק השיאהו לאהבת נשים נלכד בשחיתותם כצפרים הנאחזים בפח מוקשים .

היו מתלונן על שומו אותותיו אלה בקרבו לכנוס הון ורבוי התמוכות סגלות מלכים והמדינות . לרשת משכנות היכלי עונג וארמנות .

היז כי תלאה לשונו לספר הרעות הגדולות ותועבות גבה לבו על רשת הדמיון עולות והתמורות דומות עליו כקלות .

היח יקימון מליו כשלון וגובה רוח ושלף בידו תענוגות בני אדם שדה ושדות להכעים הנפש וכחותיה כוגות .

היט כי רע ומר עליו המעשה אשר הטעהו לחדש קטטות ושאלות ולבקש שררות וקנאות ללכת בגדולות ובפלאות.

הכ יצעק אוי לי אמי כי ילדתיני בן זכר הפסדתי הפסד מרובה ויצא בלי שכר.

הכא העתידים עורר לויתן יקנו האיש בשר אביו ילד יולד לו ישמח כי רב חילו וסוף יוסיף לו מכאוב יטמא בעמיו להחלו.

הכב אוי ואבוי למי שבניו זכרים כזכרים ונעשים מחוייבים בתרי״ג מצות ושמם סררים ואלו עוברים בפשע ומצות על מרורים. וכמה לקו באצבע אלהים אשר במטבע הזכרים הטבע. וצלל במים אדירים.

הכג למי אוי וכמה אבוי לבריות וריעותם הנכריות לכל זכר ישמחו ולכל נקבה ילונו וכמה בנים כאשים מכחישים פמליא שלהם ונשים צדקניות חכמה ותבונה בהן אבני נזר מתנוססות על בעליהן.

הכד על שפיים ישא קנה ותלונה על עם סכל ואין בהם תבונה. דור טהור בעיניו בדרך לבו הולך שובב ואבדה חכמת חכמיו.

הכה תלונות בני ישראל הפזורים פרץ על פני פרץ על רשעם ועל חטאתם נתנו לכל וחרן עד יצא גודר פרץ.

הכו הכה ופצוע על קדקדם על המתמידים בזריזות קיום חדשיהם ומועדיהם ביום טובה היות בטוב לקבוע סעודותיהם טרודים מאד ותורה שבעל פה העיקר שלהם.

הכז בריש שתא סימנא טבא קרא רוביא ומילי מעליא טובא. ובעשרת ימים משכימים לתחנונים לאפוסי רחמים וביום הכפורים טובלים ושרץ בידם לובשים לבנים וברים. ובסכותם קרמים מצויירים עם כפת תמרים ארבע מינים כגוליירין מכלאים לווחים מים רבים ומשבחים יינות משכרים עושים מצותיהם מצות אנשים מלומדה מנהג אבותיהם בידיהם. והיו למלא בטנם לא יכרו לעדי אונס לחפש היין בכרות בכבוי הסעודות בחנוכה ופורים השמח במגורים הוי גבורים לשתות יין ונשתה שמרים. וכל המרבה לספוד ולשתות משובח ונשתו מים מן הבתים והמצרים.

הכח בערבי פסחים בודקים ומדקדקים בסריגין המצויירין ולעשות מצה עשירה כלושה בדבש ואסקרוטין לחולים והמוטים וחרוסות זכר לטיט עם תבלין וחלוק קליות לנערים וצלי קדר ומבושל ובשר מליח ולבס רדוף באווזין ותרנגולין.

הכט בחדש השלישי נתנה התורה דבש וחלב תחת לשונם וחלות דבש עם ראשי בשמים מצויירים זכר להר סיני עקר הרים והתורה מתוקה מנפת צופים קבלנו מראש צורים. כל החלומות הולכים אחר הפה למצרים.

הל הכלל העולה אלה מועדי י״י מלבד שבתות י״י כל האזרח בישראל יודע ותיק זריז ונשכר יוסף מוקיר שבי לאכול לשבעה ולמכסה עתיק.

הלא כמה מעלות טובות מצאו בני זמננו להתפאר קול שאונם מעיר. על נכסיהם שהם מצליחים וקרובים לעיר. וכמה עשירים טפשים ונמאסים

משתנחין בכשרון המעשים אומרים הרבה אפי׳ מעט אינם עושים.

הלב ויש שיתפאר ביחס לפי שדעתו הוא ילך אל כל בני שחץ אומר כי מולידו נחוס הםדי בן ערי ואדודי.

הלג ויש שיתפאר שהוא חכם כדניאל פקח כאגור ואתיאל יסתכל בעלמו כהסתכל הטווס בנולתו והוא ערום מכל ולא יכיר סטותו.

הלד ויש שיתפאר שהוא איש אמונים וירא שמים בכל הענינים ואתו פסו אמונים ויחליף משכרתו עשר מונים.

הלה ויש שיתפאר להיות חכימא דיהודאי יחליט בלבבו כל רז לא אניס ליה והוא כלי רק הפך מלא.

הלו ויש שיתפאר בחכמת הרפואות לעשות נוראות נפלאות והוא מטופלי שקר רופאי אליל בהמה רבה ואינו מכיר בין חמור לעדוד.

הלז ויש שיתפאר בחכמת האצטגנינות נותני עונות לטובה ולפורעניות חכם בחכמת המזלות ואם כה יאמר והיה חום או קור וארץ תלאובות נהפך הוא יהיה שנים טובות ומבורכות וכל דבריו שקר וכזב ודברי מהתלות.

הלח ויש שיתפאר בחכמת הדקדוק ומסורה ויעשה לרוח משקל לחקור בין הכבד והקל ואין מוח בקדקדו ושונה בכין הקל.

הלט ויש שיתפאר בשירים ומליצות חכו ממתקים לעיני כל יתילב כחוזה ידבר בחדות ומשתעי בלשון חכמה קרי עליה הוי המעמי־קים ולא בעמקה של הלכה כלו יתייחס במה שאין לא חכמה ולא מלאכה.

המ ויש שיתפאר בחכמת התורה בקי בהויות דאביי ורבא שתה דבשה עם חלבה כמדומה שיודע התורה כלה ובקי אפי׳ במסכת כלה. ושוחד בחק אותו דוחק, ומחזר אפי׳ בספק אסת א״ם לקולא.

חותם תכנית האריך למענית ראשית מומי הזמן החסר ומתרעם על היושבים על כסא ההוראות בקלקול הדורות נעשה התורה כשתי תורות וכל אחד זורע שוא וקוצר עולות. ופנה למעלה לעלות מעלות המוסר.

בתפלתו היפה ותחנתו לנורא עלילות, לפקוח עינים עורות, ויגיע אהבתו בלבם להבין ולהורות, ולזמר לשמו עליון שיר למעלות.

אלה שמות ספרי הכהן צדק אשר עוד מעט מהם נמצא תחת ידו ומחירם :

נדרשתי מאוהבי מרחוק ומקרוב להודיעם את מחיר ספרי המעטים אשר חנני אלהים בזה, והנני למלאות רצונם. **והכל רק בשלחם פראנקא** . ולהמאספים הנני לתת חלף עמלם כמשפט, ובלעדי זאת אני זאת ברית אהבתי אתם, אשמור.

ישועות מלכי תהלות י״י ידבר פי בשיר השירים לשלומו של מלכות לכבוד יום הלדת אדוננו הקיסר יר״ה ואחריו יצא מאמר אשר ישא מדברותיו לספר מעללי יה בהושיעו משיחו מכף עריץ (לבוב תרי״ג) מחירו 40 ק. ע״וו.

אור זרוע שיר חדש אשר הושר ביום עלה ככב נוגה על ארץ מולדתנו להאיר עיני דריה הוא ערצהערצאג קארל לודוויג (לבוב תרי״ד) מחירו 40 ק. ע״ו.

מצבת עולם מראשותי זקן ונשוא פנים אשר הלבינו שערותיו על שדה קרב, גראף ראדעצקי שמו, מנציח לכל חיל עסטרייך. בשיר ומליצה פרזית, מחירו 40 ק׳ ע״וו, ועל נייר רעגאל יפה מאד 50.

אבן נזר המתנוססת על אדמת ממלכת עסטרייך נשגבה בכתר קיסר אדיר ביום חנכו אלהים במתת יורש עצר (לבוב תרי״ח) מחירו 40 ק׳.

מגד ירחים מכתב עתי יסודתו בהררי קדש: י ר ח יקר הולך להאיר כתובי כתבי הקדש, נר לרגלי שני התלמודים ואור לנתיבת מדרשי חז״ל וספרי בעלי אסופות עפ״י דרכי הבקרת האמיתית, גם מ ג ד מליצה ושיר, לשרים קרן התורה, לנשא דגל הדת וגם השפה הקדושה, ארבע מחברות יצאו וכן שתמו (לבוב משנת תרי״ז עד תרי״ט) מחירם W. ö. fl 2.

דברי הימים למלכי צרפת ובית אוטומאן התוגר. כולל מלחמותיהם וקורותיהם וכל הפלאות אשר מצאו את עם ישראל תחת שבט מלכותם, מאת יוסף בן יהושע בן מאיר הכהן ז״ל, נדפס בוויניציא ובאמשטרדם ועתה נוסף עליו מבוא יסודתו לבאר גודל התועליות לכל איש יהודי בידעו קורות העתים באשר הוא אדם ובאשר הוא בעל דת אלהי, מאתי יצ״א כהן צדק ועם תולדות וחיי המחבר מאת ז׳מן באנהארד (לבוב תרי״ח) 1 fl ע״וו.

אוצר חכמה מכתב עתי המאסף חקר לשונות קדומים באורי כתבי הקדש, בקורת שני התלמודים ומדרשי חז״ל, קורות העתים מליצה ושיר שלש מחברות מחיר כל אחת ואחת W. ö. fl 1 ושלשתן W. ö. fl 3

המבשר מכתב עתי השופט בלי משא פנים על כל הנעשה תחת השמש עם הוספות דברי תורה וחכמה וקורות העתים המכונות הגשר, שנה

האספה ושניה (משנה ראשונה 35 גליונות ומשנה השנית 14 גליונות, לשנת תרכ"א ותרכ"ב) מחירן עתה רק 3. fl ö. W.

המבשר שנה שלישית עם לוית חן הנשר ועם הוספות הליכות עולם ואור לנתיבתי משנת תרכ"ג עם שלשה שערים ושלש מפתחות מחירו עם ח"מ נפה 2 fl ö. W. ועם פורטע 2. 50 fl

המבשר שנה רביעית ג"כ עם הנשר וכו' משנת 1864 מחירו נפה לבוא לשנה 6. fl לחצי שנה 3 לרבע 1. 50 בכל ערי ממלכת עסטריך ובארצות אשכנז 7 fl בארצות מאלדויא-וואלאכייא, צרפת בריטניא והולאנד ג"כ רק 7 fl לרבע 1. 75 לחצי שנה 3 50 ואולם רק במטבע כסף או זהב (קליינגענדע מינצע) והכל רק פראנקא.

נוה תהלה, תהלות השר וגדול ליהודים סיר משה מונטיפיורי הייו אשר הללוהו עלים רבות מערי יהודה ורבים מגדולי רבני וחכמי הדור, בשיר ובמליצה בלשון קדשנו ובשפת אשכנז. ובראשו תמונת תאר השר. וגם תולדות ימי חייו מאתי הצעיר בעמי. יצא נקרב לאור עולם, בתכלית היופי, ואז אקבוע א"ה מחירו.

קורות פולין ספר כולל קורותיה מיום הוסדה עד היום הזה. כל התלאות אותה בהיותה ממלכה אחת, ומקריה אחרי נחלקה לשלשה ראשים לנחלת שלשה מלכים גדולים ועצומים. וכל אשר עבר על בני ישראל לשבט ולחסד מיום ירדו פולניא לגור עד היום הזה. זמן בואם, דברי הברית (פערערלאגע) אשר כרתו בינם ובין מלכי פולין בבואם, ונכרתו מן הארץ מרוב ימים והתמורות במדינות. . . וזכרון מפעלות גדולי עמנו אשר בתוכם בדור דור. מחירו 2 fl ö. W. יפרד לשני חלקים, והבא עתה על החתום יתן 50 קרייצר ע"וו ובצאת החלק הראשון יתן 75 ק. ע"וו, והמותר 75 בצאת א"ה החלק השני.

והאדרעססע שלי:

Redaction des HAMWASSER et HANESCHER
Lemberg.